

# LJUDSKI TEDNIK

Leto III. - Lir 15. - Jugolir 10. - Din 6. - Poština plačana Trst 17. junija 1948 Spedizione in abbon. postale Ilo gruppo Slov. 122



## Marshallov plan = osušeni grah

Upravnik Marshallovega plana za Evropo Paul Hoffman je objavil prvo nakazilo Tržaškemu ozemlju v področju, A, ki znaša 578.891 dolarjev. Vse bi bilo lepo in prav, če bi ta denar prišel v roke tržaškemu ljudstvu, oziroma njegovim pošteno izvoljenim predstavnikom, ki bi ga porabili za koristne in potrebne namene, kot n. pr. za obnovo industrije ali kaj podobnega.

Toda pompozni reklami o Marshallovih prispevkih je najprej sledila omenjena količina dolarjev, potem pa namesto denarja samo suh grah in izhlapelo mleko, katerega bodo morali Tržičani hočeš nočeš kupiti v Ameriki. Denar bo tako šel direktno v žep velikih ameriških vojnih dobičkarjev, kar je čisto točno po Marshallovem planu.

Ce je še kakšen človek kje, ki se česar koli nada od Marshallove pomoči, se bo že spametoval ob suhem grahu, če ne še prej, kajti vprašanje je, kdaj bo ta grah sploh prispel.

## Slovenci in gen. Airey

V nedeljo sem na Katinari prisostvoval festivalu slovenskih narodnih noš. Pomemben, zelo pomemben dogodek je bil to in poučen za vsakogar, ki se spušča v etnografsko področje Tržaškega ozemlja z zgolj znanstvenih razlogov, in toliko bolj za vsakogar, ki si dovoljuje na podlagi narodnostnega poznavanja dežele dajati izjave političnega značaja mednarodne važnosti. O več stvarih sem razmišljal, ko sem gledal stare žene v njihovih narodnih nošah, ko sem med množico starejših ljudi prisluškoval njihovemu pripetanju, ko so zborili peli stare slovenske tržaške ljudske pesmi in ko sem premleval besede različnih govornikov.

Odkar se začena zgodovna slovenskega naroda, živimo na tem kosu zemlje. Koliko trdnosti, koliko življenjske sile je bilo treba, da smo se Slovenci ohranili prav na tem evropskem prehodu narodnostno čist in zavedni pred vsakokratnimi sovražniki, čeprav nismo nikoli tvorili svoje lastne državnosti. Najbolj živo so mi pred očmi seveda

zverinskim preganjanjem imperialističnih tužcev je

gorel naš narodni ogenj,

čist, pošten nikdar in nikoli ne imperialističen in ne maščevalen. In ko je gorje doseglo višek, ko so imperialistični tirani v Evropi, prežeti z namišljenjo rasno večvrednostjo začeli moriti po Evropi, takrat se je tudi naš slovenski živelj na tržaškem ozemlju

dvignil v upor, v narodno osvobodilno borbo

skupno z vsemi slovenskim narodom in z vsemi podjarmljenimi narodi Evrope. Tisočkrat se je gotovo že dvignil slovenski narod na tej zemlji proti svojim zavojevalcem, toda še nikoli kot doslej ni dajal narodno osvobodilni boj tako širokih perspektiv za popolno in dokončno osvobodjenje in združitve v lastni narodni državi. V spomin so se mi razvrstili junaki boji slovenskih narodnih osvobodilnih borcev po naših gorah, po našem Krasu in v samem Trstu, tisoči padlih v tej borbi za svobodo, ki je končno prišla za večino slovenskega naroda,

da, ki se je prvič in za vedno združil v svoji narodni državi. Izven njenih meja smo ostali

Slovenci na Tržaškem in na Koroškem,

ker so tako zahtevali interesi novih sovražnikov slovenskega naroda in njegove državne prisotnosti na tem kosu Evrope, ki so se komaj začeli kazati prav tam, koder smo verjeli v iskrenost medvojnega zavezništva. Kaj smo Slovenci na Tržaškem s tem izgubili, občutimo v vsej grobi realnosti že danes, ko komaj po treh letih poraza fašistov prenašamo težak jarem novih imperialistov. Toda kljub tej izgubi smo si v narodno osvobodilni borbi priborili veliko in pomembno zmago, na kateri nam je danes mogoče graditi s popolno gotovostjo bližnje popolne zmage. Z našo borbo smo opozorili svet nase, na našo narodno prisotnost na Tržaškem ozemlju, na pretežno slovanski značaj Tržaškega ozemlja, na naravno gospodarsko povezavo

(Nadaljevanje na 3. strani.)

leta fašističnega terorja pod Italijo:

načrtno iztrebljanje naše narodne biti, požiganje naših narodnih šol, izganjanje slovenskega jezika tudi iz cerkve in celo iz domačih ognjišč, uničevanje slovenskega narodnega gospodarstva, poitalijančevanje slovanskih krajevnih zasebnih imen, ricinovo olje, zapiranje, konfiniranje, streljanja zaradi slovenske govornice itd. Skriti so se morale tudi naše narodne noše in narodni običaji. In pod vsem tem

ŠE O ILUZIJAH GENERALA AIREYA

## TRŽAČANI SE VZTRAJNO BORE za uveljavljanje mirovne pogodbe

General Airey pravi v uvodu svojega proslulega poročila Organizaciji Združenih narodov, da je velika množica (tržaškega op. ur.) prebivalstva jasno pokazala, da ni pripravljena žrtvovati svojega upanja v obno-

vo in varnost političnih zadev, ki ni nikoli nehala zaključiti v upanju na obnovo in varnost

uveljavljanja mirovne pogodbe

in ki je posebno po vojnem hujskaškem predlogu zapadnih velesil o priključitvi Trsta osvraženi De Gasperi jevi Italiji jasno povedalo, da lahko interese Tržaškega ozemlja in prebivalstva zaščiti le takojšnja izvajanje sklepov mirovne pogodbe in ki je po objavi proslulega Aireyevga poročila še odločno nastopilo proti imperialističnim spekulacijam anglo-ameriške vojaške uprave. Zmanjševati ali celo skrivati borbeno razpoloženje zavednih tržaških demokratičnih množic in njihovih zahtev po razvoju

konkretnih sposobnostih Tržaškega ozemlja za samostojno življenje, za oživitve industrije, za oživitve gospodarskih vezi s srednjo Evropo itd. ter sploh dušiti ljudsko voljo, je stara praksa protiljudskih režimov, ki pa je spričo elementarne sile ljudskih množic bila že neshetokrat brezuspešna in bo prav gotovo tudi tokrat. Z enostavnim potvarjanjem dejanskega stanja na Tržaškem ozemlju se namreč tržaške množice

niso dale zavesti v pasivnost, ki bi koristila samo imperializmu, temveč so se okrepile svojo demokratično aktivnost. Mogočnemu zborovanju

delovne mladine

je sledilo zborovanje bivših političnih preganjancev ki so bili tukaj v Trstu, dokler je še trajala borba, edini zavezniki zapadnih sil. Govornik na konferenci političnih preganjancev je poudaril, da mora Trst služiti

zblizanju dveh svetov

ne pa da je točka, kjer naj bi se dva svetova sprla. Za ta cilj se bodo politični preganjanci borili, pa naj general Airey še tako razvija rasno teorijo na škodo tu živečih Slovanov in še tako stopnjuje teror proti vsemu, kar je demokratičnega. Politični preganjanci zahtevajo, da se konča s preganjanjem antifašistov, da se razpustijo vse one organizacije, ki pomenijo preteklost in želijo njen povratek, da se postopa proti tistim, ki širijo sovražstvo. Ko bodo te zahteve

v celoti izvajane, se bo general Airey šele lahko hvalil pred vsenrodnim forumom, kateremu odgovarja, da brani osnovne človečanske pravice. Zadnje nedeljo pa se je zbralo nad

20.000 Tržičanov na trgu Perugino, da povedo generalu Aireyu in vsem, ki tako vestno prezirajo sklepe mirovne pogodbe, da Tržičani ne bodo nikoli prenehali zahtevati njeno uveljavljanje, kajti uveljaviti mirovno pogodbo pomeni:

dati Trstu možnost samostojnega življenja in zagotoviti osnovne pogoje demokratičnega življenja.

Istočasno ko se tržaško ljudstvo bori za uveljavljanje mirovne pogodbe, se bori tudi za izvedbo svobodnih demokratičnih volitev za ljudske demokratične organe, preko katerih edino lahko pride do izboljšanja razmer na Tržaškem ozemlju.

Stalno pritiskanje anglo-ameriške oblasti na ljudske demokratične organizacije in istočasno vzpodbujanje fašističnih teroristov jasno vodi k vojni hujskaškemu ciljem na Tržaškem ozemlju. Toda vsi oni, ki od takega delovanja pričakujejo uspehov, naj vedo, da v tržaškem ljudstvu, ki dvi-

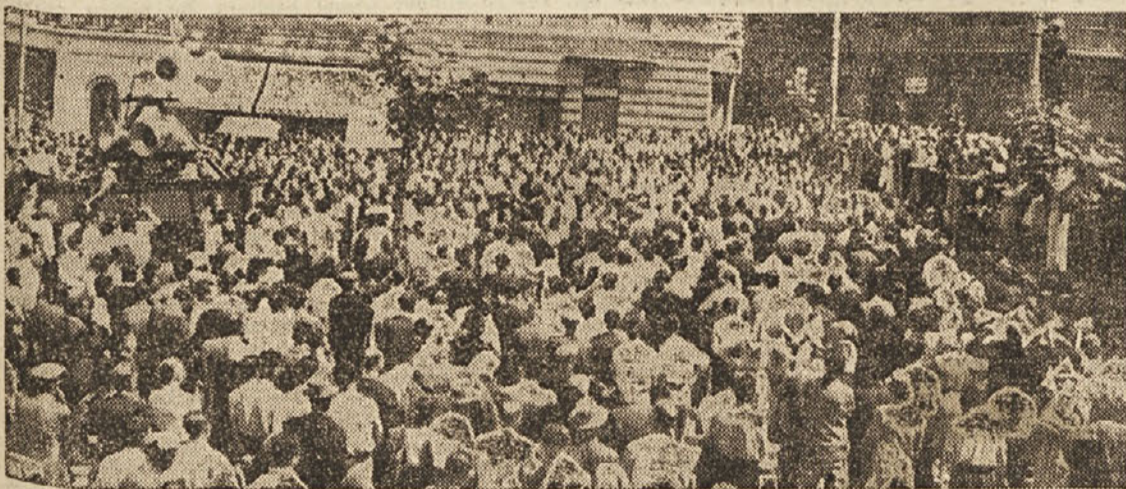
## O festivalu narodnih noš

berite na srednji strani!

ga dan na dan svoj glas, nimajo edinega nasprotnika, ampak da je na svetu preko

500 milijonov demokratičnih ljudi, ki se bore tudi z orožjem za mir in socialno pravičnost, da je ta silna fronta, ki varuje svet pred novimi vojnami.

Prav tista velika množica tržaškega prebivalstva, o kateri si dela general iluzije, da ni pripravljena žrtvovati svojega upanja v obnovo in varnost političnih vplivov, je dokazala in bo brez dvoma še, da dobro ve, da so politični motivi oni, ki narakujejo ameriškega imperializmu uničevalno politiko do obstoja Svobodnega tržaškega ozemlja in da ne more verovati v obnovo in varnost, dokler ne bodo ti politični imperialisti praktično zlomljeni pod silo svetovnih demokratičnih množic.



POGLED NA DEL MNOŽICE NA TRGU PERUGINO.

## Pojasnilo zaradi jasnosti

Ker se je general Airey že ponovno vmešaval v delovanje jugoslovanske vojaške uprave, in sicer na zelo nekorekten in zlonameren način, je smatral šef jugoslovanske vojaške uprave polkovnik Lenads za potrebno, da postavi v pravo luč nekatere potvorjene trditve generala Aireya.

General Airey zvrča krivdo za obneje incidente med dvema področjema na organe jugoslovanske varnostne službe in na nekem mestu celo trdi, da Jugoslovanska uprava preganja prebivalce področja zaradi njih narodnosti. Ob prvi in drugi trditvi pravi polk. Lenads, da sta očitno povzemanje laži šovinističnega in Jugoslaviji sovražnega pisanja tržaških sovinstičnih italijanskih listov. Na področju jugoslovanske uprave so vse narodnosti enakopravne v vseh pravicah in dolžnostih. Kar pa se tiče odgo-

vornosti za obneje incidente, je polkovnik Lenads podal nekaterim tržaškim novinarjem točne podatke o vseh incidentih, po katerih je razvidno, da so jih vedno in povsod izzvali ameriški, oziroma angleški vojaki ali pa civilni policisti. Polkovnik je izjavil, da so vojaški policijski organi anglo-ameriške uprave na kraju incidentov celo sami priznali svojo odgovornost, ker so jih zalotili na jugoslovanski strani. Potvorjene Aireyevske trditve so torej izrazito zlonamerne, ker hočejo jemati ugled jugoslovanski upravi, ki se točno drži določb mirovne pogodbe.

Ob tej priliki je polkovnik Lenads poudaril tudi, da je Aireyeva trditev, da so od gospodarskih sklepov med obema upravama imeli korist predvsem prebivalci jugoslovanskega področja, netočne. Rezultati, do katerih so privedli gospo-

jih očitno vodijo sile, ki so tuje temu ozemlju...

Kaj je hotel reči s tem general Airey, je na dani Organizaciji Združenih narodov je hotel dopovedati, da je tržaško prebivalstvo neizmerno zadovoljno s politiko anglo-ameriške vojaške uprave, da nima nobenih drugih zahtev in želja, niti nobenih drugih potreb, skratka, da sploh »relativno mirno« prenaša sabotiranje mirovne pogodbe, kot to delajo Amerika, Anglija in Francija preko anglo-ameriške vojaške uprave v Trstu. Za frazo »ozemlju tuje sile« pa je hotel general skriti najmanj dve tretjini tržaškega prebivalstva,

darski razgovori, so tako neznačni, da je težko govoriti o kakršni koli koristi od njih. Bolje bi bilo poudariti odgovornost, ki jo ima anglo-ameriška vojaška uprava, da je gospodarsko sodelovanje med obema področjema enako ničli, ker je ravno anglo-ameriška vojaška uprava uvedla proti sklepom mirovne pogodbe gospodarsko mejo med obema področjema.

## KRONIKA

\* DE GASPERI je bil v zadregi, ker se je moral zahvaliti jugoslovanski vladi, ki je posredovala za repatriacijo Italijanov iz Albanije in predlagala v bivših italijanskih kolonijah italijansko upravo pod pokroviteljstvom OZN.

\* TOGLIATTI je pri tem poudaril, da podpirajo upravičene italijanske težnje tiste države, ki jih italijanska vlada obrekuje.

\* SZ ni odgovorila na tretjo noto zapadnih velesil glede vračanja Trsta Italiji, kakor tudi ni odgovorila na drugo podobno noto. S tem so zanikane izmišljene vesti o sovjetskih predlogih glede Trsta.

\* TRIGVE LYE je izjavil, da sprememba statuta OZN ne bi odpravila nasprotij med ZDA in SZ. Obžaloval je, da OZN ni ustanovila lastnih policijskih sil, ki bi bolj opravljale nalogo, kot pa jo sedaj vršijo v Palestini čete poedinih članic OZN.

\* ARABCI IN ZIDJE so pristali na štiritedensko premirje, ki je začelo v petek 11. t. m. ob 6. uri zjutraj. Bernadotte skuša sklicati na otoku Rodosu mirovno konferenco med Zidi in Arabci.

\* GROMIKO je ostro protestiral, ker SZ ni udeležena v komisiji za premirje v Palestini, v kateri sodelujejo samo ameriški, francoski in belgijski oficirji.

\* ANGLIJA se pogaja z Egiptom, da bi ta priključil južno Palestino in prepustil Sudan Angležem.

\* SOVJETSKA VLADA je protestirala v Washingtonu zaradi vojnomojske propagande ameriškega tiska, zlasti pa zaradi članka: «Kako lahko bombardiramo ruska mesta».

\* KLEMENT GOTTWALD, dosedanji predsednik češkoslovaške vlade je bil soglasno izvoljen za predsednika CSR.

\* BIDAULT, francoski zunanji minister skuša zagovarjati v francoskem parlamentu sklepe londonske konference o zapadnonemški državi, ki pomenijo velik diplomatski poraz za Francijo. V zbornici je veliko razburjenje in poslanci skušajo doseči revizijo sklepov tako, da bi porusko industrijo odvzeli nemškimi lastnikom in jo nacionalizirali ter da bi ZDA jamčile za varnost Francije.

\* FRANCOSKA VLADA je predlagala odgoditev konference v Frankfurtu, kjer bi se morali sestati zastopniki vseh treh zasedbenih področij z zastopniki nemških dežel glede ureditve zapadnonemške države.

\* KOMISIJA ZA KREDITE ameriškega senata skuša rehabilitirati Marshallov načrt, ki je zgubil ugled zaradi 25 odst. znižanja, na ta način, da bi bila tako znižana pomoč izplačana v 12 in ne v 15 mesecih, kakor je bilo pri prvotnem znižanju sklenjeno.

\* NA KITAJSKIH UNIVERZAH stavkajo študenti v znak protesta, ker Američani pospešujejo japonski imperializem in postružujejo državljansko vojno na Kitajskem.

\* KITAJSKA ljudska vojska se po uspešno zaključeni pomladanski ofenzivi pripravlja na poletno, radi česar se že sedaj Cangkaševke čete umikajo na nove obrambne položaje.

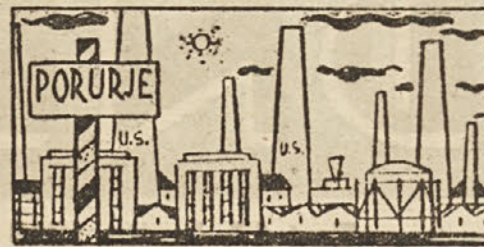
\* GRŠKA demokratična vojska je v enem mesecu zadala težke izgube monarhoblaštom. Samo v Makedoniji in Epiru je v tem obdobju padlo 2.300 vojakov atenske vlade.

\* V ITALIJI so po Harrimanovem prihodu napravili prvi organizirani poskus, da razbijejo Enotne sindikate s pretvezo, da odstranijo strankarske vplive iz sindikalnih vrst.

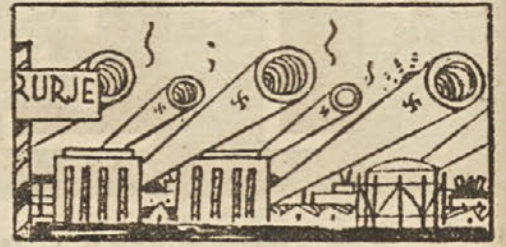
\* V BEOGRADU se pogaja italijanska komisija glede nepremični v Jugoslaviji, katerih lastniki so optirali za Italijo.



1945



1948



1950...

## BRÜNING - BODOČI KANCLER zapadnonemškega rajha

Iz Amerike je prispel v Evropo bivši nemški kancler 63 letni Dr. Heinrich Bruening, ki je kot nemški «begunec» predaval na univerzi v Harvardu politično ekonomijo. Nek berlinski list je to vest objavil pod velikim naslovom: «Nacisti zopet prihajajo».

Sicer Bruening ni bil nacist, vendar je bil kot bivši kancler grobar weimarske republike.

Bil je predsednik parlamentarne skupine nemškega centra (katoške stranke) in kot strogo konservativen politik pomagal nacizmu na oblast, tako da je le-ta končno tudi z njim in njegovo stranko pometil. Sedanji položaj Nemčije nas v marsičem spominja na tedanjo dobo.

Na mestu tedanjega katoliškega centra je sedaj krščansko-demokratska zveza, ki se pripravlja, da prevzame vodilna mesta v bodoči zapadnonemški vladi. Naslanja se na ostanke srednjega in velikega meščanstva kakor tudi na aristokratske kroge, predvsem pa na ameriške kapitaliste.

Pod njeno okrilje se zatekajo vsi nepopoljšljivi nacisti, mezdovoljnejši, ki čakajo priložnosti, da vzpo-

stavijo nemško neomejeno silo s sredstvi in načinom, ki nimajo nič skupnega z demokratičnimi načeli.



Dr. HEINRICH BRUENING.

Le-ti samo čakajo na ugoden trenutek, da odkrito dvignejo svoje glave.

Pri zadnjih volitvah v deželi Hessen je n. pr nabrala na novo ustanovljena

stranka nacionaldemokratov (beri: nacionalsocialistov) petino vseh oddanih glasov in to štiri tedne po ustanovitvi te stranke. Na spisku prvih 20 kandidatov nove stranke jih je 14, ki so bili vplivni nacisti. Na Bavarskem je velik del krščanskih demokratov prešel v tabor «separativistov». V Wuertemburgu je mnogo občin izreklo nezaupanje dosedanjim županom in izvolilo župane iz Hitlerjevih časov. Antisemitizem je v polnem poletu: v enem samem tednu so bila v ameriškem področju Nemčije tri židovska pokopališča oskrunjena. Po vsej zapadni Nemčiji se pojavlja politična razkosanost na številne stranke in strančice, ki so tvorile v času weimarske republike zelo ugodna tla za dvigajoči se nacional-socializem.

Za vse to je odgovorna politika zapadnih velesil, ki so s kršenjem potsdamskega in jaltskega sporazuma o enotnosti Nemčije končno povzročili delitev Nemčije na dvoje z

ustanovitvijo zapadnonemške države. Najbolje je označil ta dogodek poveljnik angleškega zasedbenega področja general Robertson, ko je dne 5. t. m. ukinil vse odredbe, ki so prepovedovale bratenje angleških vojakov z nemškim prebivalstvom.

Pri tem je dejal naslednje: «Tudi Nemci so kristjani in civiliziran narod. Njihove koristi so skladne z našimi. To pomeni uradni konec ostankov načela, da so Nemci odgovorni za drugo svetovno vojno. S tem je tudi

konec strdga miru za zapadno Nemčijo.

In ravno v tem usodnem trenutku je prišel iz Amerike v London Dr. Heinrich Bruening, da «obišče svojo sestro v Nemčiji». (!)

Kljub taki motivaciji je vsem jasno, da je njegov prihod v zvezi s sklepi londonske konference. Le-ti so sprostiti politične, gospodarske in verske sile, katerih zaupanje užiiva bivši voditelj katoliškega centra.

Zastopa namreč ameriško «sveto zvezo»,

ki so jo sklenili Herbert Hoover, John Foster Dulles in kardinal Spellman, da vodijo zapadnonemško državo k cilju, ki so si ga začetali.

Bruening je bil že v Nemčiji univerzitetni profesor politične ekonomije. Svojo politično kariero je začel v katoliških sindikatih, bil je nato poslanec centra in predsednik Hindenburga ga je postavil za kanclerja (predsednika vlade). Kot tak je s svojimi «izrednimi dekreti» postal posteljo, v katero se je ulegel nacizem. Po požigu parlamenta je vplival na katoliško parlamentarno skupino, da glasuje za polnomočje Hitlerju s pretvezo, da izvede preiskavo o požigu parlamenta, ki ga je izvršil Goering!

Ko je Hitler imel vso oblast v rokah, se je Bruening izselil v ZDA. Kardinal Spellman in njegov «strokovnjak» v protikomunizmu monsign. Fulton Shean, sta ga vze-la pod svojo zaščito in ga priporočila Hooverju in Dullesu.

Po vojni je postal Bruening svetovalec generala Draperja, načelnika odseka za «destruktivacijo» Nemčije in se je v tem svojstvu trudil, da zaščiti nemške trupe in koristi njihovih ameriških družbenikov. Dajal je tudi nasvete proti nemškim enotnim sindikatam.

Od leta 1945 je Bruening tudi svetovalec dr. Puenderja, ki je sedaj predsednik biconske vlade. Puender je bil državni podtajnik v času, ko je bil Bruening kancler. Oproščen je bil v procesu proti atentatorjem na Hitlerja julija 1944., ko so njegovi predpostavljani potrdili, da je «nacist vreden Hitlerjevega zaupanja».

Ko so se začeli pred letom dni vplivni ameriški državniki zavzemati za ločen mir z Nemčijo, so se republikanski voditelji obrnili na Brueninga, ki ga imajo za najkoristnejšega človeka za izvedbo njihovih načrtov:

«napraviti iz Nemčije zanesljivega klienta ZDA».

Bruening je vedno imel popolno podporo kardinala Spellmana, ki je intimen prijatelj in svetovalec Pija XII. in ki je vedno podpiral Brueningovo zamisel o ustanovitvi nemške vlade «krščanske obnove», v kateri bi katoličani in protestanti čreševali Nemčijo komunizma. Toda nemška krščansko-demokratska zveza se razkrajala in mnogi računajo, da bo Brueningov prihod dal tej stranki novega poleta. Ali pa bo morda kot pred 15 leti samo pripravil pot nacistom?

## Ali bo grof Bernadotte uspel v PALESTINI?

Grof Folke Bernadotte, ki posreduje v imenu OZN, za mir med Arabci in Zidi, je star 53 let in je nečak Gustava V., švedskega kralja. Njegova žena je bogata Američanka.

Njegov oče Oskar-Karl-Avgust se je leta 1888 odpovedal svojim pravicam do nasledstva na švedskem prestolu in je dobil naslov «grofa Bernadotte» po stari tradiciji švedskega dvora, s čimer se hrani naslov Napoleonovega maršala.

Služil je kot oficir v kraljevi gardi in pozneje se je posvetil delu v Rdečem križu. Med drugo svetovno vojno je bil podpredsednik te ustanove in je v tem svojstvu imel na prošnjo švedske vlade važna pogajanja s Hitlerjevo vlado. Hspelo mu je, da si je pridobil Himmlerjevo naklonjenost in smel obiskati nacistična koncentracijska taborišča, od koder je izvel 20.000 danskih in norveških internirancev.

To zvezo je Himmler skušal izkoristiti aprila 1945., ko je bila Nemčija v razsulu. Obrnil se je na grofa Bernadotta, da bi izposloval pri zapadnih velesilah ločeno predajo Nemčije. Toda Bernadotte v tej misli ni uspel in je moral sporočiti Himmlerju odgovor zavrnikov o brezpogojni predaji Nemčije vsem štirim velesilam.

Ali bo Bernadotte uspel v svoji drugi misli? Dal si je rok šestih mesecev, da likvidira vojno v Palestini in da doseže mirno poravnavo arabskožidovskega spora.

Arabci in Zidje so že sprejeli in izvajajo Bernadottov predlog o 4 tedenskem premirju. Posebna komisija za premirje zaseda na čelu z Bernadottom na otoku Rodosu. Tu naj bi potekala mirovna pogajanja med Arabci in Zidi. Komisija, v kateri je 68 ameriških, francoskih in belgijskih oficirjev, bo pazila na izvajanje pogojev

premirja zlasti pa na prepoved uvoza orožja in vseljevanja Židov v Palestino. Zapadne velesile so kljub sovjetskim protestom odbile sodelovanje sovjetskih vojaških strokovnjakov pri komisiji za premirje.

Zadeva nadzorstva je zelo kočljiva, ker na bojiščih ni sklenjene fronte. Vsaka od obeh vojsk se je zajedla v področja, ki go v glavnem v rokah nasprotne stranke.

Najzanimivejši je v tem oziru položaj Jeruzalema. Staro židovsko mestno četrt je sicer zasedla arab-

sko legija, toda večina modernega mesta je v rokah židovske vojske. Tu je 100.000 židovskih prebivalcev, ki so odvisni za prehrano od zvez z matičnim področjem v Tel Avivu. Arabci pa so Jeruzalem obkolili. Ali bodo dovolili obkoljenim židom, da v času premirja prejema od zunaj hrano kar bi jim omogočilo, da vztrajajo več mesecev v primeru ponovnih borb?

Egiptovska vojska je v svojem pohodu proti Jeruzalemu prešla puščavsko pokrajino Negev, v kateri pa so ostale židovske postojanke, kajti puščavo je težko nadzorovati. Ali bodo židovski oddelki dopustili, da egiptovska vojska vzdržuje nemoteno zvezo z zaledjem?

Zidje imajo v glavnem v svojih rokah ozemlje, ki jim ga je delila OZN s svojim sklepom o delitvi Palestine na dve državi.



Imajo še celo več, ker so njihove čete zasedle tudi zapadno Galilejo, ki je po sklepu OZN del arabske države. Sedanje premirje pa koristi Arabcem, ker je laže nadzirati ozek pas morske obale (Židovske države), kakor pa neobjudena puščavska ozemlja, kjer lahko Arabci skoro nemoteno prejemajo orožje. K temu je treba pristaviti še sovražno razpoloženje petrolejske družbe do Židov, ki je ustavila svoje obratovanje v Haifi (Židovsko pristanišče), da onemogoči oskrbo židovske vojske z gorivom.

Pogajanja za dokončno premirje so zelo težavna, ker Arabci nočejo sestati za isto mizo z Zidi. Načelno namreč odrekajo Židom pravico do lastne države. Arabcem pomaga tudi vplivni ameriški novinar Lippman, ki govori o federaciji med Zidi in Arabci v okviru «malega imperija na Srednjem vzhodu». Proti Bernadottu je začela z ofenzivo podtalna židovska organizacija Irgun, ki obtožuje posredovalca OZN, da postopa po smernicah angleške tajne obveščevalne službe.

## Mihaelova poroka

Potem ko je Mihael prejel blagoslov Trumana, ki je obljubil bivšemu romunskemu kralju povratek na prestol, je ta odpotoval v Atene, kjer se je poročil z Ano Bourbonško. Kljub papeževim protestom, katerim pa ni sledile nobene kazni, se je Mihael poročil samo po pravoslavnem obredu in bodo otroci tudi vzgojeni po pravoslavju, čeprav temu nasprotujejo rimski kanoni, ker je Ana katoličanka. Formalno je protestiral tudi vrhovni poglavar bourbonške dinastije, to pa zgolj zato, ker je eden od Bourboncev pretendent na katoliški španski prestol. Po poroki sta zakonca odpotovala na ženitovansko potovanje med turške anevrnike. Kar Truman blagoslovila, tega niti papež niti Bourbonci ne morejo preklesti!

# Slovinci in gen. Airey GOTTWALD - PREDSEDNIK ČSR

(Nadaljevanje s 1. strani.)

Trsta s slovenskim zaledjem, to je na vse osnove, ki opravičujejo našo stremiljenje po združitvi v enotni narodni državi v bodočnosti. Se nam to narodno osvobodilno boju smo tem narodno osvobodilnem boju smo

v obmorskem pasu Tržaškega ozemlja

in dobili v demokratičnih italijanskih delovnih množicah, ki so v svoji borbi za socialno osvoboditev že zdavnaj prerastle umetna narodna nasprotja, najboljšega in najzvestejšega zaveznika v naših narodnostnih in socialnih stremiljenjih. Pod pogoji doseženih zmag in pod pogoji tega bratstva smo lahko do koncu druge svetovne vojne razvili svoje narodnostne pravice in zahteve. Sami smo si uzakonili načelo narodnostne enakopravnosti vseh najmanjših narodov

pravico našega jezika,

naše pesmi, naše šole, naših narodnih običajev itd. in tudi pravico naših narodnih noš, ki so iz najskritejših kotičkov, kamor so se morale umakniti, vstopile v javnost kot živa priča naše turodnosti.

Tukaj me je v mojih razmišljanjih prekinilo pritrjevanje govorniku, ki je govoril o sedanjem položaju na Tržaškem ozemlju in o političnih prilikah pri nas sploh. Marsikje, predvsem v vzhodni Evropi, se je pričela v življenju narodov in ljudstev nova doba v narodnostnem in družbeno-socialnem oziru. Pri nas so

sovražniki novega pravičnega sveta zavozili v stari tir.

Prizadevajo si, da bi prezrli pridobitve narodno osvobodilnega boja ter novi in stari sovražniki slovenskega naroda in demokratičnih množic sploh skupno nastopajo proti slovenskim narodnim pravicam in demokratičnim svobostim. Stari sovražniki slovenskega naroda, zagrizeni italijanski šovinisti, ostanki italijanskega fašizma so spet začeli gonjo proti slovenskemu življenju na Tržaškem ozemlju z istimi metodami kot pred 25 leti. Za njih slovenskega naroda na tem ozemlju sploh ni, kot ga ni bilo pod fašistično Italijo. Za njih obstaja neznatna skupina ljudi rasne manjvrednosti «s'ciavi» imenovani, ki niso spričo visoke kulture, niso rasno višjih Italijanov, vredni, da imajo svoj jezik, svoje šole v Trstu, svoje napise, svoja zastopstva v vseh upravnih organih itd. Berite «Giornale di Trieste», «Voce Libera», «Messaggero Veneto», «Prora», «Ultimissime», da naštejemo samo nekatere — o Slovincih same psolvke, sam prezir, sama fašistična rasna teorija jih je. Toda to so

zakrkljeni sovražniki slovenskega ljudstva iz stare fašistične šole in njih besnost po vdoru resnice v svet o slovenskem značaju tega ozemlja, je razumljiva. Manj, mnogo manj razumljivo za navadnega slovenskega človeka pa je, da govori o Slovincih na isti način kot vsa fašistična drhal

tudi set zaupniške anglo-ameriške vojaške uprave.

Kot da bi bral enega izmed zgoraj navedenih šovinističnih listov, se mi zdi, ko si ponavljam besede generala Aireya: «Ločitev med šolami italijanskega jezika in šolami slovenskega jezika, ki temelji na rasnih nagibih (razlogi jezikovnega značaja so le malo važni, ker govorniki vsi slovenski prebivalci področja italijansko) je še vedno vprašanje, ki ga je treba rešiti».

Človek, ki se trka na prsa, da je predstavnik edine prave zapadne demokracije, razpreda tudi rasno teorijo po naukih fašistične šole. Zanj obstajajo tu rasni nagibi, katerih teorijo je iznašel fašizem in na podlagi katere je tlačil slovenski življenj kot nižjo raso, ki nima pravice niti potrebe po svoji kulturnosti itd. Jezikovne in druge posebnosti, ki vse skupaj označujejo narodno samobitnost, so zdaj postale nevažne, torej so zanj Slovinci kot narod izginili, ker znajo po sili razmer vsi italijansko. Po tej zanimivi in značilni izjavi, ki odkriva fašistično miselnost zaupniškega generala, je Slovincem na Tržaškem ozemlju bolj jasno marsikaj, n. pr. zakaj ni anglo-ameriška vojaška uprava po določilih mirovne pogodbe in statuta uvedla enakopravnosti slovenskega jezika v javni upravi, zakaj izključuje slovenske predstavnike iz

organov javne oblasti, zakaj ne da Slovincem narodnemu gledališču dvorane, zakaj ne izdela zakona o slovenskih imenih itd. Gospodu generalu je mogoče žal, ker se je tako nerodno izdal, toda Slovincem in vsem demokratom, ki ne oporekajo Slovincem narodnostnih pravic kot Airey, ni prav nič žal. Potrjeno nam je samo to, kar smo vedeli: da se i oni, ki iz šovinizma in rasnih nagibov sovražijo slovenski narod, i oni, ki jim je slovenski narod s svojo demokratično orientiranostjo na poti v njihovih imperialističnih stremiljenjih, nujno znajdejo v isti družbi sovražnikov Slovincem kot naroda in Slovincem kot demokratov. Nekaj skupnega je med vsemi temi, v različnih dobah z različnimi sovražniki Slovincem na tem ozemlju. Preko vseh se vleče ista nit fašistične miselnosti.

Ob lonjerskem festivalu narodnih noš in ob bratski prisotnosti na njem Italijanov in Slovincem, so se mi zdeli vsi ti združeni sovražniki našega ljudstva majhni, smešni in čudno izmalčeni.

Po ostavki dr. Beneša je češkoslovaška narodna skupščina dne 14. t. m. soglasno izvolila za predsednika ČSR Klementa Gottwalda, dosedanjšega predsednika vlade.

Novi predsednik republike Klement Gottwald se je rodil 23. novembra 1896. leta v kmečki družini v Dedicah na Moravskem, kjer je že v najnežnejši mladosti spoznal vse težave kmečkega življenja. Od leta 1914 naprej je bil mizarški delavec. Po prvi svetovni vojni je aktivno sodeloval v levem krilu social-demokratske stranke, ob ustanovitvi komunistične partije pa je stopil v njene vrste. Od leta 1921. naprej se je popolnoma posvetil političnemu delu partije. V Bratislavi je izdal komunistični list «Hlas Ludu», pozneje pa je vodil komunistično glasilo «Pravda». Leta 1925 so ga izvolili za člana Centralnega komiteja KP Češkoslovaške, leta 1929 pa za generalnega sekretarja partije in istega leta za poslanca v narodni skupščini.

Vse življenje se je vztrajno boril za pravice in svobodo delavskega razreda in celotnega delovnega

ljudstva Češkoslovaške. Po monarkovski krizi 1938. leta je na osnovi sklepa CK Partije odšel v Moskvo, odkoder je vodil borbo za osvoboditev Češkoslovaške.

Klement Gottwald je eden izmed avtorjev manifesta, objavljenega češkoslovaškemu ljudstvu v maju 1942 leta, v katerem so bile smernice za boj proti okupatorju. Gottwald je zastopal stališče, da je organiziranje lastnih oddelkov za boj proti nemškemu fašizmu narodna dolžnost Čehov in Slovkov in za deva njihove časti. Posvetil je veliko pozornost organiziranju češkoslovaških vojaških oddelkov v Sovjetski zvezi. V svojih razgovorih z dr. Benešom v Moskvi leta 1943 je Klement Gottwald formuliral glavne načelne točke, ki so bile pozneje osnova košičkega vladnega programa.

4. aprila 1945. leta je postal Gottwald podpredsednik prve češkoslovaške vlade in je obdržal ta položaj tudi v drugi Fierlingerjevi vladi. Marca 1946. leta so ga izvolili za predsednika KP Češkoslovaške. Po volitvah v narodno skupščino maja

1946. leta, ko je dobila Komunistična partija največ glasov, je dobil Gottwald mandat za sestavo vlade. Gottwald je tedaj sestavil koalicijsko vlado, v kateri so bili predstavniki vseh političnih strank, zastopanih v ljudski fronti. Pod vodstvom Klementa Gottwalda je vlada izdelala in predložila narodni skupščini dveletni gospodarski načrt, ki ga je narodna skupščina tudi sprejela.

Februarja 1948. leta je Gottwald po odstopu predstavnikov narodne socialistične stranke, ljudske in slovaške demokratske stranke sestavil svojo drugo vlado. 10. marca je Gottwald razložil v narodni skupščini program nove vlade, sestavljen iz predstavnikov prerrojene ljudske fronte.

Po izvolitvi je Gottwald prejel številne čestitke, med katerimi so tudi Benešove. Novo vlado je sestavil Antonin Zapotocky, član KP. V novi vladi je 10 komunistov, 3 socialdemokrati, 2 narodna socialisti, 2 slovaška demokrata, 2 člana katoliške ljudske stranke, 1 neodvisen in 1 sindikalist.

## Imperialistična OS TRST-AFRIKA

Medtem ko prihaja vprašanje italijanskih kolonij v odločilen pretres pred namestnike zunanjih ministrov v Londonu, smo bili priča v zadnjih treh tednih dveh diplomatskih akcij, ki sta med seboj tesno povezani. Zapadne velesile so tretjič predlagale SZ razpravljanje o reviziji italijanske mirovne pogodbe z željo, da bi tržaško ozemlje priključili Italiji. General Airey (ki je Anglež) je kmalu nato poslal Varnostnemu svetu poročilo, v katerem govori o nujnosti, da Trst pripade Italiji.

Skoraj istočasno pa je emir Senusov (Cirenajka) izrazil željo, da bi proglasili

Cirenajko za neodvisno kraljevino. In emir je prejel najvišje angleško odlikovanje: imenovali so ga za «viteza angleškega imperija». Istočasno je francoska vlada zahtevala priključitev južnozapradskega libijskega ozemlja k svojemu kolonialnemu imperiju.

To ni prvič v zgodovini, da sta Trst in Primorska povezani z vprašanjem italijanskih kolonij.

Ze proti koncu prejšnjega stoletja je nemški «železni» kancler Bismark pehal «italijanske šakale» — kakor je zaničljivo imenoval italijanske politike — na «afriško pašo» samo zato, da mu s svojo «iredento» ne drezajo v ranljivo Avstrijo (Trst, Gorica, Istra). In res je za časa italijanske ekspanzije v Afriki Avstrija imela relativen mir z Italijo.

Podobno zmanjšanje pritiska na italijanski vzhodni meji opažamo za časa Mussolinijeve ekspanzije v Abesiniji.

Mešetarjenje s Trstom je sicer za Američane predvsem volivni maneuver, ki naj preslepi nekaj ameriških volivcev italijanskega porekla, da bi glasovali za Trumana. (Ameriški general Gaither je pobijal Aireyevе trditve in ameriški imperializem si bolj želi tržaškega oporišča kot pa oslabei angleški lev.) Vendar sta obe vprašanji, afriško in tržaško, ostali tudi danes povezani, le da imperialistična igra z Italijo poteka v obratni smeri.

V sedanjem položaju slepijo imperialisti Italijo

s tržaško vabo zato, da bi laže izrinali Italijane iz afriških področij ki si jih kanijo sami prisvojiti. Francozi si hočejo priključiti del Tripolitanije. Vodilno igro pa imajo v tej zadevi Angleži, ki so trdno odločeni, da ne spustijo Cirenajke.

Za to deželo se je začela zanimati angleška vlada že tedaj, ko ji je postalo jasno, da se bo Egipt polagoma odtegnil angleškemu vplivu. Nasprotno pa ne predstavlja zapadni del Libije (Tripolitanija) tolike važnosti za angleško imperialno strategijo in se tu Angleži

držijo samo v toliko, v kolikor nočejo, da bi se kdo drugi vgnezdil v tem področju.

Najvažnejša točka te strategije leži 30 km južno od Tobruka, eno uro daleč od egiptске meje: to je letališče El Adem.

Ce bi Angleži imeli to važno letalsko oporišče leta 1941, ne bi mo-

IZKORISTILI verske razlike libijskih Arabcev.

Senusi (prebivalci Cirenajke) pripadajo posebni muslimanski sektu, v čemer se ločijo od Tripolitancev in se zato tudi ne navdušujejo za pristop v Arabsko ligo, ki hoče združiti vse arabske države. Ze v turškem cesarstvu so uživali Senu-

čeno upravljata Cirenajko in Tripolitanijo že od leta 1943. Z različno podobne uprave za Trst pa

vodijo tamkajšnji angleški oblastniki izrazito protitalijansko politiko.

Strogo je prepovedan povratek italijanskih kolonistov v Cirenajko. Pa tudi v Tripolitanijo jim je stvarno pot zaprta. Angleška VU za Tripolitanijo namreč dovoljuje povratek samo otrokom, ženam in starcem. In še ti se smejo vrniti samo tedaj, če se odseli v Italijo enako število Italijanov. V nobenem primeru pa se ne smejo vrniti v Tripolitanijo moški v starosti od 16 do 75 let. Angleži se izgovarjajo, češ da mora ostati v Libiji število italijanskega prebivalstva po stanju iz leta 1943, dokler se dokončno ne reši vprašanje pripadnosti te kolonije.

Stvarno so pa Angleži izdali te omejitve zato,

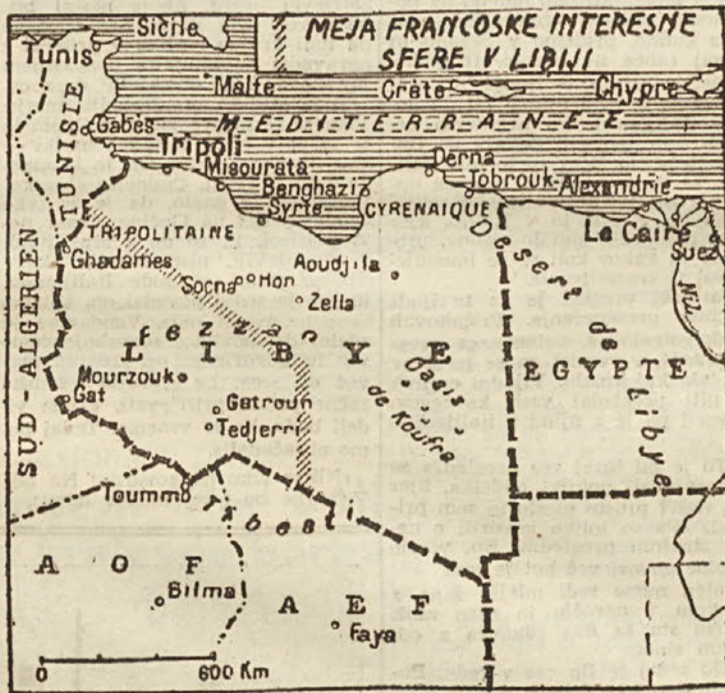
ker bi povratek italijanskih kolonistov oviral britanske načrte.

Tako so tudi laže podprli protitalijanske manifestacije Arabcev v Tripolitaniji, ko je obiskala te kraje preiskovalna komisija štirih velesil, da zasliši prebivalstvo in izve za njihove težnje. Kar Angležem prav pride v Trstu, to jim ne diši v Libiji! Pri tem se seveda ne zmenijo zato, da so ostala polja italijanskih kolonistov neobdelana že od leta 1943. In da se je zaradi tega puščava zajela za 10 km na površini prej obdelane zemlje.

V te imperialistične spletke je zadel v živo predlog jugoslovanske vlade,

ki sta se ji pridružili tudi ČSR in Poljska, po katerem naj bi začasno zaupali Italiji upravo njenih bivših kolonij iz predfašistične dobe. OZN pa naj bi v obliki varuštva nadzirala njihovo upravo. S tem bi italijanski kolonisti lahko zopet obdelovali svoja polja, kar bi samo koristilo zastoalemu gospodarstvu arabskih domačinov. Hkrati bi pa vrhovno nadzorstvo OZN nad temi deželami skrbelo za sožitje med obema narodoma in preprečilo kakršno koli nasilje iz časov fašizma. Končno bi OZN pripravila te kolonije, da po daljši dobi, ko bi tamkajšnji prebivalci dozoreli za samoupravo, dosežejo resnično neodvisnost.

Jugoslovanska vlada je s tem tudi pokazala, da si želi resničnega sporazuma z italijanskim narodom, ki je možen samo na osnovi dobrega sosedstva, kar izključuje vsako spletkarjenje s Trstom, ki nima za Italijo gospodarskega pomena. Nasprotno pa bi Italija preveč svoje prebivalstva pošiljala na neobljudena področja svojih bivših kolonij, kar pa ravno hočejo imperialisti preprečiti.



gli Nemci izvršiti letalske ofenzive na Kreto in Sredozemlje, ne bi bilo Sredozemlje zaprto angleškim konvoljem ves čas vojne. Tako bi si v tem primeru lahko prihranili dolgo pot okrog Južne Afrike, kajti angleški pomorski promet po črti vzhodno od Malte bi bil zavarovan z letali, ki bi prihajala iz El Adema. Pod območjem lovcem tega letališča (okrog 1.00 km) so naslednja področja: Malta, Sicilija in Južna Italija; tretjina Jadranskega morja in Albanija; Grčija, Ciper, Dardanele in Trebizond ob Crnem morju; Sueški prekop in dolina Nila. Z obeh letalskih oporišč El Adema in Sajbaha (ob Perzijskem zalivu) nadzorujejo Angleži petrolejski cevovod Kirkuk-Hajfa in cevovod družbe Transarabian Petroleum (ki ga šele gradijo).

Cirenajka naj bi torej bila poleg Transjordanije

glavna postojanka skrcenega angleškega imperija

na Srednjem vzhodu in v Sredozemlju (Gibraltar, Malta in Ciper). In vlogo kralja Abdulaha naj bi tu odigral Said Idriss, emir Senusov, ki ga Angleži nazivajo Sir, odkar je prejel najvišje angleško odlikovanje.

Angleži so v svoje namene

si široko samoupravo in tvorili državo v državi. Ko je Italija osvojila to deželo je bila po razpadu rimskega cesarstva Cirenajka prvič upravno združena s Tripolitanijo pod enotnim nazivom Libija. Od vseh Libijcev so Senusi edini nudili resen odpor italijanskim osvajalcem in so zaradi tega bili izpostavljeni množičnemu iztrebljanju (pokolji generala Grazianija).

Ura Senusov je nastopila v začetku vojne, ko so stopili v borbo proti Italiji na strani Angležev. Sajd Idriss je leta 1941. podpisal pogodbo z angleško vlado in Eden je izjavil, da «v nobenem primeru ne bo prišla Cirenajka pod italijansko oblast».

Tripolitanci, ki se spričo ugleda in podpore, ki jo uživa Said Idriss, bojijo, da bi prišli pod nadzorstvo Senusov, se tudi zavzemajo za «neodvisnost», toda pod okriljem Arabske lige. Tudi njihove težnje podpirajo Angleži, ker bi angleška igra bila olajšana z dvema «neodvisnima» državama.

Pred vojno je bilo v vsej Libiji 180.000 italijanskih kolonistov na 750.000 Arabcev (500.000 v Tripolitaniji in 250.000 v Cirenajki). Skoro vseh 75.000 Italijanov Cirenajke je bilo med vojno evakuiranih v domovino in v Tripolitaniji jih je ostalo še okrog 38.000. Dve angleški vojaški upravi lo-

## KRONIKA

\* ZA TRŽASKI VELESEJEM je bila ustanovljena posebna družba. K ustoličenju upravnega sveta je bil povabljen zastopnik republike Italije, niso pa povabili zastopnika FLRJ Jugoslavije, ki je lansko leto pokazala močno zainteresiranost na tržaški razstavi.

\* URAD ZA DELO je pozval privatna podjetja, da smatrajo 2. junij, dan proglasitve republike v Italiji za praznik in da izplačajo delavcem dnevno mezdo, oziroma dvojno dnevno mezdo, če bi ta dan delali. Zaradi nejasnosti poziva zavlačujejo gradbena podjetja izplačilo te mezde. Ko gre za izplačanje mezde, tedaj seveda ne marajo več italijanske zakonodaje.

\*ITALIJANSKE OBLASTI so začele z načrtnim premeščanjem nameščencev in intelektualcev iz Gorice v notranjost Italije. Mnogi uradniki so že od septembra 1947 na razpoloženju in čakajo na odpust ali na premostitev v nostranjost Italije.

\* ITALIJANSKI DELAVCI skušajo preiti v Jugoslavijo zaradi brezposelnosti v Italiji. V zadnjih dnevih so italijanske obmejne straže pri Krimu in Gorici ujele 11 oseb in jih izročile sodišču zaradi poskusa nedovoljenega prekorčenja meje.

\* V TRST bo v kratkem prispela komisija za izvajanje Marshallovega načrta, da v sodelovanju z okupacijsko vojsko upravo izdela dokončni načrt. Tako je general Airey samovoljno vključil gospodarstvo Trsta v ta načrt, ne da bi se prej posvetoval s predstavniki tržaškega ljudstva.

\* NEKO TRŽASKO PODJETJE je dalo pobudo za uvedbo redne avtomobilske zveze Trst-Dunaj. Pogajanja so v teku.

\* «IL SOLE» IZ MILANA piše da bi Trst moral postati bogato mednarodno tržišče z upoštevanjem sprememb v zaledju, kjer so države uvedle načrtno gospodarstvo, ki sloni na zamenjavi blaga, ker je težko oskrbeti se s tujimi valutami. Trst naj bi postal središče teh zamenjav blaga med vzhodom in zahodom. To bi dovedlo Trst do takih prilik kot so bile za časa avstro-ogrske gospodarske enotnosti zaledja, kar bi seveda pomagalo, da bi prišlo tudi do politične pomiritve in do miru. Tako gledajo na te zadeve v Milanu v krogih, ki prav gotovo niso slavo-komunistični.

\* UKAZ ST. 235 ZVU ODREJA, da se mora pri novih sprejemih v službo sprejeti tudi določen odstotek povratnikov in partizanov. Ravnanje mestnih podjetij Acegat pa sprejema v službo ljudi, ki niso pristojni v Trstu ali pa ki so to pristojnost dobili šele pred kratkim in sprašuje ljudi pri sprejemu v službo, v katero sindikalno organizacijo so vpisani. Člani ES so seveda nezadovoljni.

\* «VOCE LIBERA» se zaganja proti zahtevi slovenske demokratske fronte v Italiji po slovenskih šolah v Slovenski Benečiji, češ da nobeden noče takih šol, ker jim je italijanska kultura prinesla samo koristi. Pozablja pri tem, da je ljudstvo v Slovenski Benečiji samo zahtevalo te šole. Po mnenju tega lista naj se torej nasilno raznarodovanje kar nadaljuje. Hvala lepa za tako demokracijo.

\* V MATERADI bo 27. t.m. «Dan hrvatske besede in pesmi» Pevski zbori, godbe, pionirski zbori in diletantске igralske družine iz Bujšine nam bodo pokazale, da so Hrvati od lanskega festivala hrvatske kulture napredovali.

\* GENERAL AIREY je sporočil v svoji spomenici organizaciji ZN, da je bilo oddano v njegovem FLRJ Jugoslaviji v Trstu skladišče v tržaški luki s površino 7000 kv. m. Uprava javnih skladišč, lastnica vseh skladišč in hangarjev v luki, pa je odgovorila gospodarski delegaciji FLRJ, da so potrebni še novi razgovori z ZVU o tem. Zadeva torej še ni rešena.

## TATINSKA POLICIJA

## LOGIČNA POSLEDICA POTUHE Z NAJVIŠJIM MEST

Otroci, ki jih starši samo hvalijo in to celo takrat, kadar bi zaslužili ostro grajo, se pokvarijo. Nekaj podobnega je s tržaško policijo, samo da tukaj ni treba šele čakati, da bi se ti «otroci» pokvarili, v tem so že dosegli veliko popolnost; podobnost je le v tem, da dobivajo ti «pridni fantki» same pohvale. Hvalijo jih že, odkar so jih postavili razni polkovniki in generali. Znan je pregovor: Povej mi, s kom hodiš in povedal ti bom, kdo si. Kako neki bi se moral glasiti zaključek pregovora, če bi rekli: Povej mi, kake lopove hvališ in povedal ti bom...

Za te ljudi, ki so se silno razmnožili, je vojaška uprava postavila conskemu svetu zahtevo, da ji prepuusti polovico stanovanj v novih hišah pri Sv. Ivanu. Conski svet se je uprl (le kje je vzel to korajžlo!) in to zahtevo odbil. Zdaj pa baje vojaška uprava mešetari: tudi 30% bi zadostovalo. Tako torej, trideset odstotkov novih stanovanj naj bo za fašiste iz Gorice, Tržiča in Pulja, ki danes z odobritvijo zapadnih «demokratov»

nosijo policijsko uniformo, ostalo pa naj poberejo ezulski pritepenci. Tržačani, ki so jim bombe uničile stanovanja, pa naj se še naprej stiskajo po luknjah. Mar je tržaško ljudstvo klicalo v Trst policijo iz vseh strani; naj bi te cvetke popolnosti (po mišljenju nekih visokih oseb) ostale, kjer so bile. V ostalem je pa v Trstu dovolj vojašnic, kjer lahko najdejo taki ptiči mesta.

Kakšna lepa družba je ta civilna policija, se je spet pokazalo te dni. (Ne bi hoteli delati krivice tudi nekaterim maloštevilnim elementom, ki pa so že davno padli v nemilost, ko so hoteli biti vestni in pošteni).

Poznamo že davno metode te «najboljše policije na svetu». Večkrat smo videli, s kako naslodo se z manganeli zaganjajo v demokratične množice. Tu ne gre za voljo razgnati kako skupino ljudi, temveč za zločinsko slo, da te ljudi pretepejo. Prav nič ne prikrivajo ti zločinci svojega gneva, kadar imajo opraviti z našimi ljudmi na dovoljenih sestankih ali pa pri lep-

ljenju dovoljenih plakatov.

In kake vrste ljudje so ti zakleti sovražniki našega ljudstva? Slišali smo o ogromnih tatvinah sladkorja iz vlaka na nabrežinski postaji, o tihotapljenju cigaret in o raznih goljufijah. Zdaj pa je prišla na dan še ena lepa: za 18 milijonov blaga «je odšlo» iz skladišča s pomočjo policije.

Poleg lesnega skladišča pod Škednjem je velik prostor ograjen z visoko dvojno ograjo iz bodeče žice; le dva izhoda sta iz tega prostora; enega čuvajo civilni, drugega pa vojaški policisti. Na tem prostoru je ogromno starega železa, pa tudi dražjih kovin, n. pr. bakra. Ves prostor lahko osvetlujejo močni reflektorji. In vendar - izginilo je za več kamionov bakra.

Kako se je moglo to zgoditi? Zelo preprosto - podkupili so policiste in sicer se zdi, da tudi vojaške. Da je šla stvar lepo od rok, pa tudi reflektorji niso svetili - pač v dogovoru s tatovi. Reflektorje namreč tudi upravljajo policaji. Stvar je prišla na dan. (Teško je držati v tajnosti zadevo, kjer imajo mno-

gi prste vmes.) Policija skuša vsó stvar potlačiti; ko je o najnovejši «akciji» pripadnikov civilne policije govoril že ves Trst, tedaj so izdali kratko poročilo, ki pa je še vseeno tako, da stavlja «najboljšo na svetu» v res krasno luč. Kradli so prvič že 25. aprila, potem 24. maja in končno so hoteli, a jim ni uspelo, 30. maja. Kako da je policija šele junija prišla na to, da se je kradlo že aprila? In zakaj skuša zmanjšati storjeno škodo?

Začelo se je zasliševanje. Razen 9 policistov je zapletenih v afero tudi 20 civilistov. Zaslišujejo pa tudi vojaške policiste. Trst je zopet bogatejši za afero posebne vrste. Za tržaško ljudstvo je pa ta primer dokaz več, da drugače niti biti ne more, dokler bodo v Trstu gospodarili ljudje, katerih nameni niso pošteni. Kdor ima nepošteno namene, ne bo iskal pomoči za njih izvajanje pri poštenih ljudeh.

Gospodje Angloameričani že vedo, čemu so si ustvarili «najboljšo policijo na svetu»!

## Žrtve protijugoslovanske gonje

Od Sežane naprej proti Trstu bom lahko razpogladil s prostori, sem si mislil, ko sem naletel na popolnoma zaseden železniški voz. Toda čudno, pridemo v Sežano in skoraj nihče ne izstopi. In polno kovčgov imajo ti ljudje in precej otrok je med njimi. Vsi pa govorijo italijanski. Po nekaterih neseedah sem spoznal, da gre za ljudi z Reke, in sicer so to bili Italijani, ki so se poslužili pravice optiranja za Italijo in se sedaj selijo. Odhajajo v Trst in v Italijo, kjer bodo pomnožili število ezulov, profugov in kakor koli se že imenujejo vsi ti «razseljenici».

Carinski pregled je za te ljudi majhno presenečenje. Pričakovali so dolgotrajnega, natančnega pregledovanja, v resnici pa se je stvar končala kaj kmalu. Vljudni carinik ni niti pregledal vseh kovčgov. Govoril pa je z njimi v italijanski.

«To je bil torej ves pregled?» so se spraševali potniki oddelka, kjer sem našel prosto mesto in sem prisedel. «Pa so toliko govorili o nekaj strašnih pregledih. No, včasih se plač govori več kot je res».

Poleg mene sedi mlajša žena z otrokom v naročju in njen mož. Potem sta še dva zakonca z odraslim sinom.

«Do sedaj je šlo vse v redu. Potovali smo kar dobro».

Potem govore o nekem obmejnem uradniku, češ nič ga nismo razumeli. Da, tu so Slovenci. Toda njihov jezik je zelo lep, zatrjuje mlajša žena. Včasih je bila pri svoji teti v Vremah in tam je slišala slovensko govorico. In pa pojejo zelo lepo. Da, da, za zborna petje so «magnifici», pritrjujejo ostali. Potem začne starejši možki pripovedovati, kako je bilo v Kranju, kjer je še pod Avstrijo služil vojsko.

Sonce sije čez Kras, ki je letos zaradi obilne mokrote presenetljivo lepo zelen. Vlak drdra proti Opčinam. Ti ljudje, ki so bili videti tako normalni, bodo zdaj zdaj «zadihali svobodo» in iz njih bo priverle na dan vse sovraštvo, vsa nejevolja, ves dolgo zatajevani bes. Ko bodo začutili, da lahko «svobodno govorijo», bo iz njih privrela ploha psokv, blatili bodo Jugoslavijo, njene voditelje, ljudsko oblast - vse po vrsti. Toda nič se ni zgodilo. V očeh teh ljudi se ni ukresala niti najmanjša iskra veselja nad doseženo «svobodo». Le omemba tega ali onega znanca ali sorodnika, ki je ostal tujak, pa od časa do časa globok vzdih je govoril, češar ti ljudje naravnost niso rekli: da jim je težko po Reki ki so jo zapustili. Mikalo me je, da bi jih vprašal, kaj jim je prav za prav dovedlo do tega, da so šli proč, negotovemu življenju naproti.

Toda ko je vlak ustavil in ko je prvi obmejni organ že pobral potne liste, tedaj je prišlo za te Rečane prvo malo prijetno presenečenje: prišel je drugi policist, da pregleda prtljago in je vsem po-

bral cigarete. Imeli so jih vsi po sto, a imeti bi jih smeli le po 20, je zatrjeval agent, ki je moral biti od nekdaj nižje Rima. Lep sprejem pa tudi krasna razlika v primeri z naravnost kavalijskim ponašanjem jugoslovanskih obmejnih organov.

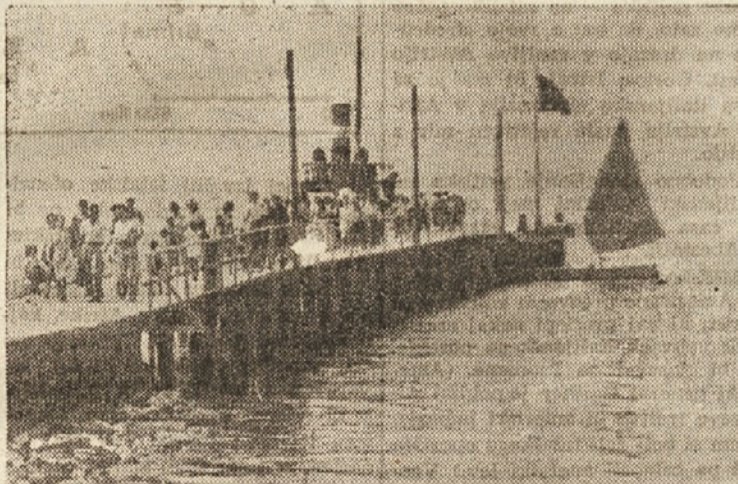
Toda ezulska organizacija deluje. Vlak se še ni premaknil iz Opčin in že pride v kupe zastaven možki - star znanec z Reke. On je že mnogo časa v Trstu. Čudovito človekoljubje ga je gnalo, da je že tako zgodaj prišel na Opčine. Cesar novi priselci, ki so do večraj živeli v Jugoslaviji, niso vedeli, kake stvari se gode Italijanom, to jim je sedaj povedal on. «Siamo bene informati noi». Vendar se je zdelo, da novim «osvojenjem» vse to govorjenje ne gre nič preveč do srca. Le starejša žena začne počasi pritrjevati. «Toda videli bodo, ko se vrnemo. Tedaj bomo obračunali».

«Nikar tako ne govorite! Na tak način ne bo torej nikdar miru».

«Mir? Saj so oni hoteli vojno», je odgovoril «Tržačan» s sprtnostjo premaganega fašista. In iz neizčrpne zakladnice in potvarjenja so se usipale nove, gorostasne laži. Tu in tam mu je kdo skromno pritrdil, a mlajša žena je dejala možu: «A tega ne moreš reči, da bi bili kdaj lačni».

Starejša pa pripoveduje o neki drugi, ki je seveda ostala na Reki. «O ona je čisto z njimi. Ma non vedi, che progressi facciamo, mi je pravila zadnjice».

«Si, si, progressi», se z neko nejevoljo razvname «Tržačan» in potem začne pripovedovati o sebi: «Zasluzim 44.000 Kupil sem to in ono sebi in hčeri - sploh sem se postavil na mesto. Kar se hrane tiče, jo boste imeli kolikor boste hoteli. In tudi nekaj denarja». Koliko pa sicer zgovorni gospod ne zna povedati. Vidi se mu, da je eden tistih ljudi, ki se v življenju znajdejo, četudi pri tem niso preveč obzirni do drugih ljudi. Kajti no-



TRŽACANI PRIHAJAJO V NOVO KOPALISCE.

## NERODNA POTVARJALKA

Videli smo jo v nedeljo na parniku, ko se je peljala k Sv. Nikolaju. Iz previdnosti si je nataknila črne naočnike, brčkone je želela, da bi je nihče ne poznal. Toda spoznali smo jo vendar in že takrat smo se vprašali, kaj neki bo nakrecljala v svoj cenjeni list, to je v klerofašistični «Giornale di Trieste». No, v torek smo spoznali sad tega njenega «podviga».

Vse zaman, nekaterim ljudem ne ustrežeš, če si «titina», pa če bi še ne vem kaj napravil. Za nobeno ceno jim ne gre v račun nikak uspeh, ki ga je doseglo ljudstvo s svojo oblastjo v Jugoslaviji ali pa v delu STO-ja, ki ga upravlja Jugoslovanska armada. Silno pa

jih tudi boli vsaka pridobitev tržaškega ljudstva, ki jo dosežejo kljub tukajšnji protiljudski oblasti. Da je tam zadaj za Debelim rtom nasproti Kopra nastalo prijetno kopaljšče, to je tudi nekaj nezasišanege. Če bi bil Sv. Nikolaj s svojim kopaljščem še v angloameriški coni, potem bi bilo vse v redu. Ker pa je to kopaljšče že v področju, kjer vlada ljudska oblast, je treba napisati, da ni lepo, da je sploh vse narobe, najraje bi človek napisal, da tudi morje ni pravo morje, temveč neka sleparija teh prokletih «titinov».

Taki motivi so bili gotovo odlo-

(Nadaljevanje na 6. stran)

vodolim ne daje povsem razveseljivih vesti.

«Brčkone boste šli v Benetke. V Vidmu je taborišče prenapolnjeno». In kako dolgo moramo ostati v taborišču. vpraša mlajša žena.

«Ostati? V taborišču ste pač, dokler ste - dokler si ne najdete kaj drugega. Tam imate hrano in staro posteljo». A tega ni rekel, da si je ta žena, ki se ni znala odločiti, da bi pričela zmerjati Jugoslavijo, pripravila slabo priporočilo, da bi lahko našla ekaj drugega. Kaj kmalu bo spoznala, kakako se tu živi.

In gospod besediči naprej. Seveda se zalefava tudi v italijanske komuniste s Togliattijem vred, ki «stanuje v stanovanju z 12 sobami». In kaj govore ti komunisti po Trstu o tuberkolozii, ki je nikjer ni, o brezposelnosti, ker nočejo delati, «Pravijo, da smo fašisti. Zal mi je, da nisem bil že od prve ure». Vstopi agent policije. «Tukaj ste vsi begunci? Ko se bo vlak ustavil, hitro izstopite in počakajte kar ob vlaku».

«O poveri noi! Zdi se mi, kakor da smo ujetniki», je zavzdihnila mlajša žena. Ob izstopu na tržaškem kolodvoru sem potem videl tega policaja, kako je nestrno priganjal ljudi, ki z otroki in kovčgi le niso mogli z nekako vrtoglavo naglico poskakati z vlaka: «Presto, presto!».

Kaj je te ljudi pognalo proč, z Reke, po kateri zdaj vzdihujejo. Niti z besedo niso omenili, da bi bili nacionalno zatirani (takih trditvev jih bodo naučili šele v Trstu) in niti besedice ni bilo v njihovem prikazovanju težav, s katerimi se mora še boriti jugoslovansko ljudstvo, ki bi pričale, da so te težave zanje, Italijane, hujše kot za ostale; in zdelo se je, da starejši možki še vedno dela v tobačni tovarni, s tako zavzetostjo je pripovedoval o novih poskusih umetne fermentacije, in zopet nikjer besedice o kakem zapostavljanju na delu, ker je bil Italijan; nasprotno s poudarkom pripoveduje, da je bil odgovoren za delo nekega oddelka.

In vendar so odšli. Fašistična propaganda, podpirana z vsemi sredstvi po združenih reakcijah, najde ugodna tla tudi pri ljudeh, ki se s sentimentalnostjo vdajajo napuščenemu nacionalizmu, ne zavedajoč se, da so postali žrtve tistih elementov, ki so jim prav za prav malo mar njihova čustva do domačega kraja. Glavno je, da so tukaj močna opora vsega fašističnega gibanja, ki jih s svojimi frazami lovi kot pajek muhe. Tako postajajo po krivdi fašistov, ki so morali pobegniti «na varnejše» in ne morejo sedaj v svoji nevoščljivosti gledati mirnega življenja tistih, ki jim pobegniti ni bilo treba, žrtve politične spekulacije tudi ti ljudje, ki jih nihče ni odganjal z doma in katerih delovni doprinos bi bil novi Jugoslaviji dobrodošel. In z ostalimi narodi Jugoslavije bi v enakosti in bratstvu tudi oni uživali sadove svojega dela. A dali so se presepiti in raje postali brezdolci. Volenti non fit iniuria - če kdo sam tako hoče, naj ne toži nad krivico.

# PO KRASU OD SU. KRIZA DO DEVINA

## O združništvu nabrežinskega okraja

V drugi polovici 19. stoletja je začel v Nemčiji ustanavljati prve zadrage F. Raiffeisen po sledečih načelih: vsaka vas naj ima svojo posojilnico; vodijo naj jo člani sami, in to brezplačno; le računari naj dobi primerno nagrado; člani jamčijo za zadrage obveze z vsem svojim premoženjem.

Po njegovih načelih se je ustanovilo več tisoč posojilnic.

Drugi za združništvo enako zaslužni mož je bil Schulze-De-litzsch. Oba sta imela skoro ista načela; razlikovala sta se le v nebi-stvenih. Raiffeisnov princip je bil pomagati le kmečkemu ljudstvu, medtem ko je Schulze nasvetoval in ustanavljal denarne zavode za vse sloje naroda, predvsem pa za obrtništvo. Jamstvo naj bo omeje-no na delež, oziroma tudi na več-kratni delež. Obema pa je bilo volilno načelo vzajemna pomoč med člani.

Ceprav sta bila oba v ideologiji združništva v zmoti, vendar imata za razvoj združništva velike zasluge.

Po teh načelih so se pri Sloven-cih začele ustanavljati prve za-druge okrog leta 1870.

V Nabrežini je bila ustanovljena prva zadruga tipa Schulze-De-litzsch leta 1888, in sicer «Hranilno in posojilno društvo, vključena za-druška z omejeno zavezo v Nabre-žini». Stela je okrog 300 članov.

Leta 1889, je 40 delavcev in kmetov ustanovilo drugo zadrugo, «Obrtno gospodarsko društvo v.z. z o. z. v Nabrežini». Namen te za-druge je bil točiti pristno domače vino po najnižji možni ceni in na ta način ustanoviti društveno gos-tilno.

Leta 1902. so ustanovili nabrežin-ski napredni delavci «Nabrežinske delavske zadrage v.z. z o.z.» Ta kon-zumna zadruga se je kaj kmalu razvila v močan in soliden zavod. Stela je okrog 500 članov.

V letu 1908 se je v Devinu usta-novila po iniciativi tamkajšnjega dekana «Kmečka posojilnica in hranilnica, vključena zadruga z neomejeno zavezo».

V Nabrežini so leta 1914 ustano-vili drugo posojilnico, in sicer «Ljudsko hranilnico in posojilnico, vključeno zadrugo z neomejeno za-vezo». Ustanovil jo je župnik Vo-dopivec.

Slično zadrugo so v istem letu ustanovili tudi v Sempolaju. Imela je svoj sedež v župnišču, vodil jo je tamkajšnji duhovnik.

Te tri posojilnice so imele izra-zito strankarski značaj. Vsaka je imela le malo članov in omenjen delokrog. Obratovale so z denar-jem, izposojenim pri «Goriški za-družni zvezi». Dalje je obstajalo v Gabrovici «Gospodarsko društvo v.z. z o.z.», ki ima svojo društveno gostilno.

Ob začetku prve svetovne vojne so obstajale v nabrežinskem okraju štiri posojilnice in tri konsumne zadrage. V času njihovega naj-večjega razmaha leta 1914., je za-čela prva svetovna vojna. Odbor-niki in člani teh zadrug so bili mobilizirani in razgnani širom po Avstro-Ogrski. Pretila je kriza. Na-brežina in vse druge vasi so bile leta 1916. evakuirane. Zaradi eva-kuacije so bile najbolj prizadete «Nabrežinske delavske zadrage». Nepošteni ljudje in vojaštvo so od-nesli vse ostalo blago in opremo. Šed desetletnega požrtvovalnega dela je bil tako čez noč uničen. Ostale zadrage so rešile na varno vsaj poslovne knjige.

Vojna se je končala in počasi so se začeli vračati sestradani, dušev-no in telesno onemogli ljudje, na svoje razdejane domove. Splošno stanje je bilo obupno.

Pod vplivom tega razdejavanja so nekateri odborniki «Nabrežinskih delavskih zadrug» na svojo pest prodali preostalo združno imovi-no tržaškim «Delavskim zadrugam» s pogojem, da sprejmejo vse člane so na to pristale in tako odprle svoje skladišče v Nabrežini. Tak

je bil konec te toliko obetajoče za-druge.

Ostale zadrage so izšle iz prvega svetovnega klanja še precej okr-hane, začele so spet obratovati, če-«Nabrežinskih zadrug» brezplačno za svoje člane. «Delavske zadrage»

### Milič Ivan

prav v manjšem obsegu. Splošno razdejavanje in ubožstvo logično nista nudili ugodnih pogojev za nadaljnji razvoj teh obratov.

Po mirovni pogodbi smo postali sestavni del kraljevine Italije. Uki-njen je bil avstrijski združni zakon. V veljavo je stopila italijan-ska zakonodaja. Italijanski trgo-vinski zakon ne prizna malim za-družnim zavodom nobenih olajšav. Enaki predpisi veljajo za malo

kmečko zadrugo na vasi kot za velekapitalistično akcijsko družbo. Predpisi o kolekovanju poslovnih knjig, hranilnih in članskih knji-žic, registraciji, dopisovanju z ob-lastmi itd., so bili trda šola za naše poslovanje in združeni tudi s pre-cejšnjimi stroški.

Združna zveza v Trstu kot tudi v Goriči sta svojim članicam v vsem pomagali, da prilagodijo svoje poslovanje zakonskim predpisom. A kljub temu so oblasti začele me-tati našim zadrugam polena pod noge. Nobena stvar jim ni bila prav in po volji. O kaki dobrohot-nosti niti govora; pripravljali so pogoje za nadaljnje ukrepe. In ti niso izostali. Udari pastirja in ovce se bodo razkropile! V tem smislu je bil izdan dekret o likvidaciji in imenovanju likvidacijskega komi-sarja pri tržaških kot goriški za-družni zvezi.

Likvidacijska komisarija obeh



JAMA POD SEMPOLAJEM.

zvez sta izvršila svojo nalogo ves mojstrsko; likvidirala sta namreč obe zvezi z ogromno izgubo. To izgubo so svede morale kriti za-druge - članice; posledica tega je bila, da je šlo več desetih naših zadrug na boben. Tudi zadruga na-brežinskega okraja so utrpeli pri tem precejšnjo izgubo.

Da pa ne bo vrzel odpravljenih slovenskih združnih zvez prazna, nam je naša «skrbna mati» Italija takoj dala za nadomestilo in oskrbo slovenskih zadrug «Ente Nazionale

Fascista delle Casse Rurali Agrarie ed Enti Ausiliari».

To skrb so kaj kmalu čutili tudi posojilnice našega okraja. Ravna-telj zgoraj navedene ustanove je povabil namreč odbore vseh štirih posojilnic našega okraja na skupni sestanek v «Casa del Fascio» v Nabrežini. Na tem sestanku umev-no ni manjkala tudi krajevna ob-last, to je podešta in politični tajnik fašja.

Tu se je brez komplimentov dik-tiralo: Hranilno in posojilno dru-štvo v Nabrežini — Kmečka hra-nilnica in posojilnica v Sempolaju — Kmečka hranilnica in posojilnica v Devinu se takoj likvidirajo; Ljudska hranilnica in posojilnica v Nabrežini skliče občni zbor svojih članov ter postavi na dnevni red: spremembo pravil in prenos sedeža iz župnišča na sedež Hranilnega in posojilnega društva v Nabrežini.

Na razne ugovore odbornikov je navzoči funkcionar odgovoril, da so v okraju štiri posojilnice preveč in pe bolje, da obstaja samo eden velik denarni zavod. Glede na tež-koče likvidacije je funkcionar iz-javil, da bode nov denarni zavod prevzel vso aktivno in pasivo likvi-diranih posojilnic. Zadan je bil ta-ko smrtni udarec našemu združ-ništvo.

Likvidirane so bile tako tri po-sojilnice našega okraja; četrta pa se je prelevila v «Cassa Rurale e Artigiana - Società Cooperativa in nome collettivo in Aurisina». Isto-tako je bilo likvidirano tudi obrtno gospodarsko društvo v Nabrežini.

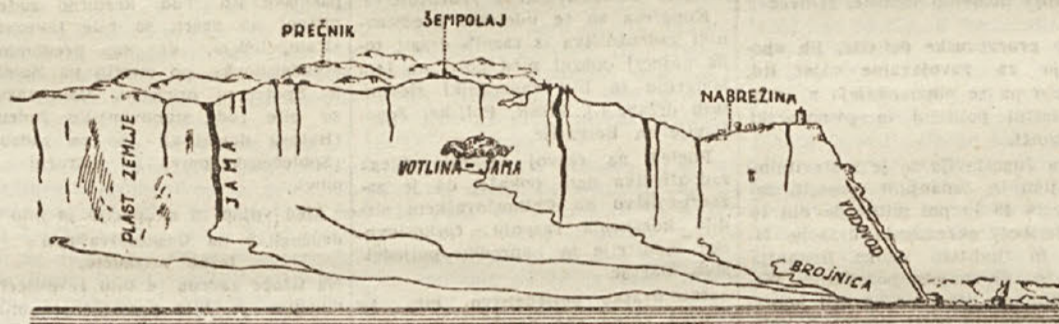
Fašistična era je, kot razvidno, popolnoma uničila naše prej cveto-če združništvo. Samo v nabre-žinskem okraju sta od sedmih za-drug ostali le še dve, ki pa le za silo životariata.

Končana je druga svetovna voj-na. Iz neizmernega trpljenja, krvi in smrti se je rodilo spoznanje: ljudstvo naj si samo kuje svojo boljšo bodočnost!

Združništvo je eno izmed glav-nih pripomočkov za naš bodoči go-spodarski sistem. Objeti mora vse sloje, vse gospodarske panoge. Vsa oskrba, zamenjava, produkcija, itd. naj se vrši po zadrugah.

Ledina je skoraj neizorana; čaka nas ogromno delo. Dolžnost naše bodoče ljudske oblasti bo, da s pri-merno zakonodajo pospeši in po-enostavi razvoj našega združni-štva.

## Če bi Kras prerezali od morja pri Brojnicami mimo Šempolaja in Prečnika...



### Ljudski glas

Milič Herman iz Zgonika pravi:

## Izročimo zanamcem čim bolj časno stran naše krajevske borbe

«Ljubitelji narave iz Trsta in oko-lice radi posejajo naš Volnik, ki nu-di tako lep razgled kar čez tri države, čez tržaški Kras in Istro, čez osvobo-leni kraški del in furlansko ravnino. Pod njegovo in ostalih gričev za-ščito leži Zgonik.

Po naših krajih je bila svoječasno zelo razširjena ovčereja. Lega naše vasi je bila zanjo zelo prikladna in ugodna, ker je kraj miren in zaveten. Ovčarji so semkaj zganjali svoje čre-de z okoliških planotnih pašnikov v molžo in striženje. Svoja prvotna za-silna bivališča so postopno izboljše-vali, naselje večali in ga končno kr-stili s smiselnim nazivom: Zgonik, to-rej kraj kamor so zgonili ovce. Ta razlaga zelo cenjenega pok. učitelja, poštenega župana in narodnega de-

lavca Baše Andreja, umorjenega v Dachau, je nedvomno pravilna.

V naših vasicah je ovca danes re-dek pojav. Zase pa sem prepričan, da bi prav nič ne škodilo, ko bi kme-lički, ki imajo dve do tri glave živl-ne, redili še 1-2 ovci izbrane pasme. Naš pridelek je predvsem iz vino-reje in govedoreje. Trta daje prav dobro belo vino, a tudi teran dobro uspeva. Ker pa ga ni fašistična a-grarna politika prav nič ščitila, je pridelek tako zdravilnega terana pa-del. Naš kmet je začel polagati več-jo pozornost belemu vinu. Od sred-nje do dobre letine pridelata Zgonik in Koludrovica od 200 do 300 hl ob-jeja vina.

Z govedorejo so težave: ni krme in primerne pasme, ni dobrih pleme-

njakovin niti hlevov. Lani smo bili v izredni zadregi in je morala poleg ljudi tudi živina prestatl svoje, ker frodelj ne more nadomestiti sena. Detelje pa na splošno tukaj ni. To je velik nedostatek in še večja go-spodarska škoda. Opustiti bo treba vse mogoče prideleke, ki nas zadovo-ijo mogoče vsako 10. leto, in gojiti kulture za krmo. Pridelek in dohodek bo večji in bolj siguren, moka pa manjša.

V težkih gospodarskih prilikah pa si naše pridne in delovne gospodinje znajo pomagati: z mlekom vred no-sijo v Trst zgodnji grah in zelen fi-žol (tegoline). Poleg tega se bavijo tudi s cvetličarstvom (astre, krizan-teme, meči itd.) Koliko bi te trpinke lahko ustvarile, če bi bilo naše jav-no življenje urejeno in usmerjeno razumno in v korist delovnemu člo-veku!

Zaselje Koludrovica je nastala in se razvijala sporedno z Zgonikom.

Obe vasi sta med splošno vstajo na-šega naroda prestali veliko telesne-ga in duševnega trpljenja. Ti najstra-šnejši dnevi bi ne smeli v pozabljenje. Vsaka hiša bi jih morala zapisa-ti našim potomcem in jim čim bolj živo prikazati našo borbo za naš na-rodni, gospodarski in kulturni obsta-nek, ki nam ga ni privoščil ne sa-mo fašizem, ampak nam ga prav ta-ko ne privoščil naša začasna uprava — naši večerajšnji zavezniki. Naj na-si novi rodovi zvedo o namerah in metodah protiljudskih režimov, ki se ne sramujejo nobenega, tudi najbolj podlega sredstva, da preprečijo našo težnjo po demokratičnem življenju! Iz-ročimo zanamcem čim bolj časno stran naše krajevske borbe: borbeno zavest, ponos, odločnost, strnjeno-st, da bodo na nas, svoje prednike, po-nosni!

Naprej z nepopustljivo borbo za boljši red in oblast, ki bo nudila delovnim trpinom vse dobrine tega sveta!

## Kralj Angela iz Gabrovice pri Proseku piše:

### Naša rešitev je v enotni ljudski fronti

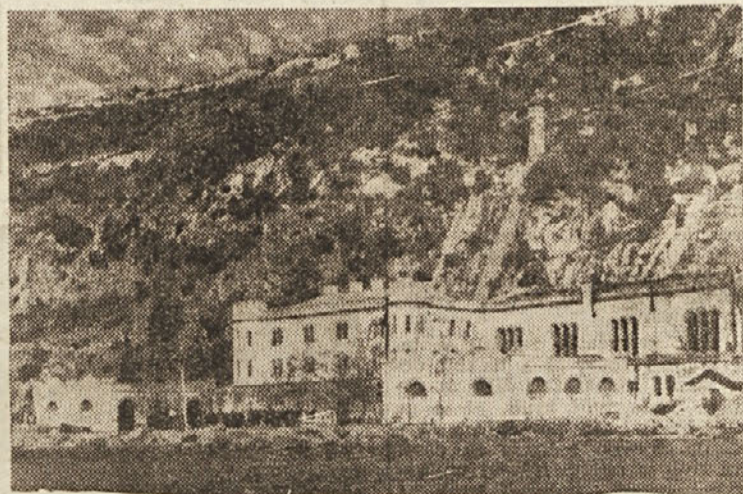
«Gabrovica je proletarska vasi-ca, ki si pretežno služi svoj kruh v pristanišču. Zavedno je to delav-stvo, le preveč je izčrpano. Svoje-časno so bili naši klesarji zapo-sleni v nabrežinski kamnoseški in-dustriji, danes delajo pri raznih tržaških stavbnih podjetjih.

Nekaj kmetov ima z zemljo ma-lo sreče, ker so njive tenke in pu-ste. Vendar ne odnehajo in se tru-dijo, da bi dosegli čim večji uspeh.

Križe in težave imajo naše ubo-ge žene. To so največje žrtve. Mo-žev zaslužek je vedno manjši, ker je draginja vedno večja. Zato mo-ra stikati za zaslužkom žena. Mnoge se bavijo z nabiranjem razno-vrstnih cvetic in trav. Prispevati pa mora tudi mladinec, pa naj bo s čimer koli.

Teško je življenje takšne prole-

tarske vasi, ki mora živeti s krva-vo prisluženim skromnim zasluž-kom. Vsem je tega že dovolj in vsi hrepenijo po rešitvi. Zavedamo se, da nosijo vso krivdo za naše trpljen-je imperialistične sile, ki bi rade napravile na našem ozemlju vojno oporišče kot v Grčiji. Mi pa smo odprli oči in vidimo svojo rešitev v enotni ljudski fronti in organi-zaciji SIAU. Ta naj bo granitna zveza vsega poštenega ljudstva vseh delavcev, kmetov in izobra-žencev, vseh naših treh narodnosti. Naši vaščani so prepričani, da nam tavaajo vanjo, češ kaj pa smo do-bo edino ta zveza priborila naše pravice, čeprav se nekateri zale-gli po štiriletni borbi. Kdor ni naše borbe prespal in ni sovrainik svoje zemlje in njenega rodu, ta naše velike uspehe prav dobro pozna.»



VODOVOD BROJNICA.

## KRONIKA

\* PRVI VSESLOVANSKI KONGRES SLAVISTOV bo to poletje v Moskvi. V prvem zvezku znanstvenih spisov slavističnega instituta bo objavljena tudi študija dr. Frana Zwitterja, profesorja ljubljanske univerze «Nacionalno vprašanje v zgodovini Slovenije».

\* V SRBIJI je število gledališč, ki jih je pred vojno bilo devet, naraslo na 22. Znatni uspeh so v Srbiji dosegli «Raztrganci» Mateja Bora.

\* PRORACUN MESTA ZADRA znaša letos 40.950.000 din in je za 80% večji od lanskega leta. Za socialno zdravstveno zaščito so se povečali izdatki za 214%, za investicije za 76%.

\* V KRAKOVU je razstava «Umetnost jugoslovanskih narodov 19. stoletja».

\* SLOVENSKE LJUDSKE KNJIZEVNICE DILETANTI so napisali v preteklem letu 676 literarnih del, ki so bila izvajana na podeželskih odrih, na bralnih večerih ali pa objavljena v slovenskih časopisih in revijah.

\* NA DUNAJU se je pri kinematografski predstavi jugoslovanskega filma «To ljudstvo bo živel» pod okriljem društva «Jugoslavija-Avstrija» množica zbrala še dve uri pred predstavo. Prisostvovali so filmu tudi stoji, tako da je biladorana nabito polna.

\* S CESKOSLOVASKE je prispela na otok Rab prva skupina 426 najboljših delavcev in nameščencev. Odslej bodo do konca oktobra prihajale v razdobju 14 dni vedno nove skupine delovnega ljudstva s Češkoslovaške. Prav tako je dospela prva skupina delavcev v Opatijo.

\* LJUBLJANSKI PEVSKI ZBORI so med seboj tekmovali v nedeljo 13. in ponedeljek 14. t. m. v filharmoniji.

\* V NOVI GORICI so v nedeljo svečano postavili temelje novega mesta. Pri kopanju temeljev novih zgradb, regulaciji potoka Korna in na glavni mestni ulici ter pri izkopih obhodne ceste Solkan-Sempeter je sodelovalo 77 delovnih brigad z več delavci.

\* PIONIRSKA PROBA v Ljubljani je bila v nedeljo 13. t. m. svečano predana prometu.

\* ZBOR SREČKO KOŠOVEL je priredil v okviru partizanskega tedna dne 15. junija skupno z nekaterimi solisti koncert partizanske pesmi v veliki filharmonični dvorani.

\* POLJSKI NOVINARJI so 9. junija prispeli z beograjskim brzovlakom v Slovenijo. Ti novinarji so doslej obiskali Beograd, Dubrovnik, Split, Sarajevo in Zagreb. Preko Gorenjske odpotujejo novinarji na Primorsko.

\* INSTITUT ZA RAZISKOVANJE ZDRAVILNEGA RASTLINSTVA so ustanovili v Beogradu. Institut bo proučeval načrtno izkoriščanje zdravilnih zelišč ter bo skrbel za zaščito ogroženih rastlin.

\* CESKI FILMSKI REZISER Jirži Weiss pripravlja že sedaj snemanje vseslovenskega vseslovenskega zleta v Pragi, ki bo v barvah in ki bo stal 22 milijonov KCS.

\* MLADINSKI KINO V PRAGI je v prvem letu obiskalo 254.520 mladincev in mladink. Predvajali so v tem času 14 sovjetskih, 7 ameriških, 6 čeških in 2 francoska mladinska filma, od katerih je doživela največji uspeh sovjetska filmska pravljica «Pepelka», ki so jo predvajali 18 tednov. Zaradi velikega uspeha tega kina in splošnega zanimanja bodo odprli mladinski kinematografe tudi po drugih krajih republike.

\* NARODNO GLEDALIŠČE V PRAGI bo v prihodnji sezoni igralo v glavnem samo dela slovenskih avtorjev.

\* DRŽAVNA TEHNIŠKA SREDNJA SOLA V LJUBLJANI je v soboto pričela jubilejni teden v proslavo 60. letnice svojega obstoja s slavnostnim zborovanjem v veliki uniojski dvorani.

## POMEN LJUDSKEGA POSOJILA IN NJEGOVE ZNAČILNOSTI

Zvezno finančno ministrstvo FLRJ je razpisalo ljudsko državno posojilo. Ze nekaj dni po objavi tega razpisa poročajo vsi jugoslovanski listi o velikem odzivu posojila in poudarjajo prostovoljno in spontano vpisovanje. Ze zadnjič smo na kratko omenili, da gre za notranje gospodarsko posojilo ljudstva državi v višini tri in pol milijarde din, potrebno pa je vedeti tudi nekaj

o značaju tega posojila, ki se bistveno razlikuje od državnih posojil v kapitalističnih deželah, n. pr. v stari Jugoslaviji. Medtem ko je ljudsko posojilo v FLRJ namenjeno pospešeni gospodarski graditvi dežele, je značaj podobnih posojil v kapitalističnih deželah izrazito proti ljudstvu. V kapitalističnih deželah so ljudske množice zaradi stalnega izkoriščanja in izžemanja z državnimi dajatvami v težavnem gnotnem položaju, tako da postajajo postopoma dolžnik države. Zato išče kapitalistična država rešitev iz težav pri domači ali tuji buržoaziji, v katere dvojnem interesu je, da vpisuje posojilo: prvič pride tako do visokih obresti, ki jih plačuje delovno ljudstvo z zvišanimi davki in drugimi dajatvami, drugič pa podpira svoj kapitalistični aparat.

V kapitalističnih deželah najemajo vlade posojila pod pogoji, ki so v škodo ljudstva,

samo posojilo pa ni nikdar v korist proizvodnje ali za dvig življenjskega nivoja delovnih množic, temveč z njimi

krijejo proračunske deficite, jih uporabljajo za zavojevalne vojne itd. istočasno pa se odpovedujejo z njimi svoji lastni politični in gospodarski neodvisnosti.

Stara Jugoslavija se je s številnimi notranjimi in zunanji posojili zadolžila za 49 in pol milijarde din in tako še bolj obremenila državne finance in ljudstvo. Velika Britanija pa je n. pr. najela posojilo v Washingtonu za ceno strahovitih koncesij in odškodnin proti interesom Velike Britanije. Posojila je že davno porabila, gospodarskih težav pa še seveda ni rešila in spet najema nova posojila. Wall-Streetški imperialistični magnati ga rade volje dajajo seveda pod še hujšimi pogoji. Podoben položaj je tudi v drugih deželah, ki so

sprejele Marshallov načrt na račun izgube politične in gospodarske neodvisnosti.

Tako po vsebini, kakor po imenu, pa se ljudsko posojilo v Jugoslaviji kakor sploh v deželah socializma, bistveno razlikuje od kapitalističnih posojil.

Korenite družbeno-ekonomske spremembe v Jugoslaviji so podlaga za nadaljnjo, graditev socializma in dejstvo, da so vodilne gospodarske pozicije v rokah ljudstva, stalno dviga porast narodnega dohodka, kar stopnjuje življenjski nivo delovnih ljudi. Ze letos bo

Ziviljenjski nivo delovnih ljudi za 7 odst. višji kakor leta 1939.

Osnovne fonde narodnega dohodka, ki s porastom in razvojem gospodarstva nenehno naraščajo, ima sedaj ljudstvo, kar je materialna podlaga sedanjega ljudskega posojila, ki naj še močnejše poveže milijone ljudi za graditev dežel.

Jugoslovanska vlada bi lahko sicer dosegla proračunsko ravnotežje tudi brez posojila, ki znaša le 2,8 odst. proračunskih dohodkov in 5,25 odst. skupnih letošnjih investicij, vendar bi bile investicije v tem primeru za



BOLGARSKA MLADINA PLESE NARODNE PLESE.

3 in pol milijarde din manjše. To bi bila očitna škoda in bi pomenilo, da bi ostale velike gnotne rezerve neizkoriščene pri graditvi.

Beograjska «Borba» piše na nekem mestu, da se je treba za izpolnitev petletke naslanjati na lastne sile.

Ves jugoslovanski petletni načrt sloni na maksimalnem izkoriščanju

lastnih gnotnih sredstev in delovnih moči, zato njegova izpolnitev ni odvisna od muhavosti in milosti tujine.

Ljudsko posojilo, v katerega s tako edinstveno zavednostjo vpisujejo jugoslovanski delovni ljudje, bo še en delež več v novih zmagah na gospodarskem področju v bližnji bodočnosti.

## Sladkornih tovarn ima danes obnovljeno češkoslovaško združništvo

V Pragi je bil 16. in 17. maja t. l. kongres češkoslovaškega združništva. Kongresa so se udeležili predstavniki združništva iz raznih držav, toda najbolj opazni med gosti na tem kongresu so bili združniki slovenskih držav, t. j. ZSSR, Poljske, Jugoslavije in Bolgarije.

Pogled na razvoj češkoslovaškega združništva nam pokaže, da je za združništvo na Češkoslovaškem sledilo korakoma razvoju češkoslovaške industrije in napredku poljedelstva. Saj je

češkoslovaško poljedelstvo bilo že pred vojno eno prvih v Evropi

Pred zadnjo svetovno vojno je bilo na Češkem nad 15.000 zadrug z nad 4.200.000 članov. Po številu so tudi takrat prednjačile kmetijske zadruge razne vrste. V glavnem so to bile kmetijske navabno prodajne zadruge. Bile so pa tudi mlekarke, mlinarske,

pekarske, sušilnice cikorijske, vinarske, pašniške itd. Tudi kreditno združništvo; na vaseh so bile takozvane «Kampeličky», ki so predhodnice «reiffeisnovok», po mestih pa Založny in Spotrebni društvo. Jako razvite so bile tudi stanovanjske zadruge (Bytová družstva) in pa združni (Společenskedomy) in kulturni domovi.

Med vojno in okupacijo je bilo združništvo na Češkoslovaškem težko prizadeto.

Na tisoče zadrug je bilo razpuščenih, mnogim je bilo premoženje uničeno.

Toda združni duh je ostal med Čehi in Slovaki živ in borben. Komaj je okupator odnesel svoje pete, je češkoslovaško združništvo nastopilo pot obnove

in se je pričelo hitro popravljati od zadanega udara. Prišlo pa se je

tudi preusmerjati k novim potrebam in gospodarskim socialnim zahtevam.

Danes šteje češkoslovaško združništvo že približno 13.000 močnih in krepkih združničnih enot, organiziranih načrtno tako, kakor znajo organizirati samo Čehi. Število članov se je v razmerju s številom zadrug še povečalo. Tudi na Češkoslovaškem posevčajo največjo pažnjo kmetijskemu združništvu in takoj za tem potrošniškemu. Naravno, da tudi drugih vrst združništva ne zanemarjajo. V dokaz, kako močno je češkoslovaško združništvo, naj omenim samo to, da razpolaga danes

s 33 sladkornimi tovarnami.

Nad 150.000 ha združničnih pašnikov služi razvoju živinoreje. Zadruge ženskega ročnega dela so na Češkoslovaškem zelo razvite; one širijo in in gojijo ljubezen do narodnega veživa, narodnih noš in ženskega ročnega dela na splošno. Čehinje in Slovačkinje so zelo ponosne na te svoje zadruge.

Ena od značilnosti češkoslovaškega združništva so zadružne pralnice, katerih se posebno delovno ljudstvo vedno bolj poslužuje. Skoraj preveč bi bilo že govoriti o vinarskih, pivovarniških in raznih obrtnih združgah, ki so prav tako imele svoj bujen razvoj in se danes preosnavljajo siledeč novim potrebam.

V dobi od 10. do 20. maja t. l., torej istočasno kot kongres, je bila v Pragi tudi

vseslovenska kmetijska razstava, ki je vsemu svetu jasno pokazala, kaj zmorejo Slovani na kmetijskem polju. Ne samo, da je bil tu pregled sredstev in plodov dela slovenskih poljedelcev, marveč je bilo tu tudi prvo srečanje poljedelcev vseh slovenskih narodov, ki so imeli tako priliko za medsebojno spoznanje in zamenjavo misli.

Slovenski agrarizem, prežet s socialnim duhom, polaga nove temelje agrarizmu v svetu sploh in mi smo lahko ponosni, da smo del te velike slovenske družine, ki ponosno koraka naprej, nasproti boljšemu življenju kmetkega delovnega ljudstva.

S.C.

## Nerodna potvarjalica

(Nadaljevanje s 2. strani)

čilni za pisanje dopisnice omenjenega časopisa, gospodični M. Vedela je, kaj bo o Sv. Nikolaju napisala, še preden se je odpeljala iz Trsta; hotela je le še dati svojemur nepoštenemu pisanju videz resničnosti.

Najprej ji je silno neprijetno, da takoj po pristanku parnika zagleda zaščitnika. Razumemo, da vzbuja ljudem z nečisto vestjo taka bližina neprijeten občutek. V nasprotnem primeru bi namreč zaščitnika, ki nikogar nič vpraša in ki mu pri izkrcanju, - torej pri vstopu na jugoslovansko cono - niti ni treba pokazati osebne izkaznice, sploh ne opazila. Tako pa je ta gospodična popolnoma pozabila, kako je, ko v Trstu izstopiš.

In potem blebata naprej o svojih «vtisih» ta dična svečenica za padne demokracije. Pravi, da ni videti, da bi bilo «tutto esaurito», a ne pove, če je še lahko dobila kabino. Dejstvo je namreč, da so bile tedaj že vse kabine prenapolnjene. «Una ventina di cabine», pravi ona. V resnici pa je trideset hišic in v vsaki osem kabin; kakšno vlogo igra tu število dvaset, bi znala razložiti samo ona kot urednica resnicoljubnega «Giornale di Trieste». Potem govori o žični ograji (kakor da bi ne smelo biti kopalisce, kjer se plača vstopnina, ograjeno) in seveda o «železni zavesi». Kako bi naj v članku, ki naj blati prizadevanje ljudske oblasti, opustila tak koristen adut, kot je «železna zavesa»!

Nadalje pravi, da se je nekdo izrazil, da je tu prej Odesa kot pa Sv. Nikolaj. Mi nismo imeli nikakega takega občutka, (čeprav smo s parnika opazili v luki pri Sv.

Andreju sovjetski parnik Pskov iz Leningrada), če se pa komu zdi, da je pri Sv. Nikolaju že Odesa, pustimo mu veselje; saj se tudi Sv. Jakob imenuje Stalingrad...

Gospodična M. se potem obreže ob vse, kar vidi. Vse to lahko vidi vsako nedeljo - če že ne vsak dan - kjer koli okrog Trsta. Toda drugod je vse to naravno, ampak tukaj... Da namreč ljudje jedo in kadijo. Za kopalce v Barkovljah ni to nič čudnega, a za Sv. Nikolaj bi moralo veljati drugače.

V takem visokem stilu se vije naprej besedičenje te peresarke, ki ima ob odhodu na ladji nekatere nalucinacije o vzdihih nekega daljnega istrskega mesteca. In potem poslušaj pogovor med nekim komunistom z Opčin (kako točno vse vel) in dvema istrskima ženama, ki samo tožita.

Tudi na povratku smo imeli čast voziti se z isto ladjo kot gospodična M. Takrat ni imela več črnih naočnikov - saj je skoraj deževalo. Prepričala pa se je menda že tudi, da ji nihče nič noče in da so tisti naočniki že ob odhodu bili nepotrebnostna pretveza. Spominjamo pa se tudi, da okrog nje ni bilo take družbe, ki naj bi natvezla tisti pogovor, ki ga je ona oblavila. Toda če ni bilo, si pač človek izmisli. «Sto se babi htilo - to se babi smilo - kar si žensče želi, o tem sanja, pravi ljudstvo.

Človek se včasih zamisli v težak položaj žena, ki s težkim delom komaj komaj zaslužijo za obstanek. Toda tudi kruh, ki si ga more služiti kaka gospodična M s tem, da dnevno nakreže za časopisni stolpec podlih laži in umazanih potvarjanj - tudi tak kruh ne more biti sladak, če ni človek že popolnoma propalica.

## OD TU IN TAM

Posvetovanja o gradnji kanala Odra - Donava

Konec meseca maja je bilo v Pragi prvo plenarno zasedanje študijskega odbora za vodno cesto Odra-Donava. Pri pogajanjih, ki so potekala v iskrenem prijateljstvu, je prišlo do sporazuma o profilu kanala, o velikosti in obliki vodnih komor, o razsvetljavi cestnih in železniških prehodov, kakor tudi o mostovih, ki jih bodo zgradili preko kanala. Zasedanju je predsedoval ing. dr. J. Karlicky, predsednik češkoslovaške sekcije študijskega odbora.

Češkoslovaško - poljski film o mladini

V mestecu Szklarska Poremba v Dolnji Sleziji na Poljskem so se v teh dneh sešli poljski in češkoslovaški filmski delavci. Vsaka filmska delegacija je imela 40 članov;

Na tem sestanku je bilo poglobljeno češkoslovaško - poljsko filmsko prijateljstvo. Kot zunanji izraz tega prijateljstva bodo izdelali skupni češkoslovaško-poljski film o življenju mladine v obeh državah.



FILOBUSI NA MOSKOVSKEM TRU.

# Umetnost - Prosveta

## Nova ureditev zaščite kulturnih spomenikov in narodnih znamenitosti v Sloveniji

Vsa Slovenija ima obilo kulturnih spomenikov najrazličnejših vrst iz vseh dob. Tako imamo že iz najstarejših časov človeške zgodovine ohranjene ostanke mostiščarjev z ljubljanskega barja (čolne, ribiške naprave, ostanke stavb na kolen, orodje in orožje), ki so danes v naših muzejih dokaz najstarejše kulture. Tik pred to vojno so odkrili pri Kamniku okostje velikanskega mamuta, kar je vzbudilo ogromno pozornost, saj so taki velikani prava redkost. Lansko leto so naši znanstveniki arheologi pri izkopavanjih v Ptuj našli grobišča starih Slovanov, kar je velikega pomena za našo kulturno zgodovino. Tudi iz rimskih časov, imamo dosti spomenikov: grobove s spominskiimi kamni v latinskem jeziku, s posodami, okrasjem in nakitom, ostanke rimskih stavb, temelje rimskih cest, ki so tekle preko naših krajev, napeljave vodovodov, kopalnice in še druge ostanke iz življenja tistih časov. Tudi iz naslednjih stoletij, iz srednjega veka nam pričajo ohranjeni gradovi in drugi spomeniki o tedanjih navadah, kulturi in dogodkih. Cerkevce po naših gričih s starimi freskami, rezbarijami in napis, stari samostani, zaprašene kronike, urbarji in zapiski o pravnih nam lepo tolmačijo življenje tistega časa. Tudi nova doba je polna številnih kulturnih znamenitosti. Spomnimo se samo na razne stavbe, zidane v posebnih slogih, na narodne noše naših prednikov, opremo njih stanovanj, na prve slovenske knjige, na razne priprave obrtnikov in izdelke domače obrti. Prav posebno dragocene spomenike pa imamo iz narodno-osvobodilne borbe, ki izvirajo sicer šele iz najnovejšega časa, pa so kljub temu velikega pomena.

Dosedanja zaščita kulturnih spomenikov ni bila posebno učinkovita. V stari Jugoslaviji državna oblast ni imela za to posebnega smisla lasti ni pokazala pravice razumevanja, da bi podprla prizadevanja idealnih posameznikov ali društev, katerih delo je bilo sicer uspešno, a vendar nezadostno. Delovno področje takih zasebnih ustanov je bilo omejeno le na določen sektor, razen tega so bila taka društva materialno šibka in niso imela nikakih posebnih privilegijev in pravice do kulturnih znamenitosti, ki so razen tega bile večinoma v rokah zasebnikov, ki so jih ljubosumno čuvali in iz njih kovali dobiček. Tako so se uničevali in rušile zgodovinsko sila pomembne stavbe, last zasebnikov in nihče ni imel moči to preprečiti. Težave so bile pri izkopavanjih zemljišča in z rokopisi naših pisateljev ali pesnikov, ki so bili največkrat v zasebnih rokah in niso bili dostopni niti znanstvenikom za proučevanje.

Šele nova Jugoslavija je pričela temeljito reševati to vprašanje in na zasedanju ljudske skupščine Slovenije v maju letos, je bil sprejet zakon o varstvu kulturnih spomenikov in prirodnih lepot LPS.

Novi zakon postavlja vse kulturne spomenike in prirodne znamenitosti kot znanstvene in estetske kulturne dobrine pod posebno varstvo države, ne glede na to, v čisti lasti so. Vsak dosežljivi lastnik ohrani še nadalje svojo lastniško pravico in državna last postane samo tisti kulturno-zgodovinski, umetniški in podobni predmeti, ki se odkrijejo po 31.7.1945. Zasebni lastnik kulturnih spomenikov in prirodnih znamenitosti ni več absoluten gospodar nad temi stvarmi. Ne sme jih namreč uničiti, poškodovati, prenehati, temveč jih mora vestno hraniti, in vzdrževati v enakem stanju. Če jih hoče prodati, jih mora najprej ponuditi v odkup za varstvo kulturnih in prirodnih znamenitosti, pa tudi za prenos nekaterih premičnih stvari, ki so zaščitene ali za predelavo zaščiteneh stavb potrebuje posebno dovoljenje. Razen tega mora dopustiti znanstveno raziskovanje in proučevanje teh stvari, ki so v njegovi lasti ali hrabri. Poleg vsega tega pa ima država v posebnih

primerih, kadar je to nujno potrebno, tudi pravico, da razlasti dosežljivega lastnika, seveda proti odškodnini.

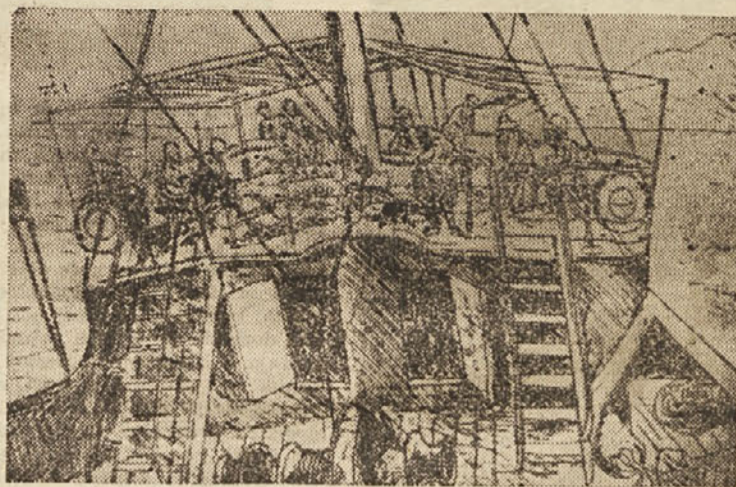
Za kulturne spomenike veljajo premični ali nepremični predmeti, ki so zgodovinsko, arheološko, kulturno-zgodovinsko, umetniško, etnografsko ali sociološko pomembni ali domačijsko značilni, med njimi tudi spomeniki iz narodno osvobodilne borbe. O tem odloča na predlog zavoda za varstvo ministrstvo za prosveto, ki izda tudi posebno odločbo, katere znamenitosti pridejo pod varstvo države.

Varstvo vseh kulturnih spomenikov in prirodnih znamenitosti ima Zavod za varstvo in znanstveno proučevanje kulturnih spomenikov in prirodnih znamenitosti Slovenije v Ljubljani. Zavod po svojih organih praktično štiti vse znamenitosti, vodi sezname vseh zaščiteneh predmetov, po svojih strokovnjakih znanstveno raziskuje in proučuje, vodi in organizira odkopavanja ter upravlja zaščitene predmete, v kolikor so last države.

Razen tega dovoljuje zavod privatnim lastnikom kulturnih in prirodnih znamenitosti, spremembe, odsvojitve in predelave zaščiteneh stvari, dovoljuje fotografiranje, slikanje in prerinavanje, daje odškodnino za škodo storjeno pri odkopavanjih in drugih raziskavanjih ter nadzira stanje kulturnih in prirodnih znamenitosti, ki so pod posebnim varstvom države.

Vidimo torej, da je šele nova Jugoslavija uvedla temeljito zaščito kulturnih spomenikov in prirodnih znamenitosti, tako da smo sedaj šele dosegli to, kar imajo drugi narodi že delj časa. Številni spomeniki po naših krajih bodo tako postali trajen dokument zgodovine našega naroda, prirodne lepote pa bodo brez vseh omejitev postale dostopne našemu ljudstvu.

S. R.



LEV SIMAK: NA BRODU.

## Razstava češkoslovaške sodobne grafike

Ni velika razstavna galerija «Scorpione» v Trstu, na oglu med ulico S. Spiridione in trgov Sv. Antona novega, vendar njen pomen stalno raste. To je edina galerija v Trstu, ki vsa leta po Osvobodilni vojni prireja tudi mednarodne razstave. Poleg številnih razstav italijanskih umetnikov prireja tudi razstave narodov tržaškega zaledja. — pred letom dni so v Scorpione razstavili najboljši sodobni češkoslovaški slikarji svoja olja in kipe. Te dni pa so tam odprli razstavo najboljših češkoslovaških grafikov vseh mogočih modernih umetniških smeri, umetnikov, včlanjenih v združenju češkoslovaških grafikov SCUG v Pragi.

Naša kulturna javnost, ki se doslej na žalost ni zanimala ali pa zelo malo za slikarstvo in kiparstvo, se je manj zanimala za grafiko, za to zanimivo slikarsko izrazno tehniko, ki se je zelo razvila posebno med slovanskimi narodi. Zato naj spregovorimo o tem nekaj besed.

Ni dvoma, da grafike niso umetnine «visoke umetnosti», kot so n.

pr. oljate slike, ker imajo tudi manj izraznih sredstev, saj so po ogromni večini le enobarvne, t. j. črno risane na beli ali svetlo-barvani podlagi. Imajo pa še to prednost, da je umetnik sam izdelal «klišee», negativno sliko, vrezljano z dletcem na leseno ali linolejevo ploščo (lesorez ali linorez) ali vpraskano z iglo naravnost na bakreno ali cinkasto ploščo (suha igla), ali pa vpraskano v tenko voščeno plast, ki je prevlečena preko bakrene ali cinkaste plošče. S kemičnimi sredstvi, kisljinami, se preko raza v voku razje spodaj ležeča kovinasta plošča (ujedanka ali «vodotiska», kot jo nekateri imenujejo po nemškem izrazu). Preko tako pripravljene plošče potegne navadno že umetnik sam valček, napit s črnimi ali kakor koli barvanim tiskarskim črnim in nato ploščo odtisne na papir. Seveda more na ta način že umetnik sam narediti večje število iste slike, ki veljajo za originalne grafike. Mnogo več so vredne, če jih umetnik opremi z lastno-ročnim podpisom. So to zato cenejše umetnine, dostopne tudi manj pre-

## Prejeli smo:

Slovenski knjižni zavod v Ljubljani:

Drugi kongres Osvobodilne fronte Slovenije (od 26. do 28. aprila 1948). Ta brošura vsebuje: pozdrav II. kongresa OF maršalu T. B., politični referat sekretarja IOOF tov. Mihe Marinka, organizacijski referat org. sekretarja IOOF tov. Marjana Breclja, diskusijo, resolucijo II. kongresa Osvobodilne fronte Slovenije, spomenico organizaciji ZN, vladam ZDA, Velike Britanije in Francije, spomenico konferenci pomočnikov zunanjih ministrov za pripravo mirovne pogodbe z Avstrijo v Londonu, pozdrav koruškim in primorskim Slovincem ter novoizvoljeni glavni in izvršni odbor OF ter kandidacijsko komisijo

## Prosveta med ljudstvom

### VECER LJUDSKIH POPEVK V SKEDNJU.

Pesem, ki je nastala med ljudstvom, je ena izmed činjenic narodove kulture in je v vseh dobah razen jezika najbolj povezovala ves narod, ga bodrila in ga ohranila pristnega. Petje je med narodom eno izmed najbolj priljubljenih umetniških panog. Izven okvira izvežbanih zborov pojejo ljudje narodne pesmi, ker te najbolj ustrezajo njihovim duševnim razpoloženjem, ker so po svoji melodiji preprostejše od umetnih in zato lažje pevne, toda kljub temu blagovzvočne, ritmično razgibane in za uho prijetne. Pod vtisom tega občene narodnega nagiba in z namenom, da izpodrine kvarni vpliv plehke, tuje poulične popevke, ki danes je in je jutri ni več, je škedenjsko prosvetno društvo razpisalo tekmovanje za ljudske popevke. Iz tega tekmovanja naj bi nastale lahke, pevne pesmi, ki bi jih lahko vsi kjer koli in kadar koli zapeli. Ta pobuda ima svoj pomen, dasi se nastanka umetnine ne da zaokazati. S takim in podobnim prizadevanjem ustvarjamo pač pogoje za prosto, samostojno umetniško ustvarjanje. Sicer pa ni to tekmovanje zastavilo strogo umetniških zahtev, ker jih tudi ne more zastavljati.

V torek, 8. t. m., so škedenjski zbor in združena zbor «Slava» in «Zmaga» iz Kolonkovca izvajali v Skednju pesmi, ki jih je komisija prejela. Prireditelj sama je za enkrat bila bolj neko vzbujanje spominov na to, kar so se trudili doseči škedenjski prosvetarji že pred kakimi 40 leti. Besedilo za te pesmi, ki so ga skladateljji sami izbrali, je bilo sentimentalno v smislu čustvovanja pred tolikimi leti. Za glasbo so nasvetovali - tričetrtinski takt. Takta pač ne kaže predpisovati, si-

cer pa je ta takt ustrezal melodičnim potrebam tistega časa, ko so največ plesali valček. Morda bo tudi bolje, da se drugič besedilo predpiše. Po predpisih naj bi bile pesmi zložene enoglasno. Slovenci pa pojemo vedno vsaj troglasno. Nekateri vložene pesmi so bile take, da jih je moral zbor vezbati, niso torej več preprosto pevne, tako, da jih uho lahko takoj povzame. To je seveda krivda skladateljev in ne razpisovalcev nagradnega tekmovanja. Kar se tiče petja samega, moramo reči, da sta združena zbor «Slava» in mladinski zbor «Zmaga» iz Kolonkovca dobro pela, da je združeni zbor zelo lepo zvenel in da je bila to prav posrečena kombinacija med mladimi in starejšimi. Pri starejših so basi močnejši, globlji, zvočnejši, pri mlajših pa so visoki in ženski glasovi bolj sveži in polni. Zato naj ta dva zbora — isto velja tudi za druge kraje, kjer imamo po dva zbora take vrste — izrabita vsako priliko, da zapojeta skupno. Ta pobuda za tako tekmovanje naj postane tradicija, kar bo pomagalo do spoznavanja naše pesmi posebno še mlajšemu rodu.

### VECER KOMORNE GLASBE

V četrtek, 10. t. m. je priredilo prosvetno društvo «Simon Jenko» v Domu pristaniških delavcev v prostorih kulturnega krožka Kraljič koncert komorne glasbe, pri katerem so sodelovali: Sancinov godalni kvartet, violinist Karlo Sancin in pianistka Mirca Sancinova.

Koncert je brez dvoma pridobil z godalnim kvartetom, ki je izvajal Haydnov kvartet št. 1 v Es-duru, Boccherinijev kvartet št. 1 v C-molu in andante cantabile iz kvarteta Čajkovskega v Doduru. Od svojega zadnjega koncerta pozimi ob javnem nastopu gojencev šole glasbene matice je kvartet po

kakovosti izvajanja, v skupni igri kakor tudi v tehniki prednašanja in muzikalnosti napredoval. Ta komorna skupina, v kateri se menda le eden ukvarja poklicno samo z glasbo, se čerje vzgaja. Če se zasedba ne bo menjavala, bo ta skupina dosegla še večjo homogenost in popolnost. Glavno zasnovo ima prof. Karlo Sancin, ki ima kot bivši član nekdanj slovečega Zikovega kvarteta dovolj izkustev in ki bo nedvomno zelo visoko dvignil umetniško raven podajanja te komorne skupine.

Violinist Karlo Sancin je nastopil s solističnimi točkami. Pri klavirju ga je spremljala pianistka Mirca Sancinova. Spored je bil pretežno romantičnega značaja in posebno je ugajal četrti stavek iz Lalojeve «Spanske simfonije».

Občinstvo je zelo tople sprejelo posamezne točke sporeda in je svojemu zadoščenju dalo izraza z močnim aplavzom. Društvo «Simon Jenko» je zbralo okrog sebe precejšen krog glasbo ljubečega občinstva. Med občinstvom pa smo pogrešali marsikatero kulturnega delavca, ki bi bil s svojo navzočnostjo dvignil pomen tega večera. Škoda, da v tem letnem času v tej dvorani neugodno vplivajo šumi s ceste in iz luke. Kdaj bomo imeli primerno koncertno dvorano v središču mesta?

### PROSVETNO DELO NASIH DIJAKOV

V sredo in soboto so nastopili gojenci dijaškega doma s svojim zborom, dramatično skupino in orkesterčkom pri prosvetnem društvu «Cermelj» pri Sv. Alojžju in pri prosvetnem društvu «Primorac» v Trečah. O njihovem petju in igranju smo govorili pred kratkim in smo tudi ugotovili važnost dijaškega prosvetnega dela. Z gostovanjem gojencev dijaškega doma se Lo naše ljudstvo spoznalo z našo življenjsko važno podporno ustanovo. Zanimanje našega ljudstva za to ustanovo je postalo zaradi teh gostovanj že bolj vidno.

možnim ljubiteljem umetnosti.

Med umetninami tridesetih umetnikov češkoslovaške razstave more vsakdo najti umetnin za svoj okus. Realist bo občudoval Fialovo poetično «Alpsko pokrajino», Homolkove «Mlake za vasjo» s svojo nežno liriko ali Lhotarjevo «Invazijo», ki daje s svojimi jasnimi in skopimi potezami vtis japonske risbe kot nakaj podobnega tudi Simakova ujedanka «Na krovu». Sivkova «Pri oknu» spominja s svojimi živahnimi barvami skoraj na Spacala, Vik s svojim «Junjskim jutrom» pa nekoliko na Van Gogha. Tehnično v podrobnosti izdelani Sedlačekovi «Konji», Vondrovsova «Praga» ali Simonova barvasta ujedanka «Dobrodošli» so prave tehnične mojstrovine, krepko tudi učinkuje ljubka, lirčno pojmovana Stretijeva litografija «Zenske v cerkvi».

Krepko so zastopani ekspresionisti z zelo zanimivimi deli, ki zgrabijo tudi s svojimi voljnimi siježki kot n. pr. Jirincove «Konec» s svojo monumentalnostjo ali s socialnimi motivi ter Ondračekov «Upor» in Stečkova «Demonstracija», ki imata nekaj goyevskega v sebi. Zelo poetično je Ondračekovo «Delo na polju», zelo dobri sta tudi Silovskega «Vrtljak» in Sovčekov «Deček počiva». Skoro romantično učinkujeta Kazdove suha igla «Deček z obročem» ter Novakova «Pokrajina z mesecem», ki jih že bolje označimo kot surrealistično. Zelo krepki sta obe Maškovi «Koncentracijski taborišči». Majerjeva «Pomlad» zastopa primitivizem v ne preskrajni obliki.

Močno so zastopani na razstavi kubisti s svojo eudarno trojico Filla, Gross, in Hudeček. Fillov «Kos kruha» je socialno zamišljen, Grossev in Hudečekove grafike so pa čisto geometrično zasnovane, toda tehnično zelo fino izdelane, posebno obe Hudečekovi ujedanki. Isto smer zastopa z vso skrajnostjo Jaroslav Novak z dvema suhima iglama «Jezero» I in II (svoje že omenjeno «Pokrajino z mesecem» je ustvaril še pod drugimi umetniškimi vplivi), ki kažejo svojevrstno umetniško osebnost. Smetana s svojo suho iglo «V dežju» ni šel tako daleč v abstraktiziranje.

Kdor bo pazljivo ogledoval ta izbrana dela, bo občutil mogočno razmaknjeno umetniško življenje češkega in slovaškega naroda, da bomo imeli priliko po širokih pregledih teh kolektivnih razstav češkoslovaške umetnosti, videti tudi kako individualno razstavo katerega izmed njihovih najmočnejših umetnikov. JELINCIC

## Čistimo našo govorico

«Kako bogata je slovenščina», mislim sam pri sebi, ko prebiram časnik. Saj nas bodo kmalu razumeli vsi evropski narodi brez slovarja v roki. V resnici pa je prav rečna, zakaj bogastvo jezika ni v tuji navlaki, ampak v lepoti domačega besednega zaklada. Če bomo pridno čistili jezik, ne bomo odkrivali njegove revščine, kakor nekateri mislijo in poudarjajo, ampak nasprotno: odkril bomo njegovo bogastvo, ki se skriva zdaj po vseh kotih slovanskih domačih ognjišč.



# SLOVENSKE NARODNE NOŠE

## živa priča našega pradedavnega obstoja na Tržaškem

Praznično razpoloženje je bilo v nedeljo na Katinari, kot na dan velike svetčanosti. Po poteh in cestah, ki vodijo v ta prijazni kraj nad lonjersko dolino, so v zgodnjih popoldanskih urah prihajali ljudje z Brega, s Krasa in iz Trsta. Skupine v naše narodne noše običajnih žena in deklet ter mladeničev v nošah, kot so jih nekaj nosili na dan domačih slovesnosti privedite ljudi rajanja, s klobuki okičanimi s pisanim cvetjem in s travkovi, so se sprehajale po vasi in se zbirale na dvorišču pred solo. Vse je kazalo, da bo ta praznik, ki ga je privedilo prosvetno društvo Lonjer-Katinara, potekel domače in pristrčno. Vreme, ki je bilo dotlej blesteče, toda že soparno in toplo, se je kar na mah začelo kvariti. Pihati je začel močan veter in grozilo je neurje, v mestu in bolj proti vzhodu pa je že deževalo in ponekod morda celo lilo. Vendar pa to ni kvarilo prazničnega razpoloženja, vsi so čakali, da preide huda ura, ki je pa na Katinari ni bilo, in da se začne slovesnost. Marsikdo seveda, ki se je ob tistem času še odpravljala na pot, ni več odšel iz svojega kraja. Toda kljub temu je prišlo mnogo ljudi na to privedite. Pozneje, kot se je prvotno mislilo, se je začela prava slovesnost.

V. V imenu osvobodilne fronte je pozdravil zbrano ljudstvo tov. dr. Dekleva. Z občutenim govorom je podčrtal pomen tega ljudskega slavnostnega obdobja. Te pesmi so la- godno melodiozne, preproste in pri- srčne ter zvene prav prijetno. Oba zdrave tovariši prof. Ferlan in ime- nu slovansko italijanskega antifašisti- sne unije, Centra di Cultura Popolare in italijanskega demokratič- nega ljudstva. Ugotovil je v svo- jem lepem govoru tudi socialni po- st.



Privedite so se udeležile skupi- ne narodnih noš iz vsega tukajšnje- ga Tržaškega ozemlja od Stivana do

«Slavko Škamperle» pod vodstvom tov. Venturinja, sta zapela vsak po- sedelno sliko «Na osmici». Občinstvo tri tržaške narodne pesmi v Ven- točka pa je še prav posebno pri- gledna nase pozornost gledalcev. To sliko je igrala ista igralska družina na pomorski postaji dne 8. marca na dan mednarodnega ženskega praznika po kongresu ASIZZ. Za mednarodno slovesnost pa so privedi- telji tega prizora besedilo nekoliko predelali in spremenili naslov, ki je sedaj bolj izrazil in ki vsekar bolj ustreza okolju. Le škoda, da ne- bi tega dne zapeli teh pesmi skup- no z zboroma. Vmes je vzneseno s- tu z dobrim poudarkom recitali Zupančičeva Kovaske tov. Maja Spetič. Na koncu so članice ASIZZ- iz Trsta in nekateri člani SNG po-

dali zelo živo in neprisljano fot- to. Mnoge noše so bile zelo bo- gate po svojih vezinah in nakli- tu. Prav srčkani so bili otroci, de- klacije in dečki, in dekliških in fan- tovskih narodnih nošah. Privedite je vzbudila vtis pravega domačega praznika in ne prirejane veselice. Spored je bil zelo smiselno sestav- ljen duhu namer privedite, ki je hotela prikazati naše domače okolje in življenje v tem okolju in obnem nakazati povezovalno kulturo in živ- ljenjsko kulturo in življenje. Zato je spored ustrezal kulturno, misel- no in družbeno povezovalno z matič- nim narodom in recitaciji Zupanči- čeve «Kovaske», ki zajema vse Slo- vence po njihovih krajevnih social- nih značilnostih: idrijske in trbo- velske črne rudarje, «Nabrežine bele kamenarje», «Devinske opalje- ne ribarje», «Brljave Vipavce»,



zamašjene briške kolone, «stajerte- skega viničarja, ki vince nam me- dia in vse, ki poznajo otiske za- pestnic spon in ki si bodo vsi, tako je napovedal Zupančič, sami kovali usodo.

Folklorna slika «Na osmici» je bila s svojo govorico, s pleši, s pet- jem, z razprodajo vsa privedite- kovno verno zrcalo tržaškega okolja. V tej sliki je prišla tudi do izraza materialna in duševna povezovalna tržaških Slovencev z istrskimi Hr- vati, s katerimi tržaški Slovenci v vsej preteklosti politično, socialno in tudi kulturno tesno združeni, saj sta Trst in Istra zemljepisna celota.

To je bila prva večja priveditev te vrste. Tej bodo prav gotovo sledi- le še mnoge podobnega značaja. Prihodnjič naj se sprevod naš zara- di večje živahnosti, pestrosti in ne- posrednosti razčleni v manjše sku- pine, tako da bi se n. pr. nekatere skupine petjale na vozovih, druge pa bi vmes hodile peš. Na enem vozu bi morda bile kruharice iz Skednja, na drugem cvetličarke z jerbasi in šopki cvetlic, na enem izmed voz zopet morda ohetarji, na kakem drugem naj bi bil prika- zan praznik ob «bendim» itd. Sicer pa bodo iz tega praznika vzlele prav gotovo še mnoge druge pobude. Ta praznik slovenskih narodnih noš nas je prijetno presenetil.

## SPOMINI IZ PARTIZANSKE BORBE

# IZ KRONIKE PARTIZANSKE BOLNICE

Globoko v gozdu, v varstvu vi- sokih bukev in grap sameva partizanska postojanka - bolnica. Osebe bolnice spi po pogradih; ljudje so utrujeni od celodnevne prenašanja ranjencev. Dež pomešan s snegom bije na leseno streho iz skodel, po kateri gre vonj po pre- močeni obleki, ki se suši ob peči. Ta večer ni bilo čuti nič novega: zveza, obveščevalna straža in pa- trulje so na mestu.

V bolniških barakah je zdravni-

ca ravnokar opravila večerni pre- gled, naročila nekaj tablet in ob- kladkov za najtežje ranjence. Pri- njih službujeta bolničarja Francel- ček in Danica; pridno nalagata na ogenj v veliko peč, narejeno iz bencinskega sode, ki prijetno ogre- va barako. Po polnoči pa se ona dva malo zadremjeta kar med raz- govorom z majorjem Radkom, ki jima pripoveduje o prvih partizan- skih borbah v Bosni.

V ta mir se nenkrat začujejo udarci palice ob ograjco pri ope- racijski baraki, kjer spi upravnik. To opletajočo palico in te težke ko- rake zdravnic že dobro pozna. Ponovno so jo že zbudili in nikdar ne prinašajo nič dobrega. Skoči po konci in že ji prične na vratih sta- ri Zagar stresati slabe vesti: «V dveh kolonah gredo Nemci iz Idri- je proti naši javki, tudi okrog Ob- lakovega vrha so že, štab korpusa se umika proti Trnovskemu gozdu.

To zadnje telefonske vesti, se- daj ni več zveze. Čakamo še poro- čil z vzhodne strani, mogoče bo tja umik še mogoč.

Kar vrtoglavlava prime človeka ob takih vesteh, toda nujno se je treba zbrati. Komisar in vojaški vodja postojanke sta takoj obvešče- na in vsi se odločijo za hitro eva- kuacijo z lažjimi ranjenci proti vzhodu čez cesto, dokler še ni zap- rata. Kaj pomeni beseda evakuacija v bolnici ve le tisti, ki jo je kdaj doživel.

Ubogi ranjenci. Iz spanja jih zbu- de rahlo in s previdnimi beseda- mi in bolničarji javijo umik.

Cepprav so utrujeni od prejšnje- ga dne, je vsa bolnica takoj na no- gah. V naglici vlačijo na noge pre- močena slaba obuvanja in obleke. Povelje o evakuaciji pride tudi do stare mamic - partizanke, ki vsa zmedena hiti do shrambe in sušil- nice za perilo, kjer v zmedenosti skoraj ne zna čitati imen na culah z obleko, ki jih odnašajo bolničarji in lažji ranjenci v barake. V ne- kaj minutah je v postojanki vse živo, pri tem vlada vroča tišina in polnolna tema, kajti vsaka naj- manjša luč bi lahko izdala: to raz- druženo mravljišče ljudi.

V najkrajšem času so najtežji ranjenci na nosilih: po dva in dva nosača lovita pod težkim breme- nom sapa strmo v breg nad pre- padom. S tihimi in varnimi koraki je treba čez peščenik, az, da se ne posuje. Se nekoliko po stezi napre- do varnega prevlisa, ki ga pokriva rododendron. Tu zavarujejo nosila

z vrvmi in jih spuste do skalnega skrivališča, ki s svojo ogromno od- prtno zija le proti gamsovim ste- nam nasprotnega dela grape. Se dva, še trije, še deset in deset tež- kih ranjencev je kmalu na varni, saj Nemci gotovo ne poznajo teh sten, izdaje pa tudi ne more biti, kajti za skrivališče ve le stari gozdovi varuh in lovec, ki pa je preveč občutil fašistični teror, da bi mogel Nemcem govoriti o tajnah teh gozdov.

Nekaj lažjih vendar negibljivih ranjencev spravijo v drugo skriva- lišče, ki je prislono kar s stmi ska- li in v katerem ranjenici lahko le- žijo v treh nadstropjih. Najlažji ra- njenci, ki lahko sami hodijo, pa se čakajo pripravljeni na dnu gra- pe, po kateri se kmalu začne vzpe- stje v dolgi karavani. Po občinski stezi namreč ne smejo, ker bi sto- pinje zapuščale sled.

Ura je 5. Komaj zaznavni dan se meša z mesečino. Živci vseh so se nekoliko pomirili, ker je bila eva- kuacija izvedena v najhitrejšem tempu. Komisar in vojaški vodja stopita še k skrivališčem z zadnji- mi nasveti. Krivica oseba pa krene z ranjenci v grapi navzgor, pred in za njimi pa oborožene patrulje.

Večina oseba bolnice se bo to- rej umaknila iz gozdov, kjer se bol- nice nahaja, čez cesto v druge de- le gozda, kajti ni izključeno, da bo- do Nemci vsaki pravi bolnico, saj so že ponovno spravevali za njo po okoliških vaseh. Med potjo so mno- gi ranjenci opešali in zaostajali, noge jim je bilo treba prevozovati in jih nositi. Vendar so proti pol- dnevu dospeli do ceste, po kateri se je pravkar pomikala Vojkova brigada. Ker ne sme nihče vedeti niti sumiti, da je tod v bližini bol- nice, so v gozdu počakali, da se šla brigada mimo, potem pa so se hitro pomaknili preko ceste.

Komaj so se ustavili pri zaslinih barakah na novem mestu, jih že dohite patrulje z vestjo, da se tu- di po vzhodni cesti, komaj pol ure od tod pomikajo Nemci. Vsa obu- pana pride tudi stara znanka bol- nice, 70 letna Veronika mama s culo preko rame in pove, da so bežali že vsi prebivalci iz tistih nekaj bajt na javki, le pri Kolen- čevih še vlačijo vrece moke, ki so lasti bolnice, kajti tam že leto dni pečejo kruh za bolnike.

Kam sedaj z ranjenci? Zaprti so tudi z vzhodne strani.

(Nadaljevanje na 10. strani.)

(Nadaljevanje na 12. strani.)

## Hristo Botev

# HADŽI DIMITAR

Ziv je on, živ! Leži v gorah Balkana, ječi junak, ki kri ga je občila, zija na prsih mu globoka rana, junak mladosten, možka v njem je sila.

Na eno stran je vrgel puško v travo, na drugo sabljo, zlomljeno na dvoje, oči temnije, pozibava glavo, preklinjajo mu usta vse veselje.

Leži junak, na nebu obviselo je žarko sonce in srdito peče, žanjica v polju poje neveselo, in kri močnejše, vse močnejše teče.

Zdaj čas je žetve... Pojite, sužnje črne, te tužne pesmi! Sonce, le ogrevaj to robsko zemljo! V smrt se ji utrne še ta junak... Sroč, ti se ne gnevaj!

Kdor pade sredi boja za svobodo, ta ne umre; za njim vsedkar žaluje nebo in zemlja, divja zver s prirodo, in pesnik v pesmi ga poveljuje.

Podnevi senca dela mu orlica in volk mu smrtno rano krotko liže, nad njim pa sokol, ta junaška ptica, skrbno k junaku, bratu splava niže.

Počasi zvečeri se — mesec vstane in zvezde svod posujejo nebesni, zaveže veter, v gori šum nastane — prepeva ves Balkan hajduške pesni.

V tenčah belih gozdnih vil postave, prečudo lepe zapojó v polmraku, nelišno gazio zelene travke, prihajajo, posejajo k junaku.

Skropi ga prva s hladno vodo bistro, mu druga z bilko obvezuje rano, poljubi tretja ga na usta hitro, a on jo gleda — milo, nasmevano.

«Kje je Karadža, sestra, to povej mi, in kaj je zdaj z družino mojo zvesto? Povej mi to, potem mi dušo vzemi — naj tu bo, sestra, moje smrti mesto.»

Z rokami plosknejo, se v krog zvrtiljo in s pesmijo odplavajo v višave, letijo, pojejo in osemijo, v onstranstvu iščejo duha Karadže.

Dani se žel! A tam v gorah Balkana leži junak, iz prsi kri mu teče, volk liže jo, da manj škeli ga rana, in žarko sonce zopet peče, peče!

Iz bolgarskega prevodil IGO GRUDEN

# Hristo Botev - največji bolgarski pesnik - revolucionar

Bolgarski narod so Turki podjar- mili konec štirinajstega stoletja. Večino prebivalstva so pobili, mno- ge poturčili, mnoge izselili v od- daljene kraje osmanskega imperija, bolgarski književniki pa so bežali v Rusijo in Romunijo, kamor so prenesli bolgarsko književno tra- dičijo; čuvarji te tradicije doma pa so bili samotni monaštri. V mesta so se naselili Turki, varuhi narodne zavesti so postala uporni- ška naselja v planinah. Turki so nad preostalim bolgarskim prebi- valstvom priznali eno samo versko vodstvo — carigravske grške patriarha. Grško duhovništvo je uvedlo v bogoslužje grški jezik in vsestransko izkričalo in izmoz- govalo neuki, bežni bolgarski na- rod. Tako so Bolgari izgubili svojo politično, gospodarsko in duhovno svobodo.

V šestnajstem stoletju so začele bolgarske narodne vstaje za osvobo- enje, ki so jih kasneje podgiza- le vojne med Turčijo, Rusijo in Av- strijo, a pravi prepoved bolgarske- ga naroda je napočil šele konec osemnajstega in prav posebno v devetnajstem stoletju. Narodne vstaje so se vrstile druga za dru- go; glavni voditelji teh vstaj so bili vojvode Panajot Hitov, Filip Tot- ju, Hadži Dimitar, Stefan Karadža.

Bolgarski napredni revolucionar- ni ideologi Georgij Rakovski, Lju- ben Karavelov in Hristo Botev so takrat živeli in delovali po večini v emigraciji, največji organizator upora v notranjosti Bolgarije pa je bil Vasil Levski.

Hristo Botev se je rodil 25. de-

cembra 1848 v živahnem, uporni- škem industrijskem mestu Kaloferu, 63 km od Plovdiva, kot prvi otrok učitelja Botja Petkova. V osnovno šolo je hodil k svojemu o- četu, nato v srednjo šolo v bližnjem Karlovem in končal trirazredno gimnazijo v Kaloferu. Oče, ki je bil poznan bolgarski književnik in je študiral 4 leta v Odesi, je ušil svojega sina od rane mladosti ru- ščino in želel, da bi tudi on šel v Rusijo nadaljevati študije. Proti koncu leta 1863. ga je poslal v O- deso, kjer so ga sprejeli v 3. raz- red realne gimnazije in mu že v prihodnjem letu podelili rusko šti- pendijo.

Hristo Botev je v odeski realni gimnaziji prva leta zelo dobro na- predoval, nato pa je začel učenje zapustiti. Družil se je z napred- no revolucionarno mladino, se nav- duševal za socialistične in progres- tivne ruske ideologe Dobrovljova, Černiševskega, Pisareva, Hercena, ki so opredelili tudi svetovni nazor Ljubena Karavelova, se razplame- val ob pesnitvah Puškina in Ler- montova in prevajal bolgarske na- rodne pesmi v ruščino. Opustil je misel na sleherno kariero in se od- ločil, da bo živel v službi naroda, ne pa za svoje osebne koristi. Iz šole so ga izključili; ta izključitev pa je bila zgolj formalnost, ker je Botev sam izostal iz realne gimna- zije, da se ves preda in posveti revolucionarnemu delovanju za nacionalno in socialno osvoboditev svojega naroda. Posebno se je nav- duševal za Rakovskega, ki je bil v tistem času v Romuniji, a je za- časno živel tudi v Odesi, kjer se

je verjetno srečal z njim. Jeseni leta 1866. je zapustil Ode- ro in postal učitelj v bolgarski va- si Zadanevka, kamor so bili pre- seljeni Bolgari leta 1829. ob koncu sep- tember-turske vojne. Tam je Botev živel skromno, naravnost asketično gimnazijo in Rusijo, kjer se je pri- slopljal pa je odšel v Kišinev, odkoder so ga poklicali domov, da prevzame učiteljsko mesto obole- ga očeta.

Oče je bil nad sinom, ki je preve- zel njegovo učiteljsko mesto v mar- cu 1867, zelo razočaran. Predvsem zaradi tega, ker je bil izključen iz realne gimnazije v Odesi, se bolj pa zaradi njegovega življenja v Ka- loferu. Botev se je z namreč v svo- jem rodnem mestu družil z najbe- nejšimi ljudmi, navduševal mladi- no za ideje utopističnega socializ- ma, nastopal v šoli, na sestankih in v kréhah kot revolucionarni govornik in ob vsaki priliki odločno poudarjal, da je prišel čas za iz- vojevanje svobode. S svojimi to- variši in tudi sam je hodil po pla- ninah in se sestajal s hajduki, ki so hajdukovali iz Kaloforskega Bal- kana.

Ko je pa dne 11. maja 1867. na- dan Cirila in Metodija, in javnem go- voru napadel turške oblasti, tur- ške veljake — bogataše in domače učitelje, ki so zazibavali narod v neodporno spanje, je njegov oče, ki je bil medtem že okrevan, spo- znal, da utegne sin postati četr- tletni turškega tiranstva. Ukrenil je vse potrebno, da ga čimprej pošlje zo-

pet v Rusijo na univerzo v Niko- lajev. V tistem času je Hristo Bo- tev že pisal pesmi; objavljena je bila njegova prva pesem «Materič- tembra avgusta ali v začetku sep- tember-turske vojne. Tam je Botev živel skromno, naravnost asketično gimnazijo in Rusijo, kjer se je pri- slopljal pa je odšel v Kišinev, odkoder so ga poklicali domov, da prevzame učiteljsko mesto obole- ga očeta.



HRISTO BOTEV.

Leta 1868. so se med bolgarsko emigracijo v Romuniji odigrali važ- ni dogodki. V juliju tega leta sta prepeljala čez Donavo svoji četi Hadži Dimitar in Stefan Karadža, Hristo Botev pa se je prijavil v četo vojvode Zeljuja kod zastavo- noša. Na ostro intervencijo turške vlade je namreč romunjska policija začela zasledovati bolgarske emi- grante — revolucionarje in jih mnogo pozaprla; Botev se je pravo- časno skril.

V začetku leta 1869. je prišel v Bukarešto Ljuben Karavelov, zbral okrog sebe mlade revolucionarje, jih organiziral in seznanjal z no- vim političnim in revolucionar- nim programi. On, Levski in drugi vodilni revolucionarji so se odlo- čili, da pošljejo delegacijo k Maz- zinjiju, Garibaldiju, Hercenu, Baku- ninu, Kossutu po nasvete in smer- nice za bolgarsko revolucionarno vstajo. Verjetno je tudi Karavelov sam bil v Zenevi.

V januarju leta 1869. je v Buka- resti začel izhajati bolgarski hu- moristični list «Ppan» («Bobena»); med njegove sotrudnike se je uvrstil tudi Hristo Botev ne le kot pesnik, namreč tudi kot politik. Edino so- delovanje pri tem listu, ki je pre- nehal že prihodnje leto, pa mu ni moglo zagotoviti eksistence. Zato je v letu leta 1870. prevzel me- sto učitelja na bolgarski šoli v A- leksandriji, nato pa v Izmajli, kjer je ostal do maja leta 1871. Medtem mu je v avgustu 1869 v Kaloferu umrl oče in zapustil družino v skraj- njem pomanjkanju.

Iz Izmajle je Botev odšel v Beo-

grad, od tam pa v Brajlo. Ker je v Brajli zaradi nesorazuma med Karavelovim in Cenovičem prena- hal izhajati list «Svoboda», se je Botev odločil, da bo on začel izda- jati revolucionarno glasilo bolgar- skih emigrantov. Dne 11. junija le- ta 1871. je pod njegovim uredni- štvom izšla prva številka lista «Du- ma na bulgarskote emigrantov», ki je imela za moto: «Resnica je sve- tas», - Svoboda je mila. V «Besedi» je Botev objavil nekaj svojih naj- lepših nesmrtnih pesmi (Moji lju- bezni, «Delitev» «Slovo», «Hajdu- kija», «Borba in zavezanost»), ure- dil pa je le štiri številke, ker je zopet zbolel, verjetno na malarijo; s peto številko je list zaradi po- manjkanja denarnih sredstev pre- nehal.

Jesen in zimo 1871 - 1872 je Bo- tev preživel v Galacu pri svojem prijatelju, bolgarskem učitelju na tamkajšnji šoli, Veliku Popovu iz Stare Zagore, ki je umrl v svojem rodnem mestu leta 1927.

Okrog Boteva in Popova so se v Galacu zbirali ruski emigranti, s katerimi je imel Botev, kakor tu- di z emigranti iz Poljske, ves čas svojega bivanja v Romuniji naj- tesnejše zveze. V času, ko je bil Botev učitelj v Izmajli, je prišel tja Bakuninov prijatelj Sercej Ne- čajev, izredno drzen terorist, ki je tajno potoval po Rusiji in priprav- ljal mladino za revolucijo; njegova vloga v Rusiji je bila v nekem smislu tista, kakršna je bila v Bol-

gri. (Nadaljevanje na 12. strani.)



# Stran naših kmetovalcev

## O boleznih krompirja

Poznamo dve vrsti bolezni, ki napadajo krompir, in sicer bolezni krompirjevih gomoljev in bolezni listov in stebel.

### I. Bolezni gomoljev



Mokra gniloba, ki se je začela s tem, da se je zdrav krompir dotikal že bolnega krompirja, iz katerega se je cedila okužena tekočina.

**MOKRA GNILOBA.** Pri izkopavanju pogosto opazimo, da je med zdravimi gomolji tudi mnogo gnilih. Krompir gnije posebno v težki zemlji v času, ko sta pozno poletje in začetek jeseni deževna.

Bakterije, ki povzročajo to gnilobo, (jih je več vrst) prihajajo z gomolji v hrane, kamor spravljamo krompir. Tu se nadaljuje njih škodljivo delo. Gniloba se širi od krompirja na krompir in če si pravočasno ne pomagamo, nam lahko uniči ves pridelek. Zdrav krompir se spremeni v rumeno, smrdčo kašo, ki na zraku potemni.

Proti tej bolezni si najbolj pomagamo tako, da pustimo krompir, ki ga izkopljemo, tako dolgo, na njivi, da se popolnoma osuši. Tudi ga moremo dobro očistiti zemlje, ki se ga drži. Prostori, kamor spravljamo krompir, morajo biti suhi in hladni. Največji prijatelj te bolezni je toplota. Kupi krompirja ne smejo biti previsoki, prostore moramo večkrat zračiti in vsak ranjen ali pa nagnit krompir takoj odstraniti.

Razen opisane gnilobe se večkrat pojavi tudi tako imenovana,

### SUHA GNILOBA

krompirja, navadno v pešeni zemlji. Gomolji znotraj gnijejo, pri tem pa ostanejo suhi in trdi. Ta bolezen ni tako nevarna kot prva, ker se ne razširja tako hitro. Pomoč proti njej je ista kot proti prejšnji.



Rjave lise na zgornji strani listov, ki jih je krompirjeva plesen močno napadla.

### RJAVE LISE IN PISKAVOST KROMPIRJA.

Ce prerežemo na videz popolnoma zdrav krompir, najdemo včasih pol do en centimeter pod kožo rjavkasto liso, ki se vleče krog in krog krompirja. Jeseni je ta lisa navadno majhna in je zaradi tega krompir prav tako užiten. Čim dalje pa je krompir v shrambi, tem večja je ta lisa. Sredina krompirja vedno bolj razpada, dokler ni gomolj popolnoma vofel. V napadenem krompirju se naselijo navadno še gnilobne bakterije in tako nam ta bolezen lahko uniči dve

tretjini krompirja ali pa več. Nevarnost te bolezni je v tem, da ne vemo, koliko krompirja je bolnega, ker je na zunaj ves zdrav; če hočemo imeti prihodnje leto zdrav krompir, si moramo preskrbeti drugo zdravo seme.

### RDECE LISE NA KROMPIRJU,

ki se zajedajo vedno globlje v gomolje krompirja (pa tudi repe, korenja, detelje in lucerne), povzročijo, da krompir gnije (rdeča gniloba). Ta bolezen napada samo krompir na mokri, težki zemlji, ki je malo zračna.



Grinte na krompirju.

### GRINTE NA KROMPIRJU

niso tako nevarne kot neprijetne. Večjo škodo nam naredijo samo tedaj, če so zelo razširjene in če se gajo globoko proti sredini krompirja.

Proti tej bolezni, ki se navadno pokaže samo na določenih njivah (mnogokrat na senčnih), priporočajo nekateri, da trosimo na 100 m<sup>2</sup> njive 3 kg žvepla. Krompir je v žvepleni zemlji mnogo bolj zdrav in lepše prezimuje.

### RAK NA KROMPIRJU

Je mnogo nevarnejši kot navadne grinte. Na krompirju se napravijo bradavičasti izrastki, ki polagoma rastejo in sčasoma spremenijo cel krompir v kup grintave tvarine.



Krompir, ki ga je napadel rak. Karakteristične tvorbe, ki so podobne majhni cvetači, opazimo na listih ob vratu, po stebelju in krompirju.

### SLADEK KROMPIR

ni bolan, vendar pa je manj vreden, ker ima neprijeten okus. Prej se je mislilo, da je sladek krompir namrznjen, to pa ne more biti, ker mnogokrat postane krompir sladek že pri 2-60 C. nad ničlo. Krompir, kot sploh vsaka živa tvarina, diha, zato se v gomolju vedno spreminja nekaj škroba v sladkor, ki ga porabi krompir pri višji toploti za dihanje (teža krompirja se zaradi dihanja manjša). Ko pa začne toplota padati, se zmanjša dihanje krompirja in preostali sladkor se nabira v gomolju.

Tej napaki lahko odpomoremo tako, da damo krompir v toplejši prostor, zaradi česar se bo iz njega sladkor zopet izgubil — (porabil za dihanje).

### II. BOLEZNI NA LISTIH IN STEBLU.

**KROMPIRJEVA PLESEN** je glivična bolezen, ki napada predvsem zgodnje sorte krompirja. Nastopa pa šele, ko so krompirjevi grmi že dovolj razviti, navadno v času ko cvete ali takoj po tem. Napada vse dele krompirja, a najbolj liste in gomolje. Največkrat se prvi znaki bolezni pojavljajo na vrhovih ter ob robovih listov. To so majhne, rumenkastorjave pege, ki pa se naglo večajo in razširjajo čez vso listno površino. Ob vlažnem vremenu opazimo na zgornji strani

obolelih listov fino, belo prevleko — plesen, pri starejših okužbah le ob robovih peg. Ob močni bolezni lahko propade vse krompirjevo listje. Bolezen preide tudi na cimo, ki popolnoma porjavi, počrni, ovane in se posuši. Jasno je, da zaradi tega zaostanejo gomolji v rasti. Dobimo le pičel pridelek, a še ta je slab, ker se bolezen ne omeji le na nadzemjske dele rastline, temveč okuži tudi gomolje, posebno tiste ki so plitvo v zemlji. Okužen gomolj spoznaš po tem, da je na obolevi površini modrikasto - rjave barve, obolela mesta pa so nekoliko vdrtla. Če tak gomolj prerežemo, vidimo, da je pod kožo rjav in izsušen. Okuženi gomolji so zelo podvrženi raznim gnilobam ter posebno v shrambah zelo radi gnijejo ted okužijo še ostale zdrave gomolje.

Izgube zaradi krompirjeve plesni znašajo lahko več kot 60 odst. pridelka. Glivica napada tudi paradiznike in povzroča podobno obolenje.

Bela prevleka plesen, ki jo ob vlažnem vremenu opazimo na spodnji strani obolelih listov, ni drugo kot drobni beli trososoci, organi za razmnoževanje glivice. Ti trososoci zrastejo skozi listne reže in odvajajo na svojih vršičkih številne brezbarvne troske, ki imajo obliko limone. V kapljici vode vzkaliijo trosi tako, da poženejo ključno cevko, ki prodre skozi listno režo ali staniče v notranjost še zdravega lista in, ga tako okuži. Največkrat pa izleze iz trosov 4 -



Prečni prerez krompirja, ki ga je krompirjeva plesnoba močno napadla.

16 drobnih, s pomočjo dveh bičkov gibljivih trosov, ki se prav kmalu umirijo, vzkaliijo ter povzročijo ponovne okužbe listov. Med listnim staničem se glivica naglo razraste, tvori tako imenovano podgobje, drobne nitke, ki zajedajo listno staniče ter povzročajo naglo propadanje (rjavenje, sušenje) lista in cime. Ob robu rjavih peg tvori gliva zopet trososocce s trosi, ki jih veter in voda naglo raznašajo. Ena obolela rastlina lahko v nekaj dneh okuži vso njivo. Posebno močno se širi krompirjeva plesen ob vlažnem in hladnem poletnem vremenu.

Glivica prezimi na več načinov: bodisi v gomoljih tako, da jih z okuženimi gomolji prenašamo z leta v leto, ali pa preživi zimo na polju v zemlji, kjer tvori proti mrazu zelo odporne zimске troske. (Nadaljevanje prihodnjic.)

## O zakotnih poganjkih na trtah

Zakotne poganjke ali zakotnike imenujemo tiste mladike, ki zrastejo na mlajju istega leta. Ti poganjki se navadno začnejo razvijati meseca junija ali julija. Casih so tudi rodni, vendar je njih grozdje malovredno, ker ne dozori dovolj. S svojo rastjo jemljejo zakotni poganjki trti mnogo moči, a s svojim listjem grozdje preveč osenčijo, zato je treba zakotnike odstraniti, čim so dosegli dolžino 5 do 20 cm. Pustimo pa zakotni poganjek, če se je glavna mladina pokvarila, bodisi da jo je veter polomil ali žival pregriznila. V takem primeru nadomesti zakotnik manjkajoči del mladine. Tudi tam, kjer se je listje izgubilo, bodisi da ga je veter odnesel, toča potolkla ali žival pomandrala, je prav, da pustimo zakotnik, prikrajšamo ga pa za drugim listom.

V vinogradu, kjer ne opravljamo tega dela, grozdje rado gnije, ker ne moreta zaradi prevelike gošče zrak in gorkota do njega. ...a krepkih mladikah, kjer se bojimo, da požene oko že v istem letu, ako odstranimo zakotnik, ga prikrajšamo šele nad prvim členom. Umen vinogradnik ravna tako!

## KAKO RAVNAMO Z VINOM POLETI

Vinogradniki, ki imajo še vino v kleti, zlasti pa tisti, ki imajo slabe kleti, morajo ob poletni vročini zelo paziti, da se jim vino ne pokvari. Visoka toplota v kleti pospešuje namreč razvoj škodljivih glivic in bakterij v vinu. Glivice navadno še niso tako nevarne, toda bakterije lahko v kratkem času vino popolnoma pokvari. Zlasti se je bati v poletnem času onih bakterij, ki povzročajo zavrelico in skisanje vina. Zato moramo storiti vse, da preprečimo razvoj teh glivic in bakterij v vinu. To storimo najlažje s tem, da z vinom pravilno ravnamo in da mu dodamo takih snovi, ki zadržujejo razvoj bakterij in glivic. Kaj naj torej napravimo?

### 1. Če morda nismo vina še drugič pretočili, ga moremo takoj pretočiti v zmerno zažveplane sode.

Nič ni bolj nevarno za vino poleti, kakor drozje na dnu sode. Nastane nevihta in zračni pritisk, ki se ob nevihtah naglo menjava, povzroči da se drozje dvigne in da se vino zmeša. Nesreča je navadno že tu, ker v dvignjenem drozju so gotovo bakterije, ki se v blodnem vinu naglo razvijajo, tako da postane vino v nekaj dneh neozdravljiva in neužitna zavrelica. Zato pretočite vino čimprej drugič, ali če potrebno tudi tretjič. Ne odlašajte s pretakanjem morda zaradi lune, ampak pretočite vino čimprej, ne ozirajte se na luno, kaj itak nima nikakega pomena za pretakanje.

2. Pazite, da bodo sodi vedno polni. Zalivajte vsaj trikrat na mesec z dobrim in zdravim vinom. Če tekega vina nimamo, je bolje, da zalivanje opustimo.

Ker pa včasih iz raznih razlogov ne morejo biti vsi sodi vedno polni, zažveplajmo prazen prostor nad vinom s tako imenovano «lanterno».

3. Klet kolikor mogoče zavarujmo pred vročino in prevročimi sončnimi žarki. To dosežemo najlažje tako, da držimo klet dobro zaprto. Okna zaprimo z lesenimi polkni ali pa zamašimo s slamo. Če so noči hladne, je dobro da ponoči klet nekoliko prezračimo.

4. Skrbimo, da so vsi sodi dobro zaprti. Za zapiranje rabimo dolge stružene vehe, ki segajo nekoliko v vino. Cunj ne smemo rabiti. Če je veha pokvarjena in dobro ne zapira, jo povrtajmo, da postane okrogla, da jo potem lahko zapremo brez cunj. Z vinom napojena cunja je pravo ognjišče za bakterije. Prav tako moramo paziti, da bo tudi čep dobro zapiral. Vino, ki cedi skozi čep, se nabira v utornju sode, kjer se skisa.

5. Zelo previdni bodimo tudi pri uporabi natege, zlasti pa črevesa. Večkrat rabimo eno in isto natego za kis, ali pa za bolno vino, kakor za zdrava vina, ne da bi jo prej oprali z gorko vodo.

6. Sodi morajo biti čisti tudi od zunaj, klet večkrat zažveplajmo s tem, da zažgemo na sredi kleti pest žvepla.

Včasih se pokvari vino kljub še tako skrbnemu ravnanju z njim. Tedaj je vzrok kakovost vina; manjka mu navadno zadostna ko-

ličina alkohola ali pa tudi kisline in včasih česlovine. Te tri snovi so v prvi vrsti potrebne, da se vino ohrani. Zato je razumljivo, da se šibka vina, ki vsebujejo malo alkohola, zelo podvržena raznim boleznim. Ker pa zakon ne dovoljuje, da pojačamo vina z alkoholom, se moramo, če je to potrebno, zadovoljiti z dodatkom kisline, bodisi vinske ali čitranske. Teh dveh kislin smemo rabiti do 100 g na hl. Česlovine, če je potrebna, zadostuje 10 do 15 g na hl vina.

Zelo dobro preprečujejo vinske bolezni razne žveplene soli, bodisi metabisulfit ali pa čisti kalcijev sulfit. Zadnji je boljši, ker počasi in dolgo deluje. Obeh snovi potrebujemo 7 do 12 g na hl. Metabisulfit zdrobimo in ga v vrečico zavitega obesimo v sod, kalcijev sulfit pa pomešamo prej v majhni količini vina, ki ga potem dodamo vinu. Vina ni potrebno premešati.

## Iz kronike partizanske bolnice

(Nadaljevanje s 9. strani.)

Preostane le umik še globlje v gozd. Z nekaj zaloge hrane se umaknejo ranjenci z zaščito in s hrabo bolničarko Danico.

Nemci so ostali na javki več kot teden dni. Vsak prehod preko ceste je nevaren, skoraj nemogoč. Ranjencem v začasnem skrivališču je začela pohajati hrana, katero so uživali surovo seveda, kajti o kuhanju ni bilo govora. Nemci so pretaknili vsak grmič in vsako stezo v neposredni bližini ranjencev, toda našli niso ničesar. Straže okrog ranjencev so bile pripravljene na vsako presenečenje. Dva tovariša iz ekonomata bolnice sta dala življenje ob tej hajki, ko sta se hotela prikrahati do hrane v skrivališču, da bi jo prinesla ranjenec. Ujeli so ju in na planjavi pred javko ustrelili.

Podobne doživljaje je imela sleherna slovenska partizanska bolnica in tako popisani listi v njihovih kronikah ter spominih le skromno pričajo o požrtvovalnosti bolniškega osebja, ki je rešilo na tisoče ranjencev smrti in o neizmernem trpljenju in junaštvu borcev za svobodo.

Dr. J. P.

# Stran naših gospodinj

## Uničevanje bolezenskih kali z razkuževanjem

V živalih, rastlinah, v zraku, vodi in zemlji, prav vseprisod so naseljene velikanske množine izredno majhnih živih bitij, mikroorganizmov. Ti so tako majhni, da jih ne vidimo s prostim očesom. Šele drobno gled nam razkrije tajne tega drobnega sveta. Med to množico mikroorganizmov, ki so večinoma zajedalci živalskega in rastlinskega sveta, so pa neki prav posebni mikroorganizmi, bolezenske bakterije imenovani. Ti povzročajo najhujše bolezni, in sicer najraznovrstnejše kužne bolezni, katerim v velikem številu podležejo ljudje in živali.

Izredno velike množine bolezenskih bakterij je v obolelih organih bolnikov, od koder se širijo ti povzročitelji nalezljivih bolezni daleč naokoli, da okužijo tudi zdrave ljudi. Predvsem s pljunki, z blatom, urinom, gnojem in s krvjo se izločajo od bolnikov nevarne bakterije, ter se naselijo v zraku, vodi, zemlji, na živilih in orodju. Za vsakogar, ki pride v dotik z okuženimi predmeti, je nevarno, da tudi sam zbolí. Izredno hitro si nakopljemo nalezljivo bolezen, ako vdihavamo zrak, v katerem so bakterije, ko pijemo umazano vodo, pri uživanju slabo kuhanih jedi ali pa če uporabljamo predmete, ki so jih rabili bolniki.

Proti tem izredno nevarnim mikroskopsko majhnim bitjem, ki zahrbitno in tudi z vsilo uničujejo človeštvo, se moramo vztrajno boriti in čimprej zatreti vsako leglo teh prenašalcev in povzročiteljev bolezni. Z razkuževanjem ali dezinfekcijo preprečimo razširjanje bolezenskih kali, omejimo njih uničujoč učinek ali pa jih popolnoma uničimo. Da pa to dosežemo, moramo rabiti razkuževalne snovi ali razkužila. To so vse one trdne, tekoče snovi ter plini, ki so zmogni zmagati razširjanje bakterij ter jih uničiti. Oglejmo si sedaj nekoliko pobliže, katere snovi uporabljamo za razkuževanje.

Ze z dobrim čiščenjem svojih oblačil in prostorov, v katerih prebivamo, lahko odstranimo klice, ki povzročajo gnitje in razširjajo bolezni. Čistoč hiš in cest zelo ovira razširjanje bolezenskih epidemij.

Izredno dobro razkužujejo tudi sončni žarki, saj uničujejo bakterije. Sončna svetloba učinkuje zaradi ultravioletrnih žarkov. V sončnih in dobro zračenih stanovanjih se redko pojavljajo nalezljive bolezni, prav pogoste pa so v temnih, vlažnih sobah, v katerih prebiva več ljudi skupaj. In žal so ravno reveži zaradi neprimernih bivališč izredno podvrženi boleznim, predvsem pa jetiki. Vendar so pa omenjena sredstva v splošnem le obramba pred bolezenskimi klicami. Kakor hitro pa nekdo oboli na kakšni nalezljivi bolezni, se moramo poleg navedenih sredstev poslužiti še prav posebnih razkuževalnih snovi, ki imajo to lastnost, da v najkrajšem času uničijo vse bakterije v zraku, na stenah sobe, na predmetih ter na oblačilih bolnikov. Za razkuževanje zraka uporabljamo nekatere pline, posebno je v rabi plin formaldehid. Ta sicer zelo dobro razkuži predmete, vendar pa ne prodre dobro v razpoke, gube oblek in v posteljnino, šele ko razkužujemo s posebnimi napravami, avtoklavi, prodre formaldehid v vsak kotiček. Izredno strupena plina, fosgen in pruska kislina sta odlična razkuževalca.

Tudi na 150° ogret vroč zrak ali pa vrelo vodo zelo dobro uničujeta bakterije. Vendar pa ni vroča voda zmožna, da bi pokončila vse mikroorganizme. Zelo dobre razkuževalne lastnosti pa ima vodna para, ki jo ugrejemo nad 120° C. Čim bolj vroča je vodna para in čim jačji je njen pritisk, tem boljje razkužuje. Najboljši razkužitelj je pa vsekakor ogenj. Okužene predmete sežgemo in tako popolnoma uničimo bakterije. Toda na ta način lahko razkužimo le manj vredne predmete: igrače, papir, slamo, liste koruze itd.

Med razkuževalnimi tekočinami je najvažnejša raztopina strupenega sublimata, ki je zelo poceni. Ta raztopina je izredno razredčena in je pripravljena v razmerju 1 do 5:1000. Pet odstotna raztopina modre galice služi dobro za razkuževanje perila. Hipermangana se poslužujemo za preprečevanje gnitja. Raztopino klorovega apna (na dva dela klorovega apna 100 delov vode) uporabljamo za razkuževanje rok, stranišč, tal. Tudi apneno mleko (t. j. 20 odst. raztopina apna) je zelo uporabljivo razkuževalno sredstvo. Važno pa je, da uporabljamo sveže pripravljeno apneno mleko. Z njim razkužujemo hleve, živinske vagone, podpalubje ladij. Vroča 1-4% raztopina kuhinjske sode služi odlično za razkuževanje tal. Splošno uporabljena razkuževalna tekočina je liziform. To je alkoholna raztopina mila, kateri je dodan formaldehid. Ker ne kvari

kože ga rabimo za pranje bolnikov, z zelo razredčenim liziformom pa umivamo dojenčke. Nadalje je zelo v rabi lizol. 2 do 3%-na raztopina lizola služi za razkuževanje perila, 1 do 2% raztopina lizola je pa zelo primerna za razkuževanje rok. V operacijskih dvoranah mnogo uporabljajo vodno raztopino fenola ali karbolne kisline za razkuževanja kirurškega orodja.

To so glavna razkuževalna sredstva, vendar pa uporabljamo za vsako nalezljivo bolezen določena razkuževalna sredstva in tudi način razkuževanja ni v vseh primerih enak. Vsaka država ima zakonjene sanitarne predpise, ki točno navajajo, kako je treba razkuževati v posameznih bolezenskih primerih. Kakor hitro opazimo, da je nekdo zbolel za nalezljivo boleznijo, moramo poklicati zdravnika, ki poskerbi za ozdravljenje bolnika in za razkuženje prostorov.

## ZDRAVILNA MOČ MORSKE VODE

Ce govorimo o zdravilni moči morske vode, ne mislimo, na zdravilno moč kopanja v morski vodi ali na zdravilno moč bivanja v obmorskem kraju, temveč na zdravljenje s pitjem ali z vbrizgavanjem morske vode.

Ze v starem veku so naravoslovci priporočali pri raznih obolenjih zauživanje morske vode, toda pozneje so na tako zdravljenje pozabili. Šele v 19. stoletju so pričeli nekateri zdravniki zopet priporočati morsko vodo za grgranje, izpiranje, peko in za podkožna vbrizgavanja. Uporaba morske vode kot zdravila se je zelo razmahnila in imeli so mnogo prav lepih uspehov. Toda šele v novejšem času so pričeli načrtno raziskovati uporabo morske vode in številna s to stvarjo združena vprašanja.

V morski vodi je raztopljenih mnogo soli. Zmes teh soli vsebuje najvažnejše snovi, ki jih potrebuje človeško telo. V morski vodi je predvsem natrijev klorid, klor vezan na kali, magnezij, litij, dalje mnogo ogljikovih, žvepljenih, in fosfornih soli, ter v prav majhnih količinah med drugimi tudi mangan, arzen, zlato, srebro, baker, kobalt, nikel, torij, stroncij, rubidij, jod, železo, fluor in žveplo. Zanimivo je to, da zaradi izredno zamotanega sestava morske vode do sedaj še ni uspelo, da bi jo v laboratoriju umetno napravili. Ne da se namreč posneti vseh mnogoterih

vplivov, ki jih imata na morsko vodo deževnica in snežnica ter njih dolga pot po zemlji, ki je napojena z vsakovrstnim organskim življenjem.

Množina raztopljenih rudninskih snovi je različna v raznih morjih. Toda njih medsebojno razmerje je povsod skoraj enako. Francoski zdravnik Quinton je pred pol stoletja ugotovil, da je to razmerje — vsaj za glavne soli — izredno podobno razmerju teh soli v človeški krvi. Mnogi zdravniki so menili, da je to glavni vzrok zdravilne moči morske vode. Zdi se pa, da s tem ne moremo razložiti vseh ugodnih posledic, ki jih ima tako zdravljenje.

Morska voda čisti sama sebe; to se pravi, da je kljub temu, da se v morje zliva vsa mogoča nesnaga, kmalu zopet zdravju neškodljiva. Mnogi prebivalci obale ali pomorščaki jo pijejo brez škode neodčiščeno. Znano je seveda vsem, da nam morska voda ne teši žeje.

Ce se v morsko vodo zdravimo, je razumljivo, da jo moramo uporabiti čisto, oziroma, da jo moramo pred zaužitjem prečistiti. Pri tem pa moramo paziti, da je ne prekuhamo in da ne nastanejo kemične izpremembe, da voda ne izgubi svojih naravnih svojstev. Lahko tudi dodajamo ogljikovo kislino, s čimer dobimo vodo, ki je zelo podobna slatinskim zdravilnim vodom.



DVE POLETNI OBLEKI. TELOVNIK IZ CRTASTEGA BLAGA.

Stevilo zelo zadovoljivih zdravljenj z morsko vodo se stalno veča. Zdravili so ljudi vseh starosti, ki so boleli na poapnenju žil, kožnih boleznih, zaradi pomanjkanja rudninskih snovi, boleznih preosnovne, na prebavnih motnjah pa tudi na prekomerni razdražljivosti itd. Dognali so n. pr., da morska

voda izredno dobro izravnava množino želodčne kisline s tem, da jo znižja, če je prevelika, ali pa zviša, če je premanjha. Pri vseh navedenih boleznih so z zauživanjem, z vbrizgavanjem ali izplakovanjem dosegli izredno dobre uspehe. Tako je starodavni način zdravljenja prišel zopet do polne veljave.

## Zdravilne rastline

**Kamilica ali vonjavka, kamenika, maternjak**

cvete od maja do julija. Raste med žitom, deteljo, po njivah, ob potih, na pusti in pečeni zemlji. Nabiramo cvetne glavice v juliju. Raztresemo jih na tenko po zračnem in toplim podstrešju. Gojimo jo na krajih, ki so precej oddaljeni od obdelanega sveta, sicer postane nadležen plevel. Seme navadno pomešamo (ker je zelo drobno) med pesek ali žaganje in ga sejemo spomladaj pa tudi poleti. Rastlina zelo naglo raste in hitro razvije cvetne glavice.

**LASTNOSTI:**

V cvetih ima najmanj 0,4% hlapnega olja, zlasti azulen, nek dostej neraziskani glukosid, smolo, salicilno kislino itd. Odganja vetrove, zdravi vnetja, pospešuje potenje, mehča in razkužuje. Preprečuje zlasti vnetja. Uporaba: Slovenska lekarna iz 1720

**pravil:**

«Pri zobobolu stolci kamilice, jih v vodi namakaj in obesi na glavo. Preženejo vse bolezni iz glave... Za izpiranje ust kuhaj kamilice na vodi in umivaj usta, če se ti je izpahnilo v ustih. To pospešuje celjenje.» Tudi za želodčne bolezni jih hvali: «Za težave v želodcu kuhaj kamilice in pij.»

Vprav zaradi navedenih lastnosti uporabljamo tudi dandanes kamiličen čaj (1-2 gr. posušenih kamiličnih cvetov na skodelico vode). Pri živčni razdraženosti pri preveliki občutljivosti, krčih, vnetjih in čirih v črevesju (kamilice, rman, poprova meta, pelin, žajbelj, brinje), pri krčih in ledvicah in sečnih organih, pri krčih in koliki (zavijanju) v maternici ter sosednih organih, pri prehladih, bolečinah v želodcu in črevesju, pri napenjanju in premočnem pritisku krvi v glavo (kamilice, komarček, slez, pirika, sladki les). Bolnik naj pije 1-2 skodelici kamiličnega čaja.

**Kamiličen čaj**

priporočamo za spiranje ust, da se prepreči vnetje dlesni in ustne dupline pri zobobolu, pri vnetju žrela, mandeljnov itd. V tem primeru grgraj s kamilično vodo. — Nič manj ne priporočamo umivati si bolne, solzne ali vnete oči, pa tudi vneto srednje uho s kamiličnim čajem. — Obkladke in ovitke, ki jih napravimo, če kuhamo kamilično cvetje na olju, pripravljamo pri zobobolu, oteklinah, rdečici, vnetem slepiču itd. S praškom iz kamiličnih cvetov posipamo vnete in zastarele rane, zlasti če močno srbe ali bole, pa tudi spuščaje na glavi in zlato žilo.

## Tržaška kuhinja

**CETRTEK:** Ribana kaša na juhi; pražen krompir; dušen grab; kuhana govedina, češnje. Večerja: Pljučka s krompirjem; solata.

**PETEK:** Grahova juha z rižem; krompir v solati; omelete. Večerja: Brodet iz rib; polenta; radič.

**SOBOTA:** Krompirjeva mineštra; jajca s špinačo 1); sadje. Večerja: Rižot z guljažem; solata.

**NEDELJA:** Zdrob na juhi; telečja pečenka; pire krompir; pesa; češnjeva potica. Večerja: Ocvrte ribe; solata; sir; jagode.

**PONEDELJEK:** Zelenjadna juha; mesni zvitki; beluše v solati; češnje. **TOREK:** Riževa juha 2), zrezki; solata; jagode. Večerja: Telečji guljaž z graham; pire krompir; sadje.

**SREDA:** Fižolova juha s testeninami; orehovi štruktli kuhani; kompot. Večerja: Ocvrta polenta in ocvrta jajca; čokoladna krema.

**Jajca**

Trdo kuhana jajca razpolovi, vzemi ven rumenjake, jih zmešaj s češnjom, peteršiljem ter z njimi zopet napolni razpolovljena jajca, v katera si dal še kosček masla. Postavi jajca drugo poleg drugega v kozico, polij jih z nekoliko olja, pokrij ter jih kuhaj 20 minut, dokler se rumenjaki ne začno peniti, postreži jih s špinačo.

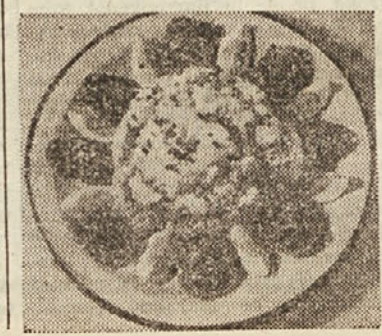
**RIZEVA MINESTRA**

300 gr riža, 60 gr masla, 2 jajci, parmezan, 80 minut.

Vrzi riž v 2 litra vrele vode, kuhaj ga počasi eno uro in ga večkrat premešaj! V skledi pa mešaj: maslo, jajca, sir in po možnosti tudi smetano, ter dodaj nato pretlačen riž; lahko dodamo še nekoliko zelenega graha (dušenega).

### Cvetača s paradižniki in jajci

1 cvetača; slana voda. Majoneza: 1 žlica moka, 1 1/2 dcl mlička, sol, dišave, rumenjak, sol, gorčica, 4 žlice olja, limonin sok,



peteršilj, 4 paradižniki, 2 jajci.

Cvetačo skuhamo v slani vodi in pustimo, da se shladi.

Moko vmešamo z mlekom, da se zgosti.

Rumenjak zmešamo z vsemi začimbami, oije prilivamo po kapljicah, nakar dodajamo zmes moka in mlička, ki ji primešamo limonin sok. To omako polijemo po cvetači in jo potresemo s peteršiljem.

Krožnik okrasimo še s drerezanimi paradižniki, ki jih potresemo s soljo in peteršiljem ter s kosčki jajca.

### Kaka kuhamo kakao

Prilavi si toliko skodelic, kolikor je oseb pri mizi. V vsako deni polno žličko kakaa, prav toliko sladkorne sipe ih dobro zmešaj. Tedaj šele vlij v vsako skodelico žlico mrzlega ali toplega mleka, lahko pa tudi vode in zopet mešaj, da se napravi gladka kaša. Nato vlij v posodice vrelega mleka in nič več ne mešaj. Tako pripravljen kakao ohrani svoj prijetni vonj in je lepo čist.

Nekateri zakuhamo kakao v vrelo mleko, toda potem izgubi svoj aroma in ima bolj okus po mleku.

# Fronek

Iz zbirke novel Milana Puglja, ki jo je izdal Slovenski knjižni zavod

»Kuček.«  
»Je že star?«  
»Ni.«  
»Koliko pa hočeš zanj?«  
»Krono.«

Gospa da krono, prime za vrstico, a Fronek nenkrat na glas zajoka.

»Ti je hudo zanj. Kako pa da ga prodajaš?«  
Fronek zgane rami, tišči obe roki na obraz in nič ne reče.

»Le ne boj se. Pri meji mu bo dobro kakor nikjer. Moja dekla ga bo takoj umila, okoli vrata mu pripnemo jermenček z znamko in spal bo v moji sobi pri peči. Če ne verjameš, pa pridi pogledat. Stanujem na Višini št. 7.«

Gospa gre nekam gor, kjer zvoni tramvaj. Fronek briše solze, rdečo papirnató krono in odhaja počasi domov.

Po cestah in ulicah je polno ljudi, vmes mnogo vojakov, ki so vsi suhi, zamazani in raztrgani. Sem in tja drvi avtomobili, večinoma težki, da se trese cesta in šklepetajo okna po hišah. Pred zaprto mesnico stoji tropa moških in ženskih. V sredi je majhen, suh starček in pri njem policaj. Starček je v obraz rdeč kakor man, majhne vodene oči se mu svetijo in brezzobe čeljusti trepetajo.

»Vso noč sem čakal«, kriči, »od včeraj, od petih popoldne in nič pričakal. Imam ljudi doma, ne pojdem prazen. Dajte mi, ali pa bom od danes naprej tat. goljuf!«

»Molči naj«, meni nekdo »Kaj pa opravi z jezikom?«

»Pst«, miri ženska. »Mož, danes so nekoga ustrelili. Pa ni nič storil, samo govoril je.«

Fronek nadaljuje svojo pot in več ne postuša. Misli nazaj na trg in ne razume, kako nagro se je vse zgodilo. Samo malo časa je prešlo in domov gre sam, pust, zapuščen.

Doma poišče mater in položi na mizo rde-

čo krono. Mati ga pohvali in mu da košček črnega, suhega kruha. Tončka pride k mizi, nekaj časa gleda njegovo roko, ki trga kruh in ga nosi v usta, nato upre svoje čiste nedolžne oči živo vanj, sklence ročice in zaprosi: »Fronek, daj meni samo en košček!«

Fronek ji da skoraj polovico, toda pri tem je še bolj žalosten. Ne more se vzdržati in otresti neke moči, ki ga zgrabi in stisne v prsih, naglo vstane in beži na vrt v tisti svoj kotiček, kamor vedno pogosteje zahaja in kjer preboleva svojo žalost, ki ga česče in česče napada.

Drugi dan je nedelja, za njo ponedeljek, poln skoraj brezuspešnega letanja in iskanja. Naj gre še tako zgodaj, nikamor ne pride več ne prvi ne med prvimi. Zdi se, kakor bi se polovica meščanov preselila na hodnike pred prodajalne ali na hodnike pred pisarne, kjer delijo izkaznice za pičla in neužitna živila. Ti ljudje niso več obrtniki, ne delavci, ne pisarji, to so večni in neutrudni čakalci.

Minilo je zanimanje za vse. Tudi zgražanja ni več. Na postaji ne čaka nihče več ranjencev, nikogar ne zanimajo več skupni grobovi na pokopališču, kjer polagajo v eno jamo po več sto krst; če peljejo vojski obsojenca na strelišče, da ga tam usmrte, se še komaj ozre nekaj ljudi a otroci tečejo za njim, kakor bi korakala pred njimi godba. Lakota, zlo, trpljenje, na vse so se ljudje privadili, in postalo je nezanimivo, negrozno in vsakdanje.

V torek popoldne se odpravi Fronek h gospe, ki je kupila njegovega psička. Gre tja bos, v zaštitih in oguljenih hlačicah, rdeči srajčici in gologlav. Pred vrati pozvoni in kmalu odpre vrata sama gospa, ki se takoj domisli nanj in ga spozna. Gresta po čistem hodniku, ob desni in levi se vrste vrata, v kotih stojijo beli kipi, a stena je polna nekakih velikih črnih podob.

Stopita v sobo. Kako lepo je tukaj! Kolikor se vidi tal, so svetle kakor rjavo zrcalo, drugo je pokrito z debelimi in temnimi preprogami, iz katerih gledajo krvavordeče rože. Nasproti vrat stoji tako veliko zrcalo, da se vidita Fronek in gospa v njem od pete do temena. Na sredi je temnosvetla miza s prelepo izvitimi nogami, a okoli nje naslonjači, temnordeči, tihi in vablilivi. Ob poprečni steni vabi zofa z visokim naslonjalom in ob robu tega naslonjala se vrste divje in domače živali. Ene sede, druge gredo, tretje leže, a vse so kakor žive. Glej, tu za vrati je kuček. Leži na rožnati blazini, bel je in čist kakor papir, veselo majc repek, gleda Fronka, toda vstati se mu ne ljubi. Zdaj po obedu je sit in hoče dremati.

Fronek poklekne k njemu in ga boža. Ves je prevzet od te lepe čiste sobe, katere okna so zastrta z dvojnimi belimi in prosojnimi zavesami, ki branijo prostor pred soparico, prahom in žalostno vsakdanostjo, valečo se zunaj po vročih in od težkih vojnih avtomobilov izjedjenih cestah.

»Vidiš«, pravi gospa, »zdaj si se prepričal, da je kučku dobro.«

»Da«, odgovori tiho Fronek, zasuče se še enkrat počasi po sobi, pogleda sem in pogleda tja in se obrne brez besed proti vratom.

Na hodniku mu da gospa kos belega kruha, kakršnega že davno ni videl. Gleda ga, ne vo, kam bi ga spravil, nazadnje hoče odpeti srajčico.

»Čakaj«, reče gospa, »dam ti papir, da ga zaviješ. Ni treba, da bi vsak videl. Ljudje ne privoščijo.«

Fronek se zahvali in gre domov, kakor bi se vračal iz drugega sveta. Počasi stopa in misli nazaj na tiho, svetlo, čisto sobo, na rdečo rožo, ki jih je videl na preprogah, na veliko zrcalo in na živali, ki se vrste po robu naslonjala. Ves je zanesen, ves zasanjan, ves zamaknjen v kos novega, lepšega življenja, ki ga je ravnokar videl.

Doma so vsi v sobi. Mati sedi za mizo, na kolenih drži Tončko in narekuje Mariji pismo za očeta. Premišlja kako bi rekla zapisati, gleda temno predse, suho lice ji dobiva vedno nove izraze, a Marija piše počasi, veliko in po otroško.

Fronek pripoveduje, kako je pri gospe. Položi na mizo zavojček, odvije papir in razdeli beli kruh na štiri dele. Mati da svoj kos Tončki, ki hlastno grize in se zraven vsa trese.

(Nadaljevanje z 9. strani.)

gariji vloga Vasila Levskega. Sergej Nečajev je zelo vplival na bolgarske emigrante, predvsem pa na Boteva, s svojimi idejami in s svojo odločno voljo za zrušenje obstoječega socialnega reda. Pred zasledovanjem romunske policije je pobegnil v Svico, mnoge emigrante - revolucionarje pa so v januarju 1872 v Galacu zaprli in med njimi je bil tudi Hristo Botev; pripeljali so ga v Fokčansko ječo, kjer je ostal do junija 1872.

Ko je Botev prišel iz ječe, se je odločil, da gre v Bukarešto h Karavelovu. Ta ga je radostno sprejel in mu poveril korekturo lista »Nezavisimost« (Neodvisnost). V tem listu je Botev objavil nekaj svojih pesmi, člankov in feljtonov.

Medtem so Turki po napadu na turško pošto v Arabakonaku ujeli Vasila Levskega in ga obesili v bližini Sofije; smrt najboljšega prijatelja je Boteva globoko prizadelo in pretreslo. Po smrti Vasila Levskega se je začela revolucionarna organizacija razkrajati in list »Neodvisnost« je izgubil svojo dotodanjšo borbenost. Karavelov je predlagal Botevu, naj prevzame uredništvo lista, on pa je to odklonil, ker je bil medtem prevzel učiteljsko mesto na bolgarski gimnaziji v Bukarešti. V oktobru 1874 je »Neodvisnost« prenehala, revolucionarna partija je ostala brez glasila. Botev, ki je bil takrat že član revolucionarnega komiteja, ni mogel tega dolgo prenašati in je že v decembru začel izdajati nov list »Prapor«. V njem je v plameničih člankih nadaljeval idejno tradicijo Rakovskega, Levskega in Karavelova, se vse bolj in bolj odtujeval obči romantični in utopistični konceptiji življenja in se posvetil izključno bolgarskim nacionalnim in socialnim problemom.

Botev je tiskal »Prapor« v Karavelovi tiskarni. Med njima pa je prišlo do sporov, ki so se zaostriili v odkrito sovraštvo. Botev je bil takrat že priznan teoretik partije, Karavelov pa se je — potem ko je zabranil tiskanje »Prapora« v svoji tiskarni in začel izdajati svoj list »Znanje« — javno odvedal revolucionarni ideologiji in

## Hristo Botev - največji bolgarski pesnik - revolucionar

(1848 - 1875)

se s tem popolnoma izoliral od tistih, katere sta on in Levski najprej organizirala; posvetil se je izključno prosvetnemu delu.

Posebno borbeni in polni vere v osvoboditve so bili Botevi, članki v »Praporu« v času vstaje v Hercegovini (v juniju 1874) Uspehi Hercegovcev in vmešavanje Srbije in Črne gore so navdušili Boteva; videl je, da se bliža konec turškega tiranstva.

Istočasno z vstajo v Hercegovini so se zbrali v Bukarešti najodličnejši revolucionarni aktivisti in ustanovili revolucionarni komite. Za predsednika so izvolili Dimitra Cenoviča, za podpredsednika pa Hrista Boteva. Komite je sklenil, da organizira v Bolgariji splošno vstajo.

Bolgarija je bila razdeljena v revolucionarna okrožja: Trnovo, Lovčev in Stara Zagora. Boteva so poslali v Rusijo, da zbere tam denar za oborožitev in pripelje v Romunijo preizkušene vojaške voditelje. Skupina revolucionarjev je bila določena, da zažge Carigrad.

Za dan splošne vstaje je bil izbran 11. september. Zaradi oklevanja trnovskega okrožja pa je vstaja propadla. V tem času so tudi hercegovski uporniki kapitulirali, ker jim Srbija ni dala pričakovane pomoči. Botev, čeprav je zaradi nesoglasja v komiteju postal kot njegov podpredsednik ostavko, ni nehal poudarjati, da bo samo revolucija dala Bolgarom in vsemu Balkanu zaželeno svobodo.

V tistem času so bili pri Botevu njegova mati, žena z enim otrokom in eden njegovih bratov. Za vse je moral skrbeti 27 letni Botev, ki je z ženinim denarjem kupil tiskarno in pisal, prevajal, izdajal knjige in organiziral emigrante. Takrat je izdal tudi knjigo svojih pesmi. Vsa skrb za list »Prapor«, čeprav je bil proglašen za organ komiteja, je ležala na Botevu. Dne 14. septembra 1875 leta je izšla zadnja - 27. številka tega najbolj borbenega, najbolj idejnega in najbolj živega bolgarskega

lista.

Konec leta 1875. so se nekateri Botevi tovariši sestali v Gjurgevu in osnovali Gjurjevski revolucionarni komite, ki je razdelil Bolgarijo v več revolucionarnih okrožij in sklenil, da začne vsesplošna vstaja v Bolgariji 11. maja 1876. Vsi člani komiteja so takoj odšli v domovino, da oživijo revolucionarne komiteje, ki jih je bil organiziral že Vasil Levski in ustanovijo nove. Botev je v začetku stal ob strani, toda kmalu se je znašel sredi občega kipenja, ki je zajelo vso Bolgarijo in emigrante.

Zaradi izdaje ni izbruhnila vstaja 11. maja, kakor je bilo sklenjeno, marveč že 20. aprila. Po sklepu gjurjevskega komiteja bi bilo moralo priti na pomoč bolgarskim upornikom nekaj čet iz Srbije in Romunije, toda ene in druge so v zadnjem trenutku odpovedale.

Botev je bil takrat že dobro posvečen v delo gjurjevskega komiteja. Ko so emigranti izvedeli, da so stari vojvode proti temu, da gre večja četa preko Donave upornikom na pomoč, so izbrali Hrista Boteva za vojvodo. Mladi, ognjevit pesnik svobode in ideolog upora je v času, ko so v Bolgariji tekli potoki krvi in gorele vasi, organiziral svojo četo, da jo pelje preko Donave v domovino.

Nekaj dni pred odhodom je Botev začel izdajati list »Nova Bolgarija« in je v njem dne 5. maja objavil nekak manifest revolucije.

Dne 13. maja 1876. se je Botev poslovil od svoje matere, žene in otroka, ne da bi jim povedal, kam gre. V Gjurgevu je počakal na avstrijski parnik »Radetski«, na katerega se je vkrcal dne 16. maja z 200 tovariši. Vsi so bili preoblečeni v vrtnarje in nosili zaboje, v katerih so bile uniforme in orožje. Dne 17. maja ob uri obeda je nastalo na parniku nepopisno vrvenje. Botev, preoblečen v vojvodo je skočil na palubo, prevzel poveljstvo nad parnikom in zaukazal, naj parnik krene proti bregu. Blizu vasi Kozlodoj so se uporniki izkrcali,

poslednji med njimi Hristo Botev.

Toda že 18. maja so Turki četo obkolili. Četa se je junaško borila, prebila obroč in pregnala Turke čelo v paničen beg, a ker ni bilo od nikoder pomoči in so Turki od vseh strani pritiskali nanjo, je postal njen položaj brezupen. Dne 20. maja (po novem štetju dne 2. junija) proti večeru je Hristo Botev padel v borbi, zadet od turške krogle v čelo. Njegovi zaprepašeni tovariši so izgubili s smrtjo svojega vojvode poslednjo oporo in so se lačni, žejni, raztrgani in izčrpani raztekli po planinah.

Prihodnji dan so Turki v mesto Vraco prinesli glave hajdukov in jih nataknili na kole — med njimi je bila glava Hrista Boteva. Danes se dviga tam spomenik. Vsako leto na dan 2. junija se pri tem spomeniku zbira mladina iz vse Bolgarije, prepeva Botevljeve pesmi in se zaklinka, da bo čuvala njegove ideale za svobodo in bratstvo. Tako je Botev postal simbol, vzor in glasnik napredne bolgarske mladine.

Hristo Botev je genij v pravem in polnem smislu te besede. On je klasična manifestacija stvariteljskih, nacionalnih, socialno revolucionarnih in kulturnih sil in tendenc bolgarskega naroda. Kot pesnik in kot literarni kritik, kot sociolog in filozof, kot žurnalist in kot revolucionar, kot človeška osebnost in kot bolgarski patriot in junak, pomeni Hristo Botev s svojim življenjem in ustvarjanjem najvišje vrhove, do katerih sta se povzpeli bolgarska misel in bolgarsko nacionalno revolucionarno delo pred osvoboditvijo. Botev je genij ne le zato, ker odraža vsestransko in pravilno svojo dobo, marveč tudi zato, ker jo je v marsičem prehitel in na ta način postal most od slavni časov preporoda do današnje demokratične domovinsko-frontovske Bolgarije.

Hristo Botev se javlja kot glasnik, organizator in voditelj sproletariziranih in zrevolucioniranih slo-

jev v dobi pred osvoboditvijo. Razume se, da se v tedanjih prilikah ni mogel razviti v doslednega znanstvenega socialista, v marksista, v dialektičnega materialista, vendar pa ima njegov čeprav utopistični socializem posamezne elemente in genialne slutnje dialektičnega materializma, tako da Botev ni bil samo načelni predstavnik bolgarskega preporoda, marveč tudi učitelj in duhovni vodja poznejših marksistično-socialističnih pokolenj v Bolgariji.

V prvi vrsti pa se javlja Botev kot patriot, toda ne kot šovinist. On je vzor spojitve patriotizma in internacionalizma in dosleden borec proti vsakemu laži-patriotizmu, proti vsakemu veliko-bolgarskemu, veliko-srbskemu ali kateremu koli drugemu šovinizmu. Botev je bil človek in velika slovanska duša.

Vsa poezija Boteva izvira iz njegove socialne in revolucionarne zavesti. Pesnik je poln gneva zaradi socialnih, npravenstvenih in političnih krivic in smatra za prvo človeško dolžnost, da se spremeni duhovna in socialna oblika obstoječe družbe. Vě, da se Bolgarija ne more razvijati kulturno, dokler je v suženjstvu. Zato je njegova pesem borbeno in udarna, propagandna in tendenciozna, a obenem globoka, umetniška, večna. Botev je vzor pesnika, v katerem so kolektivna čustva in ideje organično povezane z najintimnejšimi osebnimi doživljaji, vključno ljubezenskimi. Za poezijo Hrista Boteva je značilna njegova živa, borbeno romantika, ki je pa pri njem povezana z globokim realizmom. Seveda nosita njegova romantika in realizem pečat dobe, v kateri je živel in ki mu zaradi nedovoljnega ekonomičnega razvoja Bolgarije ni dovolila, da se dosledno do kraja razvije kot socialist in socialistični realisti.

Ni zgolj slučaj, da so uporniški bataljoni v času fašističnega suženjstva nosili ime Boteva in Levskega. Desettisoči patriotov so se v borbi proti fašističnim germanskim okupatorjem in proti bolgarskim fašistom navduševali z junaškim likom Hrista Boteva, ki je dal svoje mlado življenje za boljše in lepšo bodočnost svojega naroda in vsega človeštva.

Dr. I. Gruđen

# Najljepši svet

16

»Gospa mama me je poklicala na pogovor«, je rekel in snel čepico. (Njegove besede so dvignile težki pokrov s poslušalcev). »Dober dan. Z očetom sva se že pomenila.«

»Dobrodošli pri nas, izvolite vzeti kruha. Piwo bo takoj tu.«

Kozak si je urezal kos.

»Mlinski kruh je dober.«

Bilanska je razumela. Cel hleb si ponese domov, kaj ne, širokoustneži!

»Le vzemite! Gospod Jaruš pa si je urezal krajček, da vidiš skozi njega prav do Prage.«

»On ne bo gledal tako daleč«, se je zarežal Kozak, ko je videl, da se bliža odločilni trenutek, toda takoj je skrnil zobe pod brki in se delal svetega.

Jaruš je odrinil krajec s hrbtom roke, sedel z obrazom obrnjen v sobo, nagnil za hip glavo, kakor bi hotel udariti s čelom, in izpregovoril:

»In tako sva se odpravila s Kozakom. Jaruš, kmalu boš trideset let star, vojake imaš za seboj, v obrti si izurjen, v Škvorcju te ima vsakdo za svojega, zakaj se ne bi postavil na svoje noge!«

Kozak, ki je hotel dati Jarušu trenutek oddiha, je mislil, da se mora oglasiti:

»To je navihaneč, ne verujte mu! Glavnega ne pove: kako je najel štacuno in kupil vso upravo od Heitlerke skoraj zastoj, da je v tem hujši ko žid in stoji že davno na svojih nogah, a to so. gospoda, noge!«

Tlesknil je mesarja po stegnu in poklicno bletanje je šlo dalje:

»Te stoji trdno ko stebri. Žena se bo imela kam opreti! In prostor za obrt. Zlata jama! Na trgu. Srečo ima, vse mlade gospe so hodile k njemu, lisjaku! Vse po vrsti... Jaruš je fant kakor iz masla, iz elegantne družine, če bi hotel, bi dobil denarja ko peska, pa kaj mu ga je treba? Denar mu raste v rokah. Ne igra, ne pije, ženo bo nosil na rokah, če bo zvitja, si ga ovije okrog prstov. Škvorska dekleta bodo nekoliko užaljena, ker jim pripelje nevesto od zunaj!«

Mlinarica je poslušala to drdranje kakor navico, ki se nje ne tiče.

Jaruš se je dobrohotno smehljaj, stresal z glavo, a ni ugovarjal.

»Kaj pa«, je rekla počasi (in zaposlila nemirne roke s pokrovi, ki jih je brez potrebe dvigala z loncev), »ima li gospod Jaruš nevesto od drugod?«

»Seveda jo imam, gospa mama, in zdaj sem vas prišel prosit za njo.«

»Mene?« je plosknila z rokami mlinarica.

»Prinesla si o pravem času«, se je obrnila k Lenki, ki je prišla kakor nalašč. »napili bomo ženinu... a nevesta?«

Gospa mama se ni upala dvigniti pogleda.

»Glede na to bi vas prosil, gospa mama, če bi se smel poprej dogovoriti z Ano.«

Gospe mami je mamrl nasmeh na ustih. Ni zvenelo kdo ve kako veselo, ko je rekla:

»Le dogovorita se!«

In še nek tanek glas se je izgubil v tresku razbite latvice.

A še preden se je utegnil kdo obrniti za zvokom k Mariji, je že Lenka klečala pri črepinjah.

»Da bi tel« se je mlinarica odmaknila od strahu.

Pristavila je usta tik k Lenkinim ušesom:

»Steči, očeta sem pokličil!«

Polagoma je prišla spet v ravnovesje, šla kakor po naključju mimo Marije in zašepetala:

»Zberi se, Marija. Ničesar ne pokaži. Ulovi

onadva čopasta petelina. Zakolji ju. Pogrnila bom v izbi.«

Mati hčerke, ki se je možila, je imela zdaj v izbi glavno besedo. Rada se je popolnoma posvetila takim prilikam. To so bili trenutki, ko je čutila, da živi.

Uredila je izbo in premestila tja zaročenca, da bi bila sama, zakaj tu sta stala molče in si podala roke kakor preko zida.

Kozak se je rad sukaj v kuhinji, kjer se je kuhalo, cvrlo in peklo in kjer je mogel pokušavati in pokušavanje zalivati, kolikor se mu je zljubilo. V vrvenju okrog štedilnika ni bilo časa za pogovore in taranje. Obed je moral biti danes gotov s tekmovalno naglico.

Opoldne je gospod oče jedel mračen in nejevoljen. Ni mogel pozabiti Jaruša, da je šel preko njegove volje, a se je delal, ko da o tem nič ne ve. Rad bi se bil prepiral pri pogajanju o doti. Jaruša pa ni bilo mogoče spraviti ob dobro voljo. Bil je zadovoljen z vsem, kar mu je gospod oče predlagal, in še se je delal, ko da je naredil dober posel. Njemu je šlo vse v slast, jedel je z užitek vse pripravljene jedi in se rade volje pogajal o podrobnostih ženitovanja. Mlinarica je čutila, da je bilo vse njegovo odlašanje in preudarjanja smotrno izračunano do tega trenutka in da bi brez teh odlašani. Ana ni šla tako lahko z doma. Gospod oče je bil kratkomalo premagan s tem dolgim odlašanjem in se je vdal.

Mlinarici je bilo še bolj všeč, da se je zaveda končala brez vika, in v duhu je na tihem občudovala Jaruša. Poleg hvaležne naklonjenosti, ki jo mati čuti do ženina prve hčerke, je cenila pri njem premetenost kot pristna deželanka.

Po kosilu sta se Ana in mati dali odpeljati v Škvorec, da bi si ogledali obrt. Ana je od blaženosti žmurila oči. Šopirila se je na sedežu s ponosno iztegnjeno glavo. Uživala je zmago. Vedno je bila prepričana, da se bo z njo dobro končalo, in zdaj je samo stresala z rameni kakor konj, ki se zaveda, da je zrasel v vrednosti.

Kozaka je pot zapeljala v gostilno Mlinar je izginil v svoj brlog.

Februarski snežni metež je pomračil nebo. Kalna, narasla voda v strugi je šumela. Megle so se plazile ob zidu in mokre senec so tako rekoč gledale skozi okna. V tišini, ki je nastala, ko so vsi odšli, je bilo Lenki na peči zelo prijetno pri branju, zdaj pa ji je gosta tema pokrila črke z neprozorno roko. Zaprla je knjigo in sanjala. Sanjala je, da se vozi na beli ladji po širnem morju, iz valov poskakujejo zelene ribe, a v ogromni iskreči se polobli nebesnega oboka nad njo letajo srebrne ptice. Toplo je, tiho, ladja hitreje pluje in obljubljen dežela se bliža. Kdo pa je to, ki stoka pod krovom, čigave solze izžigajo črne brazde v belih ladjinih bokih?

Dvignila je glavo.

Krčevito in dušeče ihtenje je prihajalo do nje.

Tiho je zdrknila s peči. Kdo je to?

Ah, saj tu ni morje, pač pa sedi na klopi Marija, glavo opira na lakte, a njeno drobno telesce se stresa od pritajenega ihtenja. Potem pa vzdihuje, dolgo, dolgo... kakor da bo dušo izdihnila, vzdih pa se konča s tankim otroškim jokom, ko se glava dvigne, da bi se napila zraku, nato pa zopet težko klone kakor ovel cvet.

Konček rute ji je padel po hrbtu. Bila je sključena kakor kup nesreče. Le strune mišic so se napejale na suhem tilniku a zategnjeni volzel kite je smešno popustil, konček las je izpadel. Lenka je videla, kako se v tem krhkem til-

niku zbira vsa Marijina bolešt. Vsa soba se še tresse od udarcev, ki so padli po njej, kakor takrat, ko jo je oče tepel po golem telesu.

»Marija! S čim so te tako užalili?« je kriknila Lenka, ki je bila sama težko zadeta spričo vsega gorja, katerega je slutila.

Sedla je poleg in jo poljubljala po tilniku, ki se ji je zdel, da je središče njene bolečine. Poljubljanje na rano prinaša olajšanje.

Marija je takoj prenehala ihteti, osupla, in se vzravnila skoraj neprijazno.

»Ti si tu?«

»Kdo je kriv, Marija? Ona? Ali... tisti... tisti moški? Morda oče? Oče, kaj?«

»Nihče. Jaz sama. In še jočem nad seboj. Nimam za kaj jokati«, je rekla skrušeno.

»Oče je kriv, kaj? Neče te pustiti? Hudobni, hudobni, očka, očka, oh če bi ga mogla!« je planilo iz nje sovraštvo.

»Bog obvaruj, Lenka, kaj govoriš? Nihče ni ničesar kriv. Jaz sama sem si v grešnem napuhu domišljala nemogoče stvari. Nikomur ne pravi, da sem jokala. Premagalo me je. Mislila sem, da tu nikogar ni. Zdaj že ne jočem več.«

Vstala je ter si zavezala ruto skrbno in trdno.

Lenka je molče gledala na njene tanke ustnice. Pričakovala je nadaljnjega pojasnila.

Marija je zardela.

»Nihče ni kriv. Ničesar mi niso obljubili, tudi on ne. Samo enkrat je plesal z mano. Slabo sem plesala.« (Kotički ust so se razširili v šlast smeh.) »Za mesarjevo ženo bi bila presuha.«

To je rekla, da bi se Lenka zasmejala, toda deklca je prav pri tem stavku bridko zajokala.

»Marija, draga Marija, tako te imam rada zato, ker trpiš!«

Dve srčeci, štiri oči so si bile v tem trenutku zelo blizu, tako blizu kakor nihče iz vsega rodu Bilanskih.

Ko je Jaruš pripeljal nevesto in mater nazaj, se jim je zdej mlin zapuščen in v meglo zaklet. Luč je komaj prodirala temo. Mlinarica se je razveselila tople kuhinje, sedla na stolček poleg peči in se razživela spričo tako obilnih vtisov tega dne.

Na to je čakal mladi par. Jaruš je stal že poleg voza, ko se je Ana zmuznila za njim. Črna tema jo je sprejela z dvema moškima rokama. Ni se branila. Pripognila je glavo kakor cvetica, ki je obtežena z roso. In sta se burno poljubila.

Vprežena konja sta cepetala na ulici. Mala svetilka je risala mavričen krog v temo. Izognila sta se mu. V vratih sta obstala. Nista se mogla ločiti. Neukročena življenjska sila ju je vedno znova vrgla v objem. Dotikala sta se svojih obrazov, ramen, božala sta se po laseh. In ko sta se odločila in se vzklonila, da bi se razšla, sta se opotekala v sladki omotici.

»Zbogom, zbogom. Pojdi že vendar!« ga je rahlo odpravila.

Vračal pa se je spet, nenasličen in razdražen od njene navidezne prijenljivosti, od zaupne vdanosti mladega telesa, ki je obetalo in vabilo, a se vselej umaknilo v deviško nedotakljivost.

Naposled se je odločil. Vendar pa ni skočil na voz, da bi na mah odrezal. Stopal je poleg voza, tako da je ločitev dalje trajala. Ko sta konja hitreje stopila, je rekel:

»Na svidenje, Anica!« in zataknil cigaro za uho.

# Film

## Obveščevalec

Film «Obveščevalec» se začne z zasleditvijo obveščalca lom Kunom in si hitro pridoma k ljubljenski dekle. Toda srečanje je kratko. Fedotov dobi novo, zelo zamotano in nevarno nalogo. Zbrati mora podatke o SS-generalu von Rommelsburgu. To je načelnik obveščevalne službe Hitlerjevega glavnega štaba. Fedotov se spusti s padalom v vzhodni Prusiji in se poda v boj z močnim in nevarnim nasprotnikom, izkušenim protivohunom von Rommelsburgom. Preobleče se v trgovca Heinricha Ekkerta. Fedotov, sedaj Ekkert, preskrbljen s pismi in priporočili, osnuje trgovsko podjetje. Preko mlade ilegalke, manikerke Tereze vzdržuje zveze z Moskvo. Glavni štab je premeščen v Vinnico, zato Fedotov odpušča tja kot intendantski oficir. Ker general Rommelsburg ve, da bo štab privlekel posebno pozornost obveščevalcev in partizanov, vtihoči provokatorje v ilegalno organizacijo, da bi jo odkril in ujet njene člane.

Ko se Fedotov pojavi v Vinnici, vlada tam teror. Ilegalna organizacija je odkrita in tako nima možnosti vzdrževati zveze z Moskvo. Fedotov v uniformi nemškega oficirja, izve o prihodu nemškega generalnega inšpektorja Kuna, katerega

zasleduje. Seznani se z generalom Kunom in si hitro pridoma k ljubljenski dekle. Toda srečanje je kratko. Fedotov dobi novo, zelo zamotano in nevarno nalogo, se Fedotov odloči za tvegan poskus. Ostane pri Kunu in ga pod grožnjo ustrelitve prisili poslušati njegove ukaze in iti z njim. Z neverjetno smelostjo, s spoštovanjem puščajoč generala predse, gre Fedotov mimo adjutantov in straže, spremljajoč generala k avtomobilu, v katerem sedi za volanom ilegalce Astahov, preoblečen v nemškega vojaka. — Ko pride v zvezo z partizanskim odredom, vzpostavi Fedotov zvezo s predstavljanimi v Moskvi. Pošljejo mu letalo, katero ga skupaj s Kunom pripelje v Moskvo. Namesto načrtov je pripeljal sovjetskemu poveljstvu — tvorca načrtu.

Rommelsburg je izgubil bitko. Film «Obveščevalec» prikazuje herojsko delo sovjetskega, ki v letih domovinske vojne zmaga v nevarni borbi s fašistično protišpijonažo. Film pripoveduje o ljudeh, katerih podvig in domoljubje so občudovanja in posnemanja vredni. Nevarno delo obveščevalca je vedno tesno povezano z vojaško tajnostjo, zato tudi ostanejo neznana slavna imena in nesmrtna dejanja obveščevalcev.

Junak filma major Fedotov se spusti z letala globoko v sovražno zaledje: četudi je ostal sam, brez zveze, vendar zmaga v nevarnem boju s spretno postavljeno fašistično vohunsko organizacijo. Kje dobi moč? V samem sebi, v svoji ljubezni do sovjetske domovine in zavesti, da se bori za svobodo in srečo svojega naroda proti zločinskim agentom fašistične špijonaže. Kakšna čustva vodijo fašistične agente? Castihlepje, pohlep po denarju, želja po oblasti, položajih in odlikovanjih, topa zagledanost v svoje «arijsko poreklo», mržnja proti ostalim narodom, strah pred smrtjo, medsebojno nezaupanje in stremušstvo.

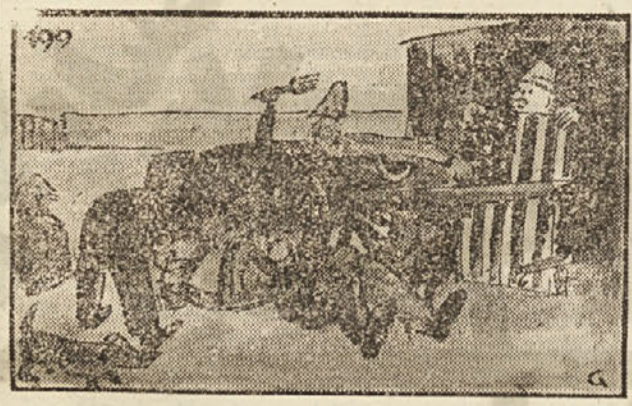
Ravno zato Fedotov zmaga, ker so te mračne strasti tuje sovjetskemu človeku. O tem resnicoljubno in prepričljivo govori ta film.

Tvorci tega filma so podrobno preučili zanimivi material resničnih vojnih dogodkov. Pravilno so spoznali in v svojem delu prikazali ideje sovjetskega domoljublja, katere so vzpodbujale sovjetske borce na herojska dejanja.

# TORTILJSKOL predmestje

JOHN STEINBECK

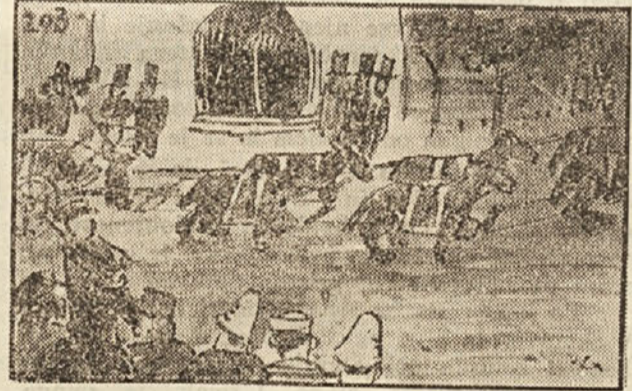
Ilustrira B. GROM



199. Dannyjevi tovariši so bili žalostni, toda vendar vznemirjeni, ker jim je vlada obljubila vojaški pogreb — Danny je bil prvi rezervni vojak, ki je umrl v Tortiljskem predmestju. Prepleskali so podstavek za top, potegnili iz skladišča novo zastavo. — 200. Pogreb je bil napovedan za petek zjutraj. Žene in otroci so ves dan prinašali rože za Dannyjev pogreb. Na Dannyjevi slavnosti so si ljudje zamazali obleke, zato so si jih zdaj dva dni krtačili, prali in likali.



201. Na večer drugega dne so se Dannyjevi prijatelji zaskrbljeno posvetovali, kaj naj oblečejo za pogreb. Če bi bil umrl kdo drugi, bi si lahko obleke izposodili, toda zdaj so se nameravali udeležiti pogreba vsi Montereyci. Obupani so bili in kleli svojo usodo. 202. Zagledali so sicer na sosednem dvorišču Galveza, ki se je bahal z novo obleko. Toda nobene pametne rešitve niso mogli najti. Vso noč so tavalj po mestu. Naslednjega dne je bil krasen dan — kot nalašč. Tovariši so sedeli doma in žalostno zrlj na prazno Dannyjevo posteljo, nobeden je ni hotel zasesti. Nato so sedli na prag in se začeli pogovarjati o umrlem prijatelju.



203. Ko se je pričela služba božja so šli samo do cerkvenih vrat. Poslušali so orgle in pogrebne pesmi — gledali so, kako je prihajala konjenica, godba s pregrnjenimi bobni, četa vojakov, pogrebni voz s tremi pari konj. Občudovali so razkošen pogreb in ponosne, lepo oblečene pogrebce. 204. Prijatelji so se ob tolikem blešku ponižali in sram jih je bilo. Nekaj časa so hodili ob vozu po pločniku, kmalu pa so izginili drug za drugim, zatekli so se med gosto grmičevje ob pokopališču, da bi jih nihče ne videl. Zvečer so sedeli doma, pili in se razgovarjali o Dannyju. Pilon si je zažgal cigaro in vrgel žveplenko slučajno na nek star časopis. Začelo je goreti. Tovariši so se spogledali in nihče ni šel gasiti. Hiša, sveti simbol prijateljstva, je zgorela in tako je bila pretrgana vez, ki jih je družila. Še nekaj časa so prijatelji stali ob pogorišču, nato so drug drugega pogledali in se začeli počasi oddaljevati vsak po svoji poti.

K O N E C

### III. Mednarodni filmski festival na Češkoslovaškem

Kakor je bilo uradno javljeno iz Pariza, je mednarodni filmski festival v Cannesu, ki je bil velikega mednarodnega slovesa in pomena preložen na prihodnjo pomlad. S tem je zelo pridobil III. mednarodni filmski festival, ki bo v zapadno-češkem zdravilišču Marianske Lazne od 17. julija do 2. avgusta. Češkoslovaški filmski festival in beneški Biennale bosta letos največja konkurenta. Odbor III. mednarodnega filmskega festivala v Marianskih Laznih je prejel do danes obvezno prijavnico od naslednjih držav: Sovjetske zveze, Poljske, Jugoslavije, Bolgarije, Madžarske, Velike Britanije, ZDA, Francije, Belgije, Svice, Meksika in Izraela. Med prvimi akti nove države Izrael je bila telegrafna obljuba, da se bo udeležila češkoslovaškega filmskega festivala s svojimi kulturnimi in dokumentarnimi filmi.

# RADIO

**SPORED VAŽNEJSIH ODDAJ RADIA TRS II (Val. dolžina 203,6)**  
 od 20. VI. do 26. VI. 1948.  
 Slovenska poročila vsak ob 7.45, 12.45, 19.45, in 23.15  
 Nedejja: 9.30 Kmetijska oddaja; 13.00 Glasba po željah; 14.15 Batistuta Slavica in vaški kvintet izvajajo slovenske narodne pesmi; 17.30 To kar vsakdo rad posluša; 18.15 Iz opernega sveta; 20.00 Beethoven koncert za violino in orkester v D duru; 21.00 Pester večer (Clani SNG).  
 Ponedeljek: 12.10 Češke in ruske narodne pesmi; 18.45 Pevski koncert Dušana Pertota; 19.00 Slovenščina za Slovence; 20.10 Na saksofon igra Srečko Dražil; 21.00 Opera.  
 Torek: 12.10 Smetana: Odlomki iz simfoničnega ciklusa «Moja domovina»; 18.15 Beethoven: Kvartet v d molu; 18.45 Koroške pesmi; 20.00 Arlje in dueti iz oper; 21.00 Igra (Clani SNG); 22.00 Simfonična glasba.

Sreda: 12.10 Slovenske narodne pesmi; 13.00 Glasba po željah; 18.15 Skladbe iz mlajših let velikih mojstrov; 20.00 Komorni zbor, dirigent Vrabec Ubald; 20.45 Simfonična glasba; 22.30 Zabavni orkester.  
 Četrtek: 12.10 Pesmi in plesi jugoslovanskih narodov; 13.00 Operne uverture in fantazije; 18.00 Zenska ura; 19.00 Slovenščina za Slovence; 19.15 Pevski koncert Milice Polajnar in Vekoslava; 21.00 Igra 22.00 Prenos koncerta «Slovenske filharmonije».  
 Petek: 12.10 Priljubljene melodije slovanskih narodov; 13.00 Glasba po željah; 20.00 Klavirski koncert Dr. Demšarja Gajmirja; 21.00 Opera glasba; 22.00 Blaž Arnič: Godalni kvartet-izvaja ljubljanski godalni kvartet.  
 Sobota: 13.00 Slovanski pevski zbori; 13.40 Partizanske pesmi; 20.10 Pevski koncert Vuge Justine; 21.30 Pojejo «Fantje na vasi».

# ŠAH



Prinašamo zanimiv problem, ki je sicer na oko lahek, bo pa marsikateremu reševalcu delal težave. Postavljen je zelo enostavno: Beli: Kf5, a7, b7, f6, (4 figure). Crni: Kf7 (1 figura). Beli je na potezi in izšli mat v 3 potezah. Pri reševanju mora beli paziti, da ne nastane pat. N.p.r. 1. a7-a8D ali 1. b7-b8D. V obeh primerih je črni pat. Isto dobimo, če napravi beli namesto dame stolp. V prvi potezi mora torej beli napraviti lovca ali skakača in šele v drugi potezi damo. Poskusimo s skakačem: 1. b7-b8S, Kf7, Kf7-f8, 2. a7-a8D, Ke8-d8 (ali d7) Mata ni. Crni lahko vleče s kraljem na g8. Istotako ni mata. Z lovcom tudi ne gre: 1. b7-b8L, Kf7-e8, 2. a7-a8D, K poljubno. Mata ni. Edina ideja, ki še ostane je, da vleče v prvi potezi skakača ali lovca na a8, na b8 pa damo allostop. S tem je pat zopet preprečen in očitno se rešitev skriva v tej smeri. 1. a7-a8S, Kf7-f8, 2. b7-b8D, Kf8-f7. Mata zopet ni. S skakačem torej ne gre. Z lovcom pa dobimo rešitev tega problema: 1. a7-a8L, Kf7-f8, 2. b7-b8D+, Kf7-f7, 3. La8-d5 mat! V tej varianti zadostuje tudi še stolp. Crni kralj

pa ima še drugo možnost. 1. a7-a8L, 2. Kf5-g6!, Kg8 poljubno, 3. b7-b8T ali D mat. Isto sliko dobimo, če gre kralj na e8. 1. a7-a8L, Kf7-e8, 2. Kf5-e6, Ke8-d8, 3. b7-b8D mat. Tu pa moramo napraviti damo, ker drugače kralj uide. Reševanje problema, študij in pa končnic je šahistu v največje veselje. Zato pa bomo tudi v naslednjih številkah prinašali zanimivosti iz tega dela šahovske igre, seveda v početku lažje primere potem pa težje in bolj zamotane.

Ing. Sikošek Boris.

### Turnir v Karlovih Varih

Na turnirju v Karlovih Varih Pirc in Vidmar ml. dobro zastopata Jugoslavijo Tako je Vidmar ml. do petega kola nabral že štiri točke. Po prvih dveh remijih (s Čehom Foltysom in Poljakom Gawlikoskim) je dosegel tri zaporedne zmage (Meller, Price in celo Barca!). Pirc v drugem kolu ni mogel vzdržati proti Foltysu, a je poleg remija z Janovskim, prvakom Kanade, dosegel tudi tri zmage (Gawlikowski, Meller, Prince). S tem je pa zaključena šele približno tretjina turnirja.

### Rjuminov spominski turnir

V Moskvi igrajo turnir v spomin velikega sovjetskega šahista Rjumin je v svoji šahovski karieri dosegel krasne uspehe. Med drugimi Rjumin e v svoji šahovski karieri dosegel krasne uspehe. Med drugim je premagal tudi dr. Euweja in Capablanca.

# SPORT

## PRED ODLOČILNIM UDARCEM

Moštva, ki igrajo za prvenstvo Tržaškega ozemlja, niso še vsa odigrala enakega števila tekem. Tako imajo nekatera za seboj že 29 srečanj — med temi sta vodeča Skedenj in Dreher — Miljčani so jih pa odpravili šele 27; osem moštev pa mora odigrati še po dve tekmi. V nedeljo so bile samo tri tekme. Med temi je bila važna tekma med Auroro in Izolo; gre za to, katero od teh dveh istrskih moštev bo doseglo višje mesto na lestvici. Po zmagi Aurore (1:0) je Izola zaostala za eno točko. Teoretično se lahko poseže vmes Piran. Ponziana je z 2:0 še krepkeje zabila Montebello na zadnje mesto. Tekma med «enakima», Pristaniščniki in Costalungo, (obadva sta imela 25 točk), je končala s 5:3 v korist prvega. Pristaniščniki so si vsekakor lepo popravili pozicijo na lestvici.

### ROMA : TRIESTINA 1 : 3

Kar Triestini ne uspe doma, ko navadno zmaguje z 1:0, to ji je uspe-

lo v Rimu. Roma, ki je v nevarni coni in teoretično se lahko izpade iz prve lige, je dopustila, da so jo Tržačani premagali in celo z visokim rezultatom 3:1. Z enakim rezultatom je tudi gostujoči Lucchese premagal Vicenzo, katere usoda je že zapečaten. Torino je v Genovi sicer zmagal (2:1), a po tekmi je morala policija uporabiti solzilne bombe, da je pred izhodi razgnala množico, ki je hotela napasti avtobus, v katerem so se peljali Torinci. Modena pa je z 1:0 upognila močnega nasprotnika Pro Patria. Tri tekme so končale neodločeno in sicer Bologna-Bari 0:0, Alessandria-Lazio 2:2, Livorno-Sampdoria 1:1, Atalanta, Juventus in Milan so pa z 1:0, 2:0 in 3:0 premagali Fiorentino, Salernitano in Napoli. Inter ni igral. — Kot gotov član prve lige za prihodnje leto se javlja Padova, ki v svoji skupini sigurno vodi.

## Priloge jugoslovanskih fizikulturikov ZA VSESOKOLSKI ZLET V PRAGI

Z vsa resnostjo se jugoslovanski fizikulturiki pripravljajo za svoj nastop na Vsesokolskem zletu v Pragi. Po marljivih vajah vse leto so odbrali 3400 najboljših fizikulturikov. Vsi ti so se zbrali v Ljubljani, kjer se že drugi teden skupno vežbajo. 3000 od teh jih pojde v Prago.

Jasno je, da je treba za toliko množino ljudi tudi organizacijsko vse dobro pripraviti. Telovadci stanujejo v dveh gimnazijah in imajo točno predpisan dnevni red. Njih delovni dan ni izpolnjen samo s fizikturnimi vajami, temveč se tudi do podrobnosti spoznavajo s češkoslovaško državo. Pri posebnih predavanjih se seznanjajo z zgodovino in zemljepisom Češkoslovaške, z njenim političnim, kulturnim, gospodarskim in splošnim položajem. Dobivajo pa tudi osnove češkega jezika razen na predavanjih tudi v posebnem «Biltenu fizikturnih brigad». Veliko vlogo v izobraževanju fizikulturikov ima posebna radijska postaja, ki oddaja svoj program večkrat dnevno. Med vsemi tekmovalci, ki so razdeljeni na brigade, vlada pravi tekmovalni duh. Ko tekmujejo, ne gre le za čast in prestiž te ali one brigade, temveč za čast vsega kraja, odkoder je brigada. Tekmujejo v učenju vaj, pa v tem, katera brigada bo prva in najboljše napravila zbor, skrbela za red in čistočo v svojih prostorih

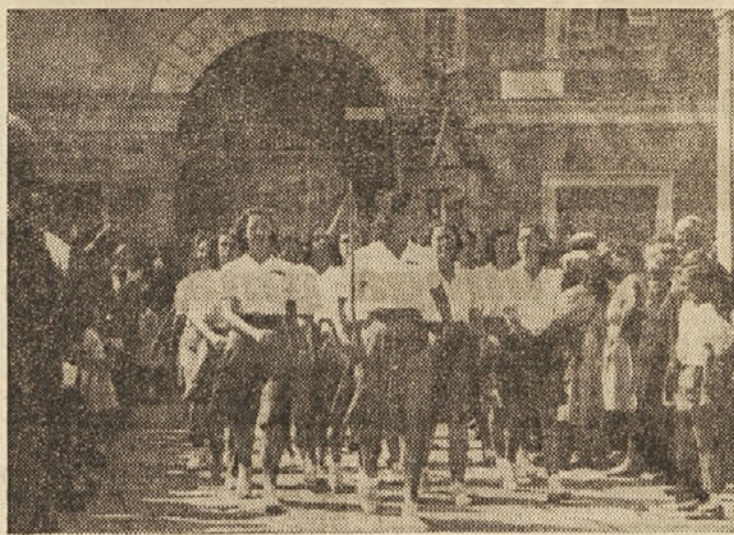
### Davisov pokal

V četrtfinale evropske cone v tekmovalstvu za Davisov pokal so se blazirale CSR, Švedska, Anglija in Italija, ki so premagale Belgijo, Madžarsko, Nizozemsko in Dansko. Ako bi bilo to tekmovalstvo smotrnejše urejeno, bi se ne zgodilo, da sta še v tem kolu igrali Anglija in Nizozemska, ko nista več igrali n. pr. Jugoslavija in Francija, ki bi gotovo premagali prvo in drugo. Tako bo igrala še naprej Anglija, medtem ko je že izpadla močna Madžarska, kar je majhno presenečenje. Preseneča tudi tesna zmaga CSR. Cernik, ki se očitno še ni popravil po bolezni, je namreč obe igre izgubil.

Američan Parker je gostoval v Pragi, kjer ga je Drobny v igri, ki je trajala tri ure, v petih setih premagal s 6:3, 5:7, 3:6, 6:3.

### Zmaga Jugoslovanov v Bruslju

Končal se je drugi mednarodni teniški turnir v Bruslju, ki je prinesel lep uspeh jugoslovanskim tekmovalcem. Tako sta prišla v finale Mitič in Palada; zmagal je Mitič. Tudi v igri dvojic je zmagal jugoslovanski par in v mešanih parih je zmagal Mitič z neko Belgijko.



### Športni praznik v Miljah

V nedeljo so prispele v Milje velike množice, da prisostvujejo športni in ljudski manifestaciji. Dopoldne je bila kolesarska dirka, takoj nato pa športna parada po miljskih ulicah. Na čelu spreveda je bilo 15 motociklistov krožka «Aquila». Sledila je godba krožka «Krevatina», nato tržaške zastave, potem telovadci, kolesarji, planinci in sploh vsakovrstni športniki. Se dopoldne so nastopili telovadci, popoldne pa je bila velika ljudska zabava. Proti večeru je še govoril tov. Gasparini, ki je poudaril, kako ta prireditev ponovno dokazuje voljo našega ljudstva, da v bratstvu in enotnosti nadaljuje borbo za svoje pravice.



### Uspeh jugoslovanskih lahkoatletov v CSR

Beograjski lahkoatleti so po nastopu v Pragi nastopili v Mladi Boleslavi. V teku na 3000 m so nastopili Cevona in Dolenski za CSR in Segedin ter Stefanovič za Jugoslavijo. Izven konkurence pa je startal tudi Emil Zatopek, ki je zmagal z najboljšim letošnjim svetovnim časom 8:14.4. V konkurenci je bil prvi Cevona z 8:32.8, drugi Segedin z 8:51.4 tretji Stefanovič z 8:55.4 ter četrti Dolenski z 9:04.2. Proti reprezentanci severne Češke so Beograjčani zmagali s 74:63 točkami.

se uspešnejše pa je bilo tekmovalstvo v Zlinu, kjer je zopet nastopil na 3000 m Zatopek in pretekel to progo v 8:07.3. Jugoslovan Stefanovič pa v času novega jugoslovanskega rekorda 8:45.4; tudi čas Mihaliča 8:46 je boljši od prejšnjega rekorda. Nov rekord je postavil tudi Sabolovič z 49.3, Račić pa je dosegel 49.9. V švedski štafeti so Beograjčani postavili nov jugoslovanski rekord z 1:59.3. Kroglo je Jevtović vrgel 13.84 m, disk Zerjal 48.31, kladivo Gubijan 54.10, Lenert je skočil 6.82.

V Zagrebu so ob priliki fizikturnega dne FLR Hrvatske tekmovalci dosegli nekatere dobre rezultate: 400 m: Bulič 50.7; daljina (ženske): Koledin 5.39 in Sumak 5.17; 100 m (ženske) Butja 12.8 (izenačen jugoslovanski rekord); kopje: Urbič 61.98.

### Kdo pojde na olimpiado...

Cim bolj se bližamo dnevom londonskih olimpijskih iger, tem bolj nas zanimajo uspehi posameznih držav in to pred vsem v lahki atletiki, saj predstavljajo lahkoatletске tekme osnovo olimpijskih iger. Ko navajamo razne rezultate, ki so jih dosegli tekmovalci tu ali tam po svetu, je prav če se seznanimo z normami za olimpijske kandidate. Tako mora, kdor naj bo «goden» za olimpiado, doseči vsaj enega od teh le rezultatov:

100 m	10.8
200 m	22.2
400 m	50.0
800 m	1:56
1500 m	4:00
5000 m	15:10
10000 m	32:00
110 m zapreke	15.2
400 m zapreke	55.0
višina	188
daljina	710
troskok	14.30
palica	390
krogla	14.50
disk	46.00
kopje	63.00
kladivo	48.00
desetboj	6.200
Zenske pa morajo doseči:	
100 m	12.8
200 m	26.7
80 m zapreke	12.6
višina	150
daljina	520
disk	37.00
kopje	37.00
krogla	12.00

### Lahkoatletsko prvenstvo Italije

Sobotno in nedeljsko tekmovalstvo najboljših moštev je dalo v Milanu nekatere prav dobre rezultate. Navajamo nekaj najboljših rezultatov; (navedli bomo imenoma samo prvega tekmovalca, sicer pa še samo rezultate, ako so pomembni): 400 m zapreke: Missoni 53.6; 2:53.9; 3:54.4; 200 m: Siddi in Santon 22.1; 2:22.3; 3:22.5; 800 m: Fracassi 1:54.1; 2:1:55.3; 3:1:57.1; 4:1:57.3; 5:1:58.5; 6:1:59.5; 5000 m: Nocco 15:09; 2:15:23.8; kladivo: Taddia 52.60 (nov italijanski rekord); 2:49.11; 3:49.04; palica: Romeo 4 m; 2:380; kopje: Matteucci 63.58; 2:61.29; 3:60.82; daljina: Toso 6.80; dvanajsti je skočil 6.14; 4x400 m: Brescia 3:20.8; troskok: Casarotti 14.39; 2:13.74; 3:13.60; 110 m zapreke: Albanese 15.1; 2:15.5; disk: Tosi 51.32; Consolini 50.52; 400 m: Paterlini 48.6; 2:49; 3:49.2; 4:49.3; 5:49.8; 100 m: Siddi 10.8; 2. in 3.-11.1 višina: Bernes 185; trije 180; 1500 m: Nocco 4:2.2; 2:4:3.4. 10.000 m: Beviacqua 32.4.2; krogla: Profeti 14.14; 2:13.69; 4x100 m: U. Milanese 41.6 (izenačen italijanski rekord).

## ZA BISTRE GLAVE

### ZNAMENJE

(Besede A. Aškerc)

		1	2	3						
		4	1	5	6	7				
	5	8	1	9	10	11	10			
4	3	12	9	13	4	14	6	4		
14	3	5	15	14	9	14	2	16		
2	17	13	5	7	5	1	18	4		
13	6	5	19	5	18	4	12	19		
15	2	12	19	15	11	18	13	11		
3	20	5	21	1	2	7	5	3	13	2
8	6	5	13	17	13	5	19	15	2	12
7	4	13	14	5	3	9	20	1	4	13

Ključ:

- 19-4-15-6-5-16-1-14-2 tržaški predkraj,
- 5-8-2-3 število,
- 7-15-4-21-5-10-11-13 moško ime,
- 20-1-14-9-17-4 telesni organ,
- 18-2-1-2-12-5 kovina.

### Pregovor

podoba, Perzija, načelnik, kartoteka, strojepisje, Moldavija, čebela.

Iz vsake besede vzemi tri zaporedne črke!

### Dve posetnici

Iva Cek - Stojan

Tanja Kisovec

Ugotovi rojstni kraj teh dveh rojakinj!

### Rešitev ugank št. 68 - 69

KRIZANKA: Vodoravno: 1. sonet — rokav, 2. sirak — lonec, 3. log — bos — RKS, 4. lov — torta — ana, 5. Sedan — ovira; 6. laz — avs, 7. Dahau — flota, 8. leš — solza — RLO, 9. RKS — DES — sil, 10. Aneta — metan, 11. arena — Sinaj.

Navpično: A. Silos — Derna, B. Kosovel — Aškerc, C. nag — dah — ste, D. Lek — Taras — Ana, E. Bon — vod, F. por — les, G. STO — FSZ, H. pol — Avala — miš, I. kov — Ivo — sen, J. Cankar — Stritar, K. vesna — altej.

Sifrirana anekdota: Filip Makedonski je poročal Lakedemoncem: «Ko-

pridem k vam, vam požgem strehe nad glavami. Lakedemonci so mu odgovorili le z besedico: «Ko...».

Krizanka: Vodoravno: 1. Opatija, rok; 2. do, ide, kača; 3. osa, kosem; 4. Una, most; 5. ura, leča, li; 6. vi, pesa, sok; 7. veto, riž; 8. dleto, san; 9. Nada, bok, če; 10. Ida, nič, mak; 11. ko, Čičarija.

### Imena izžrebancev za dve številki

I. Medica Fioreta, Kostanjevo 18, Koper; Race Sergej, ul. Costalunga 53, Trst.

II. Sik Darko, Dekani, Cepki 4; Durja Elka, Postojna.

III. Uršič Josip, ul. Molino a vento 152, Trst; Cuderman Ognjeslav, Tupaliče, p. Preddvor.

### Reševalcem

Ker nas nekateri reševalci vprašujejo, kako da še niso prejeli knjig jim sporočamo, da smo večji skupni določili za nagrado naročeno za šest, tri ali dva meseca, in sicer od I.VI. naprej. Drugi izžrebanci bodo prejeli list od -VII. Obenem vam sporočamo, da pošiljajte vse prispevke na naslov: Ljudski tednik, Via Montecchi 6, Trst.

### Kupon št. 72

za nagradno tekmovalstvo Ljudskega tednika

Odgovorni urednik

Jože Koren

Tržaški tiskovni zavod



## Le vkup, le vkup, uboga gmajna...

Stopil sem v bar. Pri mizi je sedel Alfonso Pistacchi, prava «zlata duša», kakor jo najdeš samo v knjigah: Dobrodušen, prijazen, uslužen, vedno vever. Le eno napako ima: Ni dostopen dejstvu, da je človek lahko veren, tudi če ni demokristjan. Ker pa svojega mnenja nikomur ne vsiljuje, se rad pogovarjam z njim. Pravičen je in večkrat pové kako res zanimivo.

V roki je imel svinčnik in na kos papirja je beležil številke.

— Kaj pa računaš, Alfonso? Gotovo se ti ne ujema tvoj mesečni proračun?

— Za mesečni proračun je danes potrebna višja matematika in te jaz ne zmorem. Pač pa se bavim s tržaškimi podpisami.

— Ali hočeš s tem reči, da je za tržaške podpise dovolj «nižja» matematika?

Saj sem rekel, da je Alfonso pošten. Nasmehnil se je in dejal:

— Ne samo «nižja», ampak tudi matematika na podlagi stavka dvakrat dva je pet. Tistih 195.439 podpisov, poslanih v Rim, spada v to poslednjo vrsto. Podpisi za patra Lombardija so pa «nižja» matematika: Malo jih je, samo 7.204. po večini ženske in salezijanci. Podpisovanje za patra Lombardija je bilo zamišljeno kot nekak šentjakovski plebiscit. Pogoreli smo. Območje Sv. Jakoba šteje nad 50.000 duš; naš «plebiscit» torej dokazuje, da je ogromna večina šentjakobčanov proti pridigarški reklami patra Lombardija.

— Rad bi te potolažil, dragi Alfonso. Toda razumel boš, da pri vsej dobri volji ne najdem besed. Naj ti bo v zadoščenje moje veselje, da enkrat o teh famoznih podpisih slišim pošteno, trezno besedo iz tabora, ki ni moj.

— O, meni ni treba tolažbe. Prišla mi bo kmalu z novimi podpisi. To boš zidal. Na milijone jih bomo steli.

— Zdaj pa postajam radoveden. Ali mi lahko poveš kako podrobnost?

— Zakaj ne? Geslo teh podpisov je: Poševni stolp v Pisi.

— Oprosti mojo nepoučenost. Moraš biti bolj razločen.

— Torej nisi še slišal o tem? Poslali bomo na vlado in na Vatikan vseobčo narodno zahtevo, naj nemudoma ukrenejo potrebno, da se višeci stolp v Pisi zravna in postavi navpik. Milijoni bodo podpisali. Vsaj tistih 12 milijonov, ki so glasovali za De Gasperija, in morda še več.

— Alfonso, ti se šališ. To bi bila blaznost. Pisanski stolp je vendar samo zaradi tega splošno znana svetovna znamenitost, ker je viseč.

— To je res, ampak ni pomoči. Stolp mora navpik. Pri stvari je namreč velik «hakelec», ki ga mo-

ramo odpraviti, tudi če gre svetovna slava rakom zvižgat.

Kaj pa?  
S turobnim, tragičnim glasom je Alfonso vzdihnil:

— Pisanski stolp visi — na levo. DODO

## Fides italica in fides balcanica

(Komedijska v 3 dejanjih)

I. dejanje.

(Dvorana v zunanjem ministruvstvu v Rimu. Levo pri mizi tajnik, ki piše. Desno pri vratih grof Sforza, ki stiska roko jugoslovanskemu poslaniku Ivekoviču).

Grof Sforza: Ekselencija, prosim, sporočite svoji vladi, da Italija želi z Jugoslavijo korektno in prisrčne odnose.

Ivekovič: Sporočil bom. (Odide). zastor

II. dejanje.

Prejšnja, brez Ivekoviča). Grof Sforza: (tajniku): Moramo takoj brzojaviti Organizaciji združenih narodov, da je Italija nasprotna temu, da bi Jugoslaviji odstopili tudi en sam kvadratni meter zemlje na Koroškem.

Tajnik: Takoj. zastor

III. dejanje.

(Dvorana na zunanjem ministruvstvu v Beogradu. Beograjski italijanski poslanik se prikloni jugoslovanskemu ministru).

Italijanski poslanik: Pravkar sem prejel brzojavni nalog iz Rima, da v imenu italijanskega naroda izrazim zahvalo jugoslovanski vladi za njeno korektno izjavo v vprašanju italijanskih kolonij.

Zastor.

## Dva pogovora

9. junija 1943:

Castnik-pribočnik: Kdo ste in kaj želite?

Delegacija: Delegati primorskih partizanov smo. Zelimo orožje za boj proti nacifašistom.

Castnik: All right! Takoj vas prijavim. (Gre v sosednjo sobo).

Castnik (čez 30 sekund): Izvolite! Gospod general vas pričakuje.

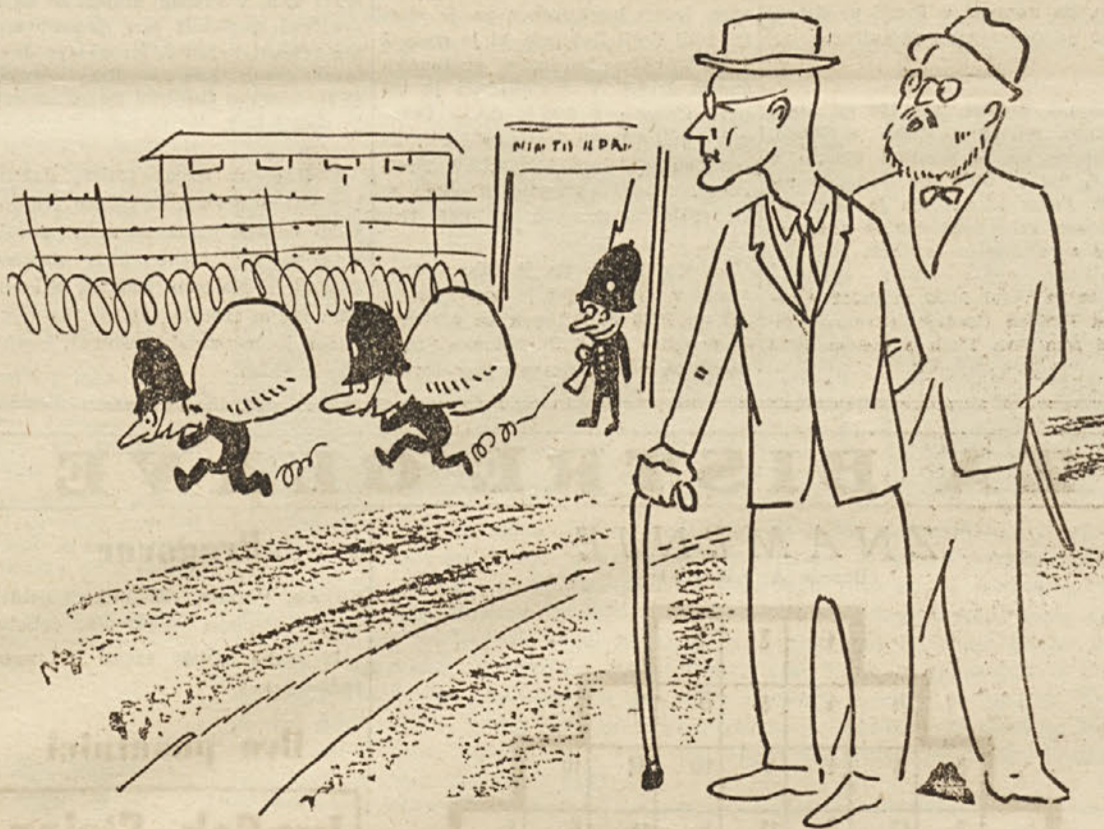
9. junija 1948:

Tajnica: Kdo ste in kaj želite?

Delegacija: Delegati primorskih partizanov smo. Zelimo primerne prostore za sedež svoje organizacije. Iz dosedanjih prostorov smo bili uradno izgnani.

Tajnica: Nikogar ni v uradu. Pri- dte čez osem dni!

## Samo svoj poklic izvršujejo...



I. TRZACAN: POGLEJ, CIVILNI POLICAJI SPET KRADEJO.  
II. TRZACAN: KAJ SE, SAMO SVOJ POKLIC IZVRŠUJEJO.

## Teroristično kopališče Sv. Nikolaj ob Kopru

Na novo otvorenjem kopališču vlada neverjeten teror. Človeka naravnost postrežejo, če želi kaj piti ali jesti. In če hočete cigarete, vam natakhar vzame zanje denar! V vodi je neverjetno organizirana kontrola, slehernega kopalca zasledujejo majhne in velike ribe, da celo raki! Nobene svobode ni, človek se mora slagiti v barakah! Če hočete plesati, morate imeti nekoga poleg: moški žensko, ženska moškega. Sploh ni v tem kopališču ničesar, kar bi se ne dalo grajati — če komu namreč ni pri srcu, da je to kopališče tam, kjer je!

## Statistično dokazano

Baje je statistično dokazano, da ima, vsak vojak v Trstu eno puško in tri ljubice in da vsako od

teh treh bolj ljubi kot puško. Vse tri ljubice pa bi bile kljub temu rajši puška, zakaj vojak bo puške nesel s seboj v Ameriko, ljubice pa bo tu pustil in vse tri ljubice vzdihujejo: «Oh zakaj nisem puška!»

## Kakšna bo letina

so vpraševali kmeta iz tržaške okolice, kako kaže letos na polje. Pa je povedal: «Za enkrat prav lepo, vreme se je ustalilo. Če le ne bo kakih orožnih vaj.» Naslednjega dne je kmet že klel. Vse so mu uničili z orožnimi vajami. General Airey pa je sklenil, da tega ne bo napisal v svojem poročilu, ker se ne ve natančno dokončne škode; so namreč predvidene orožne vaje še za nadalje. V ostalem, pa pravi

general, saj bo tako prispel grah v okviru Marshallove pomoči, zakaj bi naj torej kmetje vzdihovali nad uničenim pridelkom. Cudi pa se general zelo zaostalosti tukajšnjih kmetov, ki bolj cenijo svoj pridelek kot pa za dolarje kupljen ameriški grah. Mi se generalu tudi nič ne čudimo, vemo pa, da se bo general še bolj čudil, ko bo naš kmet nekoč ukrenil po svoje, tako kot bo njemu prav. Le kaj bo takrat general poročal? Najbrže nič, ker ne bo — časa!

## Ameriška pomoč

Javljeno je, da dobi Trst v okviru ameriške pomoči grah, izhlapelo mleko in zdravila. In sicer bo prišlo na osebo pol kg graha, pol kg mleka in za en dolar zdravil na dvašest oseb. Vprašanje je, ali ne bo zdravil premalo za vse tiste želodce, ki se bodo s tem grahom in mlekom pokvarili?

## Mihec in Jakec

Mihec: Danes je 10. junija in živega krsta ne vidim spodaj na trgu.

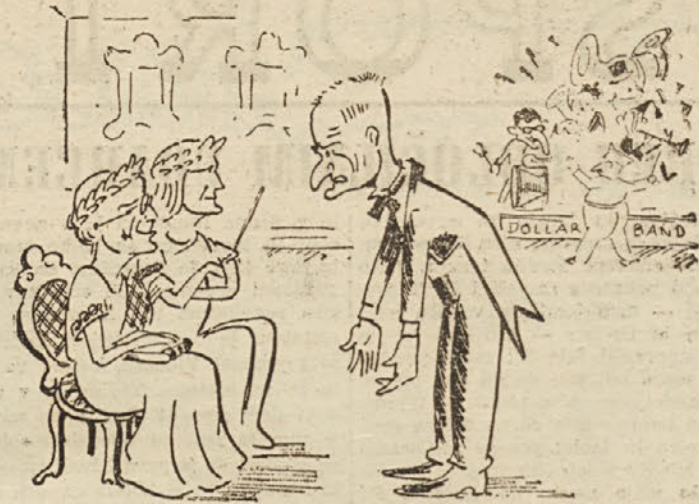
Jakec: Čemu se čudiš? 10. junija je dan kakor vsak drugi.

Mihec: Oprosti! Danes pred 8 leti je vendar Italija stopila v vojno. Če so praznovali 24. maja obletnico vstopa v prvo vojno, in celo poklicali na pomoč patra Lombardija, potem bi jaz dejal...

Jakec: Star postajaš, Mihec, in nekaterih stvari več ne razumeš. Italijanski «dvatisočletniki» so kot otroci, ki mislijo kvečjemu od večeraj do danes. Pri otroku praznujemo obletnico birme, gotovo pa ne obletnice dneva, ko je šel na sosedov vrt po češnje in si pri tem raztrgal hlače.

## Donabilo k plesu

(Za Toscanini-jem je tudi filozof Benedetto CROCE odklonil čast dosmrtnega senatorstva).



CROCE: HVA-LA, DRAGI EINAUDI! NE PLESEM BOUGIE-WOUGIE,

## JUCA PIŠE PEPI

DRAGA PEPA,

Zadnje čase se je v Trstu lepo vreme naredilo, da le ne bi ga deževje kar nenadoma skazilo! Sem v nedeljo udeležila v Lonjerju se festivala, tudi tja nebeška vlada nam deževje je poslala. Taka reč pa nas ne moti, saj na to smo naučeni, kolikokrat od policije že bili smo poškrabljeni! V Lonjerju, ti rečem, Pepa, res je bilo lepo slavlje, in da nisi tjakaj prišla, prav zares ti lahko žal je. Kdo bi mislil, da te noše,

so do zdaj se ohranile, v katerih stare mamce, so po travniku hodile. Takih slavnosti še večkrat prav od srca bi želeli, pa čeprav jih sovinsti, bi preprečiti hoteli. Cudežev nikjer na svetu toliko ti ne poznajo kolikor te robe danes po Italiji imajo. Tam Marija se prikaže kar na treh različnih mestih in ljudem z ušesi miga kakor v bajkah in povestih. Takšen čudež dobrodošel je gospodi vatikanski in zelo potreben tudi stranki je demokristjanski. Tudi tu v bližini Trsta so hoteli čudež imeti, pa za to neumnost ljudstvo ni hotelo poprijeti. Klerikalno časopisje le nerado je priznalo, da Marije v naše kraje še zaenkrat ni prignalo. V Jugoslaviji pa tudi čudeži se zdaj godijo, kjer iz nič in brez podpore proge, fabrike, gradijo. Cudeže jugoslovanske pa si ljudstvo samo dela, kdaj Italija pobožna tako daleč bo prispela? Veš kedaj? Ko sveti oče v cerkvi maše bo prebiral, ko politike zapadne mož ne bo več propagiral. Dokler pa navno ljudstvo papežu bo kaj verjelo, čudeže po vsej deželi vsak dan nove bo imelo. V našem mestu bil bi čudež če pet dni bi kdaj minilo, ne da policijsko osobje česa ne bi izmaknilo. Če kdaj slišim o tatvini, spomnim se na policaja, saj brez njega ni do danes bila še nobena kraja. A tatu ni lahko ujeti, precej črna noč ga objame; in hudo je policaju. Če se sam pri krtaji ujame. Bodi mi zato oprezna; če v čerinski si bližini, če imaš kaj novecev s sabo, rajši hitro stran izgini! Zdaj končujem svoje pismo in pozdravljam te lepo, jutri pa, če le utegnesh, pojdeva v San Nicolò. Tam je novo kopališče in zabava, da je kaj, na večer pa se z vaporem peljeva spet v Trst nazaj. Te pozdravlja

Tvoja JUCA.

## Proces zaradi patra Rotonda

Na tem procesu je imel glavno besedo tožilec dr. Battino, ki je zahteval za obtožena visoke zaporne kazni. Čudno, da ni zahteval zanje batin, ko ima že temu tako sorodno ime. Sicer so pa to že policaji opravili, še preden so obtoženi prišli do zagovora. Vsekakor je pa to lepa kombinacija imen: pater Rotondo govori, posledice pa deli dr. Battino!

## Vprašanje in odgovor

A: Ali ste že imeli opravka s civilno policijo za Svobodno tržaško ozemlje?

B: Se ne, pač pa že s civilno policijo za Julijsko krajino.